STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01621

MIRL

Iehoshua Perle

Permanent preservation of this book was made possible
by Ovid Jacob & Gitta Salomon
in memory of
Shmuel Ben Yesha'yahu Greenwald

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יהושע פערלע

מירל

פאַרלאַג ח. בזשאָזאַ

וואַרשע, 1926

הילע געצייכנט י. טיקאָטשינסקי
געדרוקט ביי שיקאָרא און מילנער
ווארשע, נאָוואָליפּקי 6.

J. Perle / MIREL
WYDAWNICTWO CH. BRZOZA
Warszawa, Leszno № 27.

Druk. Sikora i Milner
Warsawa, Nowolipki 6.

שרה׳ז.

I.

דאָס געשפּרעך האָט זיך אין מיטן איבערגעריסן. ס׳האָט אויסגעזען, אַזוי ווי ביידע וואָלטן וואַרטן — עמיצער זאָל קומען און אויפוועקן די שטילקייט. מירלען, אָבער, האָט זיך נישט געוואָלט לאַנג שווייגן און זי האָט פּלוצלינג אַ לאַך־אַרויס געטון. אין דער גאַל־קרענקלעכער בלאַסקייט, וואָס דער פאַרנאַכט האָט צעגאָסען איבערן צימער, האָט זיך דאָס דאָזיקע געלעכטער אָפּגערופן מיט אַ פרעמדער און פאַרשייטער קאַלטקייט.

דער יונגערמאַן, וואָס איז געזעסן ביים טיש האַלב פאַרהילט אין שאָטן, האָט געהאַט דאָס געפיל, אַז מירל האָט זיך דערמאָנט אָן אַ גרויס נאַרישקייט. וואָרום דאָס געלעכטער איז געווען בלייך און האָט נישט געהאַט אין זיך די זאַפטיקע ווייכקייט, מיט וועלכער מירלס לאַכן איז תמיד פול געווען. ער האָט געשמייכלט אין די וואָנסעס אַריין און שטאַרק חשק געהאַט איר צו זאָגן, אַז אַ נאַר לאַכט דריי מאָל. נאָר דער שטילער דרך־ארץ, וואָס ער האָט פון אַ געוויסער צייט אָן געפילט צו מירלען, האָט אים אָפּגעהאַלטן און ער האָט נאָר גאַנץ רויק און שטיל געפרעגט:

— וואָס לאַכט איר אַזוי, מירל?

— איך לאַך פון אייך, — האָט מירל הויך אָפּגעענטפערט און אין דער שאָטנדיקער גרויקייט געזוכט ראַפאַלס פנים.

— פון מיר טאַקע? — האָט ראַפאַל מיט אַ דינעם שמייכל אַרויסגעלאָזט אַ שנירל רויך פון מויל.

— ס׳הייסט, נישט פון אייך גופא, נאָר פון אַלע.

— פון אונז מאַנסלייט, ווילט איר זאָגן?

— פון אייך מאַנסלייט.

— אַזוי לעכערלעך זענען מיר?

— שרעקלעך! איר קאָנט אייך גאָרנישט פאָרשטעלן, ווי קאָמיש איר זעט אויס, ווען איר קומט אין באַרירונג מיט אַ פרוי, וואָס האָט פאַר אייך עפּעס אַ ווערט.

— וואָס מיינט איר דערמיט צו זאָגן, פרוי אָלטוסקאַ?

— איך מיין, אַז קיינער פון אייך קען נישט זיך אַליין.

— ס׳איז אַפילו נישט שטאַרק אַנגענעם צו הערן אַזעלכע זיסע רייד פון אַזאַ ווייבל, ווי איר זענט, פונדעסטוועגן טוט מיר אַ הנאה, וואָס איך הער פון אייך עפּעס געוואָר.

מירל האָט זיך ווידער צעלאַכט, נאָר דאָסמאָל מיט דער גאַנצער פולקייט פון איר ווייבער, ריינער שטים.

— זעט איר שוין — האָט זי קאָקעטיש געוואָרנט מיט אַ פינגער — איך האָב פון תמיד אָן געוווּסט, אַז איר, הער דיכטער, האַלט מיך פאַר אַ נאַרישע און לייכטזיניקע. פונדעסטוועגן קאָן איך אַמאָל אונטערלאַכן פון אייך און פון סטודענט אָזשעך און אַפילו... פון מיין אייגענעם מאַן.

— פון אייגענעם מאַן — האָט ראַפאַל אונטערגעכאַפּט — לאַכן, דוכט זיך, אַלע יונגע ווייבלעך.

— איר האָט אַ טעות — האָט מירל געלאַסן און מיט אַ ניגון געצויגן — דאָס זאָגט איר נאָר אַזוי. מיר, פרויען, שטאָל־צירן אַ סך מאָל מיט אונזערע מענער.

— כ׳פאַרגין עס אייך פון גאַנצן האַרצן — האָט זיך ראַ־פאַל אויפגעשטעלט פון טיש און מיט געציילטע טריט צוגעגאַנגען צום פענסטער.

מירל, וואָס איז אַ גאַנצע צייט געווען פאַרוקט אין אַ ווינקל פון איר קליינער אַטלאַסענער סאָפע, האָט זיך גלייך־געזעצט, פאַרנומען די הענט אונטערן קאָפּ און מיט האַלב־צוגע־

מרוזשעטע אויגן נאָכגעקוקט ראַפּאַלן פֿון אַ זײַט.

ס'איז צוגעפאַלן אַ קורצע שטילקייט. דורכן אָפענעם פענסטער האָט זיך געצויגן אַ פייכטער אָטעם פון צייטיקע עפּל, אויסגעמישט מיטן ריח פון בלעטער און איבערגעוואַקסענע בלו־מען. אַמאָל איז געקומען צו שווימען אַ שפּילעדיק ווינטל און געטראָגן אין זיך די רייפקייט פון קלײנע וואָלקנדלעך, וואָס צע־לייגן זיך ערגעץ אויפן ראַנד הימל און זאָגן אָן, אַז ביינאַכט וועט אויספאַלן אַ רעגן. אַמאָל איז געבליבן הענגען אַן אָפּגע־ריסענער שמועס, וואָס האָט זיך דערהויבן פון גאַס, און אַמאָל — אַ ווייך ציטערן פון גומענע רעדער, וואָס האָבן זיך גיך געוויקלט איבערן הילצערנעם ברוק.

— אויסטערלישע מענטשן זענט איר עפּעס — האָט מירל די ערשטע איבערגעריסן דאָס שווייגן.

— וואָס הייסט ביי אייך אויסטערלישע? — האָט ראַפּאַל זיך אויסגעדרייט פון פענסטער און לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צום ווינקל, ווו מירל איז געזעסן.

— דאָס הייסט, אַז יעדער איינציקער פון אייך איז אומ־באַהאָלפן אויף אַן אַנדערן אופן.

— אַ שטייגער?

— אַ שטייגער דער סטודענט אָזשעך: קומט צו גיין — זיצט ער אָפּ אַ גאַנצע צייט, ווי ס'וואָלט אים עפּעס ווייט געטון. ער קאָן זיך גאָר קיין אָרט נישט געפינען. רעדט האַלבע ווערטער, אָדער דרייט און קנוילט דאָס היטל צווישן די הענט און זעט אויס עפּעס אַזוי אָרים און נאַריש, אַז ס'ווילט זיך מיר קייכן פון לאַכן.

— איר זענט איבערגעשפּיצט.

— אפשר. נאָר איך האָב אַ שרעקלעך פאַרגעניגן, ווען איר בלייבט אומבאַהאָלפן און הינטערשטעליק מיט אייער גאַנצער קלוגשאַפט.

ראַפּאַל האָט אַ בויג געטון מיטן קאָפּ, אַזוי, ווי ער וואָלט זיך געוווּנדערט, אָדער נישט פאַרשטאַנען.

— און איך האָב גאָרנישט געוווּסט — האָט ער זיך נאָך

אַ ווײַלע שווײַגן אָנגערופן — אַז איר קאָנט אַזוי יענעם נאָכ־קוקן און אַרויסנעמען ד אָ ס, וואָס עס טויג נאָר פאַר אײַך.

— אַזעלכע האַלט מען פאַר קלוגע — האָט זיך מירל, וואַרפנדיק מיט אַ פוס, געוויגט אויף דער סאָפע — אפילו אין אײַך זע איך אויך אַזוינס, וואָס איר זעט נישט.

— נו, לאָמיר הערן.

— איר וועט נישט בייז זיין? — האָט זי אַביסל פאַר־בויגן דעם קאָפּ און מיט אמת־ווײַבלעכן נײַגיר געצויגן די ווערטער.

— נישט בייז זיין — האָט ער איר נאָכגעצויגן.

— איר... איר זענט אַביסעלע אָנגעבלאָזן. איר האָט אַ קליין ביסעלע טענות צו דער וועלט און אַ קליין ביסעלע ווייסט איר נישט פאַרוואָס. איר קאָנט, נאָר איר ווילט אײַך אַליין נישט נאָכגעבן. דער עיקר — איר זענט... איר זענט אַן עקשן. נישט אמת, ראַפאַל?

— איך ווייס? אפשר יאָ. און אײַער מאַן? — האָט ער גיך צוגעגעבן און געפּילט, אַז ער האָט געטון אַ נאַרישקייט.

— מײַן מאַן? אַ ווילער מאַן. נאָר ער איז נישט ער.

— כ'פאַרשטיי נישט.

— אַ קליין ביסעלע שכּור. אַז איך וויל, קאָן ער אויף טאָג זאָגן נאַכט און אויף נאַכט — טאָג. איך האָב נישט ליב אַזעלכע.

— איר האָט נישט ליב אײַער מאַן?

— איר ווילט דווקא וויסן?

— דווקא—נישט. נאָר יעדער מענטש איז אַ קליין ביסעלע נײַגעריק. כ'האָב אײַך פאַרשטאַנען?

— איר אָנגעבלאָזענער!.. דוכט זיך, אַזוי אַרט אײַך גאָר־נישט, נאָר יעדער מענטש איז אַ קליין ביסעלע נײַגעריק. אַ קליין ביסעלע, אויפן שפּיץ מעסער.

— פּרוי אָלטוסקאַ!..

— ס'מאַכט נישט, איר ווילט דאָך וויסן. אפשר וועל

איך אייך אַמאָל זאָגן און אפשר טאַקע קיינמאָל נישט. ווי ס׳וועט מיר געפעלן.

ראַפּאַל האָט פאַרביסן מיט די ליפּן און מער נישט גע־פרעגט. ער האָט זיך געפילט קליין און געפלעפט. ער האָט פאַר־שטאַנען, אַז ער האָט געפרעגט צו שאַרף און צו הויך. אין מירל, ווייזט אויס, האָט זיך פאַרשטאַנען דערויף. ס׳האָט אים ווי געטון איר קאַלטער טאָן און דאָס שפּילן זיך מיט די ווערטער. אין דער מינוט, האָט ער געפילט, איז זי אים איבערגעוואַקסן און האָט הנאָה פון רייצן זיך מיט אים. ער האָט שטאַרק חשק געהאַט צוצושאַרן זיך צו איר שטיל, אַזוי ווי אַ קאַץ, און איינ־רוימען איר אויפן אויער, אַז יאָרן זענען נישט מער, ווי שאָטנס: אַמאָל ליכטיקע און אַמאָל טונקעלע. אַז ס׳וועט קומען אַמאָל אַ פרי־מאָרגן, נישט צו וויסן פון וואַנען און ווי אַזוי, ווען אַרום איר קליין־געשניטן מויל וועלן זיך צעלייגן די ערשטע דינע פעדימלעך פון ערנסט און פאַרזאָרגטקייט. אַז די אויגן, וואָס קאָנען היינט אַזוי פריידיק לאַכן, וועלן פאַרלירן זייער לעבעדיקע ליכטיקייט און אַ מידע פאַרחלשטקייט וועט זיך צעגיסן אין די רונדיק־צאַפּל־דיקע גלידער, וואָס אָטעמען מיט אַזוי פיל רייץ און גליק.

ער האָט דאָס אַלץ געוואָלט זאָגן, נאָר געבליבן איז עס ביי אים אין האַרצן. ווייל מירל איז געווען יונג און שיין. ווייל זי האָט געהערט צו יענע דערוואַקסענע קינדער, וואָס קאָנען נישט קלערן, און וואָס האָבן ליב געזאַנג און געלעכטער. ער האָט נישט געזאָגט, ווייל ס׳איז אים אַ ווייטיק געווען, אַז איבערן דאָזיקן רויקן, אויסגעלייטערטן שטערן זאָל זיך אויף איין מינוט אַ שאָטן פון צער צעלייגן.

ער האָט זיך געפילט איבעריק. בשעת־מעשה געטראַכט, אַז אויב ער וועט היינט ביי מירלען לענגער בלייבן, וועט ער איר פאַרמיאוסט ווערן און זי וועט אים הייסן מוחל זיין. כאָטש ער האָט געוווסט, אַז ער איז, אפשר, דער איינציקער פון אירע באַ־קאַנטע, מיט וועמען זי פאַרהאַלט זיך ערנסטער און פאַרטרוילעכער, ווי מיט אַלע איבעריקע.

די שטימונג איז געוואָרן אַ לאַנגווייליקע און אַ נאַרישע. די ווערטער האָבן זיך נישט געלייגט אויף דער צונג. און ראַפּאַל האָט נישט געוואָלט, זי זאָל דערפילן זיין פאַרלירן-זיך און די ליידיקייט, וואָס האָט זיך אים צעלייגט אויפן האַרץ.

ער האָט זיך גיך געזעגנט און איז אַוועקגעגאַנגען. זי האָט אים נישט פאַרהאַלטן. אויך איר איז געווען נאַריש אויפן האַרץ און זי איז נישט געווען אויפגעלייגט ווייטער צו פאַרברענגען מיטן „קלוגן דיכטער", ווי זי האָט אים גערופן אין געדאַנק.

זי האָט לאַנג דערנאָך נאָכגעקלערט, פאַרוואָס ס'איז אַזוי. דוכט זיך, אַז אַזעלכעס טרעפט צווישן זיי נישט דאָס ערשטע מאָל. זי ווייסט נישט, צי עס דוכט זיך איר אויס, צי ס'איז טאַקע אַזוי. אין אַזעלכע גרויע, האַלב-פאַרנעפּלטע פאַרנאַכטן פילן זיי זיך פון שטענדיק אָן נישט גוט. תמיד פאַרפעלט זיי אין מיטן ווערטער. און אַז זיי געפינען שוין יאָ וואָס צו רעדן, קומט עס אַרויס פרעמד און קאַלט. איינער דעם אַנדערן וואָלט נאָר געוואָלט רייצן, אויסלאַכן און וויי טון. גאָר אַנדערש, ווי אין די זוניקע פרימאָרגנס, ווען ראַפאַל האָט ליב אַמאָל אַריינצופאַלן צו איר. די שענסטע געשפּרעכן פירן זיי דעמאָלט. עס לעבט עפּעס דעמאָלט אין זיי און צאַפּלט. זי ווייסט, אייגנטלעך, נישט פאַר-וואָס, נאָר דעמאָלט איז ער איר ליבער און נענטער...

II.

— אין וואָס פֿאַר אַ טאָג זענט איר געבוירן געוואָרן, מירל? — האָט ער זי אַנימלט אין דערפֿרי געפֿרעגט, ווען איר שטילער בודואַר איז פֿול געווען מיט זון און מיט בלומען און ווען זי אַליין — אין אַ ווייס מאָרגן־קלייד אין אַלט־רוימישע פֿאַלדן געוויקלט, האָט זיך אַרומגעדרייט פֿון איין וואַזאָן צום אַנדערן און פֿון אַ קליין קריגעלע אונטערגעגאָסן צו ביסלעך וואַסער.

— איר ווילט וויסן, ווי אַלט איך בין? — האָט זי אויס־גלייכנדיק אַ בלום אים צוריקגעפֿרעגט.

— פֿאַרוואָס פֿאַרשטייט איר מיך תמיד פֿאַלש?

— ווי דען זאָל איך אייך פֿאַרשטיין?

— איך האָב נישט געמיינט אין וואָס פֿאַר אַ יאָר, נאָר אין וואָסער טאָג.

— צו וואָס דאַרפֿט איר עס וויסן?

— עס איז מיר אינטערעסאַנט.

— צום דיכטן?

— ניין, סתּם...

— זאָל איך אייך טאַקע זאָגן?

— ווי איר ווילט...

— נו, גוט. איך בין נישט געבוירן געוואָרן בייטאָג, נאָר נאָך האַלבער נאַכט.

— דאָס איז מיר אַלץ איינס. איך מיין — זומער צי ווינטער?

— ווינטער. אין דרויסן האָבן שדים אַ חתונה געפּירט.

— הם... — האָט ראַפאַל לייכט געשמייכלט, — איך האָב תּמיד געטראַכט, אַז איר האָט באַדאַרפט געבוירן ווערן נאָר אין אַ ווילדע ווינטער־נאַכט. ווי מאָדנע דאָס האָט זיך צוזאַמענגעטראָפן.

— טאַקע? — האָט מירל געוויזן אירע קליינע שורות ציין, וואָס האָבן זיך געבליכט מיט אַ וועלפישער שאַרפקייט און געהאַט אין זיך די זאַפטיקייט פון נישט־צייטיקע עפּל — וואָס אַ דיכטער קאָן זיך אַלץ חלומען!...

— ס'איז נישט קיין חלום. איך בין זיכער, אַז אַ שטיק פון יענעם שניי־ווינט ליגט אין אייך. איר האָט עפּעס אין זיך שדישעס.

מירל האָט זיך הויך און קלינגענדיק צעלאַכט.

— ראַפאַל, וואָס טוט זיך מיט אייך? ערשט נעכטן האָט איר מיר אַ קאָמפּלימענט געמאַכט, אַז ווען איר וואָלט אַ מאָלער געווען און געוואָלט אַ יידישע קעניגין שאַפן, וואָלט איר מיך פאַר אַ מאָדעל גענומען.

— אמת, אמת, — האָט ער גיך אונטערגעכאַפּט, — אייך טאַקע. ווייל איך זע אין אייך אַזעלכעס, וואָס קיינער זעט נישט און וואָס קיינער וואָלט עס, אפשר, נישט געוואַגט אייך צו זאָגן.

— איר מאַכט מיך נייגעריק.

— איר פאַרשטייט — האָט ער גענומען מאָדעלירן מיט די פינגער — אין אייער פּנים ליגט עפּעס... רוצחישעס. עפּעס אַזעלכעס, וואָס הייסט דעם קאָפּ פאַר אייערע פיס וואַרפן. אַז איך קוק נישט, צום ביישפּיל, אויף אייער פּנים, נאָר בלויז אויפן געשטאַלט, ווי עס הילט זיך אין אַזוי פיל זייד און טיול, דערמאָנט זיך מיר שטענדיק דאָס ווייסע שטענגל פון אַן אונטערגעהאַקטער ליליע. פרעגט נישט, פאַרוואָס? אַזוי

האָט עס זיך מיר איינגעגעסן אין זכרון. דערזע איך אָבער דעם בליק אייערן, און דער עיקר — אייער רעכטן פּראָפיל, שווימט אויף פאר מיר איינע פון יענע ברוין-לייביקע מיידלעך מיט די קורץ-געשוירענע שעפּסן-קעפּ, וואָס קאָנען זיך איינעסן מיט די ציין אין יענעמס קאַרק און ווי אַ פאַנטערע אויסזויגן דאָס בלוט.

— הערט אויף, ראַפאַל — האָט מירל גענומען טופּען מיט די פיס—הערט אויף, איר פאַרליבטער דיכטער!...

ראַפאַלן האָט עס געטראָפן. ער האָט זיך איינגעקורטשעט און איז אַנטשוויגן געוואָרן. ער האָט נישט ליב געהאַט, ווען דאָס דאָזיקע קאַפּריזנע ווייבל, וואָס האָט אָפטמאָל געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ פיין-מאָדעלירטער פאַרצעלאַן-וואַזע, האָט אים געקרוינט מיטן נאָמען: „פאַרליבטער דיכטער".

עס איז געווען פאַלש איר מיין. ווייל ער, דער רוזיקער און אויסגערעכנטער האָט געפילט, אַז אין מירלען קאָן ער זיך נישט פאַרליבן. ער וואָלט פאַרצערט געוואָרן אין אירע הייסע אָרעמס. זי האָט, אפשר, געוווסט דערפון און דערפאַר געפירט מיט אים אַ קעצישע שפּיל. געוואָלט ער זאָל קומען צו איר מיטן זעלבן געפיל, וואָס דער סטודענט אָזשען, אָדער ווי דער יונגער לעווענשטיין.

ראַפאַל האָט זיך אָפטמאָל פאַרטראַכט און געשמייכלט אין געדאַנק. ער האָט געגלויבט אין זיין אויסגעהאַלטענעם ווילן און אין זיין שטענדיקן צוריקהאַלטן זיך. ער איז געווען פון די, וואָס האָבן פאַרהייליקט פרויען, ווי מען פאַרהייליקט אַ לעגענדע. נאָר דאָך—געהאַלטן זיי פאַר געפערלעך. ער האָט ליב געהאַט אַלע זייערע חסרונות, אַלע זייערע קליינע אויסגערעכנטע גרימאַסן און קאַפּריזן, נאָר — געהיטן זיך פאַר זיי. ווייל פרויען, פלעגט ער זאָגן, זענען אַזוי ווי בלומען: „שטיי, קוק און באַוווּנדער מיך! נאָר ווייַ, ווען דו וועסט מיך אָפּרייסן. איך וועל פאַרוועלקן ביי דיר אין דער האַנט און איבערלאָזן דיר דעם ריח פון קברים".

אמת — דאָס געפיל צו מירלען איז ביי אים געווען

טיפער און ברייטער, ווי צו אַנדערע. ער איז געקומען צו איר, ווייל זיין דיכטעריש געמיט האָט זיך געפרייט מיטן דאָזיקן לופטיקן און לייכטן באַשעפעניש, וואָס איז אינגאַנצן געווען אַן אויסגעזוונגען לעבעדיק ליד. זי איז פאַר זיין דיכטערישן פאַרנעם געווען טייער, כאָטש ער האָט פ אַ ר א י ר און צ ו ל י ב א י ר, דערווייל נאָך גאָרנישט געשאַפן. דאָס בלויזע קוקן אויף איר — האָט ער אָפטמאָל געטראַכט, — איז שוין אַליין פאַר זיך אַ שטיק שאַפונג. ער האָט פשוט ליב געהאַט צו באַוואונדערן די ווייכע קנייטשן און פאַלדן פון אירע קליידער, וואָס האָבן דעם מיושבדיקסטן מענטשן געקאָנט אַריינברענגען אין אַ מין פאַרשכורט משוגעת.

נישט איינמאָל איז אים געקומען אויפן רעיון, אַז אונטער מירלס פענסטער מוזן ביינאַכט אַרומבלאָנדזשען אָפּגעגאַרטע געמיטער, וואָס זענען אַמאָל געפאַנגען געוואָרן פון אירע בליקן און וואָס שעלטן, אָדער בענטשן איר געשטאַלט.

ס'קאָן זיין, האָט ער געטראַכט, אַז מירל ווייסט נישט און וויל נישט וויסן דערפון, זי קאָן נישט טראַכטן און קאָן זיך נישט מצער זיין. איר טאָג ווערט געבוירן מיטן שמייכל פון יונגע, קרעפטיקע קינדער און גייט אויס מיטן ריח פון זייד און אַטלאַס, וואָס דער מאַן ברענגט איר פון אויסלאַנד און אין וועלכן זי נורעט דאָס פנים ביז שכור־ווערן. זי איז ליידנשאַפטלעך פאַרליבט אין גרויסע טערקישע בראָשן מיט אַלט־מאָדישע יידישע אויערינג, וואָס גיבן איר צו דעם אויסזען פון פאַרצייטישע קעבס־ווייבער.

עס דוכט זיך מירלען, אַז נישט נאָר ביים מאַן, נאָר ביי אַלע וואָס קענען זי—איז זי איינע, אַז אַלע פיעשטשען זי און פרייען זיך, וואָס זי לעבט. און וואָס זי קאָן זיין: אַמאָל גוט, ווי אַ יונגער פרילינג־טאָג און אַמאָל בייז און פאַרביסן, ווי אַן אַלט פאַרזעסן מיידל, וואָס ווייגט אין די קישנס אַריין. זי פילט אין זיך יענץ רייצנדיק פרויען־בלוט, וואָס קאָן דעם שטילסטן אויף דער תליה ברענגען און דעם גזלן מאַכן שפּלדיק.

קיינער איז, דוכט זיך, נישט בייז אויף מירלען און קיינער שטראָפט זי נישט. קאָן מען דען בייז זיין אויף אַ קינד? אָדער קאָן מען דען שטראָפן אַ קעניגין מיט אַ קליין טייוולאָ-גיש פּיסל, וואָס קאָן זיך אַזוי גרינג און לאַכעדיק אַרויפשטעלן אויף יענעמס אַ קאָפּ און אים דערקוועטשן? אָדער וואָס קאָן מיט אַ לאַנגן ציִענדיקן בליק פאַרשלעפּן: אַמאָל אויפן וועג פון גליק און אַמאָל אויפן וועג פון צווייפל און משוגעת? ווער וועט זיך עס דען דערוועגן צו טון?

דער סטודענט אָזשעך איז אַ ציטערדיק לייכט מענטשל. ער בענטשט די מינוט, וואָס זי לאָזט אים זיצן ביי זיך און קוקן אויף איר. ראַפאַל איז פאַרשלאָסן און איינזאַם. ערגעץ הינטער זיך האָט ער איבערגעלאָזט שווערע, גרויע יאָרן, און וועלכע ער וויל פאַרגעסן. קומט ער צו מירלען שטילן זיין אָנגעווייטיקט געמיט און אָנטרינקען זיך מיט איר זאָרגלאָז און זינגענדיק וועזן. מירלס מאַן ווידער איז בלינד פאַרליבט אין זיין ווייבל. ער האָט נישט קיין נעמען פאַר איר און ווייסט נישט צי איז דאָס גליק זיינס, און צי ער איז עס ווערט. אַמאָל איז זי פאַר אים אַ גרויס קלוג קינד און אַמאָל — אַ קליינע אָרימע מידל, וואָס מען דאַרף טראָגן אויף די הענט. און כאָטש מירל האָט ליב צו פאַרגעסן, אַז זי האָט אַ מאַן און אַז פאַר אַ מאַן דאַרפט מען זאָרגן, האָט דוד קיינמאָל קיין פאַריבל נישט אויף איר און רעדט עס איר קיינמאָל נישט אויס. צוליב איר לאַכט ער, ווען ער דאַרפט נישט און איז זיך מצער, ווען ער וויל נישט. ער פרייט זיך מיט אירע שטיפעריִשע שטיקלעך, וואָס דערמאָנען אָן צוועלף-יעריקע מיידלעך; אָדער ווייטיקט, ווען זי ווערט פּלוצלונג ברוגז און גייט אַוועק פון טיש אין מיטן-עסן. אָדער ווען זי פאַרשליסט זיך אין איר בודואַר און לאָזט אים נישט אַריין צו זיך ער קאָן דעמאָלט אָפּשטיין הינטער איר טיר לאַנגע שעהן און בעטן זיך, ווי אַ געשלאָגענער הונט — זי זאָל אים אויסהערן די שענסטע נעמען זוכט ער אויס פאַר איר. ער וואַרפט איר זיין גאַנץ פאַרמעגן פאַר די פיס, נאָר

זי שווייגט. זי פילט, אַז עמיצנס אַ האַרץ צאַפּלט אין איר עענט און וואָס זי וויל קאָן זי מיט דעם דאָזיקן האַרץ טון. זי זיצט אין אַ ווינקל פון דער סאָפע, וואַרפט מיט איין פוס און ציפּט נערוועזיש מיט די פינגער, אָדער רייסט שטיקלעך פון אַ בלימל, וואָס זי האַלט אין דער האַנט. ביז עס ווערט איר נמאס, וואַרפט זי אַריין דורך דער פאַרמאַכטער טיר: „איך האָב דיך פיינט, איך וויל דיך נישט זען"... דעמאָלט — ווייסט ער — הויבט זיך אָן די אויסגעלייטערטקייט און ער צעשמייכעלט זיך.

און אַזוי קומט שוין שטענדיק אויס, אַז נאָך אַזעלכע ברוגזן ווערט מירלס קליידער-שאַנק רייכער מיט אַ שטיק זייד — אָדער טיול און מירלס צירונג — מיט אַ נייער בראַנזאָלעט, אָדער בראָש. זי פאַרגעסט גיך, וואָס עס איז געווען נעכטן און פאַרוואַרפט די הענט אויפן מאַנס האַלז, זי רייצט אים מיט אירע קליינע, ווייסע הענט און וויל ער זאָל איר זאָגן — צי ער איז טאַקע איר מאַן. עפּעס גלויבט זי נישט — זי זאָל שוין האָבן אַ מאַן — דערצו אַזאַ גוטן און ליבן.

ציען זיך, דערנאָך, טעג פון באַהאַלטענע, שטילע בליקן און פון נישט-געזעטיקטע שמייכלען, וואָס דערציילן פון הייסע נעכט און ווילדע רייד. און מירל, זיצנדיק ביים טיש, וואָרנט מיט אַ פינגער אין דעם מאַנס זייט:

— דו ביסט אַ נאַשער. אַ נאַשער. איך וויל נישט.

דוד לאַכט מיט אַ פול האַרץ און וויל זי אַרומנעמען. ער האָט ליב, ווען זי שפּילט זיך אַזוי מיט אים. ער פאַרגעסט דעמאָלט אָן זיין מסחר און אָן אַלע זיינע סוחרישע דאגות. ער איז נאָר מיט מירלען און פאַר מירלען. ער פאַרגעסט אויך, אַז אין דערפרי ערשט האָט זי אים געטריבן און באַליידיקט, געוויינט אויף איר ביטער מזל און מקנא-געווען די דינסט, וואָס זי האָט נישט אַזאַ נאַרישן מאַן, ווי זי. נאָר ער איז איר אַלץ מוחל: ווען זי פאַרשפּעטיקט זיך און לאָזט אים אליין זיצן ביים מיטאָג, אָדער ווען זי וואַרט נישט מיט נאַכט-

עסן, נאָר לייגט זיך אויף דער סאָפע און האָט צו אים טענות, פאַרוואָס עס אַרט אים גאָרנישט, וואָס זי איז איינע אַליין אין אַזוי פיל שטיבן און האָט ניִשט צו וועמען אַ וואָרט אַרויסצורעדן.

דוד פילט זיך שולדיק און גיט איר געדעכט. ער איז טאַקע צופיל פאַרנומען, נאָך וואָס טויג עס אים?

— אויב דו ווילסט, מירל, וועל איך אויפהערן. וועל איך איינגאַנצן אַוועקוואַרפן די געשעפטן.

— וואַרף יאָ, וואַרף נישט, ס'איז מיר אַלץ אײנס.

— וואָס דען ווילסטו?

— כ'וויל גאָרנישט. כ'בין אומגליקלעך.

זי נורעט דאָס פּנים אין קישעלע און צוקט מיט די אַקסלען.

— אָבער מירלשי, דו האָסט דאָך אַזוי פיל באַקאַנטע, פאַרוואָס פאַרברענגסטו ניִשט מיט זיי?

— איך וויל נישט, איך וויל נישט. איך דאַרף נישט קיין באַקאַנטע!

— וואָס דען?

— גאָרניִשט. דו ביסט אַ שלעכטער, אַ שלעכטער.

— אפשר זאָל איך בעטן די שוועסטערן מיינע — זיי זאָלן צו דיר אַרויפקומען בייטאָג אויף אַ שעה, צוויי...

מירל ווערט אויפגערעגט און פאַר כּעס שליידערט זי פון זיך אַראָפּ די לעטשלעך מיט די קליידער, און נישט זאָגנדיק קיין „גוטע נאַכט", וואַרפט זי זיך אין בעט אַריין און שווייגט, ווי די וואַנט.

דוד פילט זיך נאַריש און מיט אַ פאַרקלעמט האַרץ שאַרט ער זיך אַרויס אין צווייטן צימער אַריין

III

לייענען האָט מירל נישט ליב.

אין דודס קאַבינעט שטייט אַ טונקעלע דעמבאָווע שאַנק מיט ביכער. זיי וואַרטן אויף עמיצנס אַ האַנט, וואָס זאָל זיי אויפשניידן און אַמאָל אַריינקוקן. די איינציקע, וואָס זאָרגט פאַר זיי — דאָס איז מירלס דינסט. זי נעמט זיי אַרויס פון ציַיט צו צייט, ווישט אָפּ דעם שטויב פון די גאָלד־געשריבענע רוקנס און שטעלט זיי צוריק אַוועק. מירל ווייסט נישט ווער זיי זענען און וואָס זיי זענען. אַז ס'קומט אַמאָל צו רייד וועגן ליטעראַטור, באַקלאָגט זי זיך, אַז אין איר מאַנס ביבליאָטעק האָט זי נישט וואָס צו לייענען. דערציילט אָבער ווער וועגן אַ פּריש־אויפגעשריבן בוך פון אַ מאָדערנעם אויטאָר, גיט זיך מירל אין דער ערשטער מינוט אַ כאַפּ — יענער זאָל עס איר באָרגן. נאָר, אַז זי קריגט עס, לייגט זי עס דערווייל אַוועק מיט אַן אויסרייד, אַז נאָכמיטאָג, ווען דוד וועט אַוועקגיין, וועט זי זיך נעמען דערצו.

גייען אַזוי אַוועק וואָכן און דאָס ביכל וואַרט אויף מירלס האַנט. נאָר, אַז ס'קומען טיילמאָל טעג גרויע און ליידיקע און דאָס גלעקל ביי דער טיר רופט זיך נישט אָפּ, דערמאָנט זיך מירל אָן יענעם בוך. נעמט זי עס אויף אַ ווײַלע, מישט אויף איין בלעטל, נאָך איינס, קוקט צום סוף און באַלד ליגט עס ווידער אויפן פריערדיקן אָרט.

עס ווערט אָבער לאַנגווייליק און נודנע — קוקט זי זיך

אַרום איבער די שטילע צימערן, אַזוי ווי זי וואָלט געזוכט מיט עפּעס זיך צו פאַרנעמען. פאַלט דער בליק אויף די קליי־דער־שענק. פראַלן זיך אויף די טירן און מירל הויבט אָן מעסטן איין קלייד נאָכן אַנדערן.

יעדעס קלייד האָט עפּעס אַנדערש צו דערציילן. מיט יעדן איז פאַרבונדן אַן אַנדערע צייט און אַן אַנדער שטיק לעבן. געווען אַמאָל אַ צייט, ווען אין איינעם האָט זי זיך כּסדר געצירט. דעמאָלט האָט זי דאָס ערשטע מאָל דודן דער־קענט. ער האָט זיך, געדענקט זי, געפילט נישט אויפן אָרט און געראָיטלט זיך, ווי אַ קליין־שטעטלדיק בחורל. זי קאָן נישט זאָגן, צי ער איז איר געפעלן, צי נישט. ער איז געווען רייך און פון אַ שיינער משפּחה. נאָר איר איז, דוכט זיך, אַלץ איינס געווען. אַז זי דערמאָנט זיך אָן יענער צייט— איז זי גלייכגילטיק. זי איז אַדורך אַזוי אָרים און קאַלט, ווי ס׳וואָלט גאָרנישט געשען אין איר לעבן. זי האָט דאָס קלייד נישט איבעריק ליב. עס איז אַלט, אַזוי ווי איר כּלה־צייט און ביידע זענען שוין לאַנג אַרויס פון דער מאָדע. מען דאַרף עס אַוועקהענגען צווישן אַלטוואַרג.

און כאָטש אין יענעם ווינקל איז שוין נישטאָ קיין אָרט — שטופּט עס מירל דאָך אַריין און האָט בשעת־מעשה דאָס געפיל, ווי זי וואָלט באַהאַלטן יענע חתן־כּלה־צייט צוזאַמען מיט אַלץ, וואָס דערמאָנט זי אָן איר.

עס גייט פאַרביי, ווי אַ שאָטן אויף אַ פאַרטראַכט פּנים. באַלד קומט אונטער אַ פרישע צייט, וואָס לאַכט אַרויס פון גרין־ווייכן זייד מיט אַ טיף־געשניטענער פּלייצע.

אין דעם קלייד האָט זי דעם „פאַרליבטן דיכטער״ דערקענט. עס דוכט זיך איר, אַז פון צווישן די פאַלדן אַרויס טראָגט זיך נאָך זיין געלאַסענע, שטילע שטימע:

— זייט מוחל, פרוי אַלטוסקאַ. איך זאָג אייך, אייגנ־טלעך צום ערשטן מאָל. פונדעסטוועגן נעם איך מיר די דרייסט־קייט אייך צו זאָגן, אַז איר דערמאָנט מיך איצט אָן אַ נימפע, וואָס גייט אויף פון ים אין אַ ליכטיקע לבנה־נאַכט — שפּילן

זיך מיט איר פֿאָון!

ער איז איר געפֿעלן. זיינע ברייטע, אַביסל אַראָפּגע־לאָזטע אַקסלען, וואָס האָבן אים צוגעגעבן דעם אויסזען פֿון קראַפֿט און זיכערקייט און דער אַביסל אײַנגעבויגענער שוואַרצער קאָפּ מיט די ווייכע האָר האָבן איר אימפּאָנירט. ער האָט גערעדט שטיל און רירנד. זי האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַז אין דעם דאָזיקן ברייטן, קרעפֿטיקן יונגנמאַן ליגט אַ שפּאָר ביסל סענטימענטאַליטעט.

שפּעטער איז זי געוואָר געוואָרן, אַז ער איז אַ דיכטער.

— וואָס שרייבט איר, הער ליפּסקי?

— וואָס עס לאָזט זיך.

— רעכנט איר זיך אָפּ מיט פּרויען?

— ווי! אַמאָל.

זי האָט אים גערופֿן „משוגענער” און ליב געהאַט צו פֿאַרברענגען מיט אים.

ער האָט איר אַמאָל געזאָגט, אַז אין דער מוטער־חוהס־טראַכט וואָלט ער זי נישט געוואָלט זען. ער מיינט, אַז זי איז שענער, ווען זי וויקלט זיך אין אירע זיידענע קליידער.

— פֿאַרוואָס מיינט איר אַזוי?

— איך פֿיל, אַז אַזוי איז עס.

זי האָט געשמייכלט און דערמאָנט זיך אָן דודן. ער האָט טענות—פֿאַרוואָס זי באַהאַלט זיך אין אַזוי פֿיל זייד.

ס׳האָט אַמאָל ווער געזאָגט, אַז דיכטער זענען נאַראָנים. פֿונדעסטוועגן וועט איר דוד, דער קלוגער דוד, קיינמאָל אַזוי נישט רעדן. ער איז נישט מסוגל דערצו און פֿאַרשטייט נישט צו זען דאָס, וואָס לאָזט זיך נישט זען מיטן געווײנלעכן אויג. זי אַליין האָט זיך אויך ליבער אין אירע קליידער. אַ שאָד וואָס דוד איז נישט ראַפֿאַל... מען איז זי אַפֿילו מקנא מיטן מאַן. נישט אַלע, זאָגט מען, זענען אַזוי גליקלעך, ווי זי. אפֿשר, זי ווייסט נישט דערפֿון. עפּעס זעט אויס דוד אין אירע אויגן אַזוי אָרים און קליין. אַזאַ גרויסער און קלוגער סוחר מאַכט זיך אַזוי נאַריש. זי האָט אַ סך

ליבער, ווען ראַפאַל קריכט איר אין די ביינער אַריין, אַזוי ווי אַ שלענגל און שטעלט צו אַזעלכע דינע, דינע נאָדעלעך צום האַרץ. אַפילו ווען דער סטודענט אָזשעך, דאָס דאָזיקע איבער-געשראָקענע האָזל, שאַרט זיך נעבן איר פון דער ווייטנס און איז תמיד גרייט אונטערצושפּרינגען אויף אירס אַ ריר מיט אַן אויג. אָדער ווען ער פאַלט צו צו אירע הענט און קושט די פינגער.

— איר, מירל—איר, מירל!...

— איר האָט מיך ליב, אָזשעך? — פרעגט זי אים טיילמאָל און קוקט אים אין די אויגן אַריין מיט אַן איבער-געשפּיצט שמייכעלע.

— ווי ס'לעבן!

— איך האָב דאָך שוין אָבער אַ מאַן.

— ער איז אייך נישט ווערט, איר זענט...

— הער סטודענט — האַקט זי אים שאַרף איבער און שטעלט זיך אויף מיט אַ פאַריסענעם קאָפּ און מיט ברוגזע אויגן — אויב איר וועט נאָך איינמאָל אַזוי רעדן, וועל איך אייך שטאַרק באַליידיקן.

— אַנטשולדיקט... איך האָב נישט געוואָלט — ענטפערט דער סטודענט פאַרביטערט און קוקט אויף איר, ווי אויף אַ הייליקע.

ביי זיך, אָבער, איז מירל קאַלט און עס אַרט זי נישט, וואָס אָזשעך רעדט אַזוי וועגן איר מאַן. איר גלוסט זיך גאָר צו לאַכן און צו שפּילן. עס ווילט זיך איר אויסציִען זיך אויף דער פאָדלאָגע און אַרויסשמייכלען צום סטודענט:

— הייסט עס, אַז איר האָט מיך ליב. און ווער נאָך האָט מיך ליב, זאָגט?

נאָר טון טוט מירל עפּעס אַנדערש. עס נעמט זי אַן אַ רחמנות אויף דעם דאָזיקן סטודענטל. גייט זי צו און גיט אַ לייכטן פּיר די האַנט איבער זיינע האָר:

— נו, שאַ, יונגעטשקער, שאַ.

געפעלט איר אַמאָל, גיט זי אים אַ וואָרף פון אַ זייט,

אַז ס'וואָלט גלייכער געווען, ער זאָל אײַנגאַנצן אויפהערן אַרויפצוקומען, ער האָט אויף גאָרנישט צו וואַרטן און אויף גאָרנישט צו האָפן.

דער סטודענט אָזשעך איז ניִשט דער איינציקער, מיִט וועלכן מירל פירט זיך אַזוי.

אַז ס'באַפאַלט זי אַ צייט פון איבערגעזעטיקטקייט און פון לאַנגווייליקער מיִדקייט, שוינט זיִ נישט אַפילו ד״י, צו וועלכע זי באַציט זיך ערנסטער און צוגעלאָזענער.

און מענטשן זענען ניִשט מער, ווי מענטשן. קיינער פאַרטראַכט זיִך נישט איִבער מירלס פיִרן זיִך און קיינער פרעגט נישט, פאַרוואָס זיִ טוט אַזוי. מען גייט אַוועק: ווער ברוגז און ווער פאַרבענקט.

ציִען זיִך דערנאָך וואָכן, ווען קיינער ווייזט זיִך ניִשט אַרויף, ווען דאָס גלעקל ביי דער טיִר רוט און רעגט אויף מיִט דער רויִקייט מירלס געמיט.

צעשיקט זי בריוולעך צו די באַליידיִקטע און האָט טענות, פאַרוואָס מען זעט נישט קיינעם. פאַרוואָס מען האָט פאַרגעסן אָן איִר. און צי איִז זיִ פאַר זיי נישט מער, ווי יעדע איינציקע פרוי, וואָס מען כאַפט נאָר אויף מיִטן אויג און וואָס מען גייט פאַר איִר פאַרביי, ווי פאַר אַ שאָטן.

זי פיִלט זיך קיינמאָל ניִשט שולדיִק און בעט קיינמאָל ניִשט איבער. עס דוכט זיך, אַז אַלץ, וואָס זיִ טוט קומט פון אַן איִנערלעך ערלעך געפיל. זיִ איז געבוירן געוואָרן צו לעבן און אַלץ, וואָס דאָס לעבן פאַרמאָגט מוז ליִגן פאַר איִרע פיס. אַרום איר מוז תמיד רוישן און שוימען.

זאָל זיין גליִק, אָדער אומגליק, לעבן אָדער טויט.

מירל איז יונג. אַזוי יונג, ווי זי וואָלט נאָר וואָס אויף דער וועלט געקומען. פון וויִגל שוין ציִט זיִך אַ שנור פון זאַטע, גליקלעכע יאָרן, וואָס האָבן קיינמאָל קיין קנייטשל אויפן שטערן ניִשט געלייגט און קיין צווייפל־געפיִל אין האַרץ געלאָזן. זי האָט אויפגענומען דאָס לעבן לייכט און שוועבעדיק, אַזוי ווי די בלום נעמט אויף דעם שטויב פון דער זון. זי

האָט אייביק געפֿילט אויף זיך אויגן, וואָס האָבן זיך געבענטשט מיט איר. מען איז איר אייביק נאָכגעגאַנגען. אייביק נאָכגעקוקט און געזאָרגט—ס'זאָל איר זיין וואָס בעסער און באַקוועמער.

שוין דעמאָלט, ווען ס'האָט זיך נאָר וואָס אויפֿגעוועקט דער ערשטער ציטער אין די האַלב־רייפֿע בריסטעלעך, האָט מירל דערפֿילט, אַז זי הויבט אָן אויסוואַקסן פֿון די שטילע טאַטע־מאַמע בליקן און עפּעס אַזעלכעס, וואָס לאָזט נישט רוען יונגע, שעמעוודיקע הערצער און הייסט פֿאַרטראַכטן זיך — וואָס זי איז היינט און וואָס זי קאָן שפּעטער ווערן.

... עס רייצט דער אָטעם פֿון יונגע פֿרילינגס־נעכט, ערגעץ וואַרטן ביכער מיט העפֿטן. מען דאַרף עפּעס צוגרייטן און אויסלערנען. נאָר קאָן דען דאָס מיידל, וואָס האָט שוין דערפֿילט דעם ערשטן אָטעם פֿון פֿרעמדע יונגע ליפּן, ביישטיין דעם נסיון און נישט אַרויסגיין אין דער נאַכט אַריין, צו יענעם יונגן חבר, וואָס האָט אויך געלאָזט ליגן די ביכער מיט די העפֿטן?

ווער געדענקט דען דעם חשבון פֿון די יאָרן און ווער געדענקט, וויפֿל אַזעלכע פֿרילינגס־נעכט עס זענען געווען?

„יונגע־יאָרן, זאָגן אַלטע־לייט — נאַרישע יאָרן".

זיי זענען אַריבער, ווי שוים.

שפּעטער איז געקומען די צייט פֿון ערשטן לאַנגן קלייד. פֿון דעמאָלט אָן הויבט זיך אָן מירלס זומער, מירלס פֿלירט, ליבע און ליידנשאַפֿט.

עס זענען געווען בלאָנדע און שוואַרצע, קלוגע און נאַרישע. מיט וועמען מען האָט פֿאַרבראַכט לייכטזיניק און נאָך וועמען מען האָט אין דער שטיל געבענקט. אַ גרויס בוך איז געווען אָפֿן און יעדער פֿון יענע האַלב־פֿאַרגעסענע האָט אין דאָזיקן בוך אַ צייכן געלאָזן.

די דאָזיקע צייכנס וויקלען זיך ביי מירלען גאַנץ אָפֿט אויף. און ווען זי קאָן נאָר ווייזט זי זיי פֿאַרן מאַן און פֿאַר די באַקאַנטע.

— עס איז געווען, דערציילט זי, איינער מיט אויגן, ווי

ביי אַ ציגײַנער, מיט געדיכטע, געקרײַזלטע האָר, וואָס האָט זי נישט געלאָזט רוען—זי זאָל פֿאָרן מיט אים קיין אינדיען.

— איר זענט בלאַס און אָרים. איר דאַרפֿט האָבן אַ קאָכעדיקע זון און אַ ברייטן רויטן הימל.

אַ צווייטער האָט איר אַמאָל מיט אַ פֿאַרהאַקט מויל געזאָגט, אַז זי וועט אָפּנאַרן דעם מאַן.

— אין וואָס דערקענט איר דאָס?

— אין אײַערע פֿאַלשע, גרינלעכע אויגן.

מירל לאַכט און דערציילט, אַז זי האָט זיך געשווירן דעמאָלט — זי זאָל אַזוי לעבן, ווי זי וועט דאָס קיינמאָל נישט טון.

די באַקאַנטע און דער מאַן לאַכן מיט. נאָר איין ראַפֿאַל קוקט אויף איר פֿון אונטער די פּענסנע אַפּער און אַרום זיין מויל וויקלט זיך אַ דינער צווײדײטיקער שמייכל.

— הער דיכטער, וואָס קלערט איר אַזוי? — ווייזט מירל די ווײַסע ציין—איר האָט שוין אודאי עפּעס צו זאָגן?

— כ'האָב טאַקע — ציט ראַפֿאַל רויק די ווערטער — מיר דוכט זיך, אַז יענער איז נישט אינגאַנצן משוגע געווען.

אַלע שיסן אויס אין אַ געלעכטער און קלאַפּן ראַפֿאַלן איבער די פּלייצעס. בלויז איבערן מאַנס שטערן גייט דורך אַ לײַכטער שאָטן פֿון אַנגסט און מאַן-און-ווייבס אויגן טרעפֿן זיך אויף אַ מינוט.

אמת, צי נישט אמת?...

.IV

עס ווייסט קייגער נישט, צי מירל פֿאַרטראַכט זיך אַמאָל איבער יענעם יוגגערמאַנס ווערטער. נאָר עס קומען טיילמאָל טעג, ווען אַלץ און אלע ווערן איר פֿאַרמיאוסט און דערעסן. דעמאָלט הייסט זי זאָגען, אַז זי איז אין דערהיים נישטאָ. און אַליין ווערט זי שטיל און געלאַסן, ווי אייגער, וואָס דערמאָנט זיך אָן יענער וועלט. זי איז צופֿרידן און זאַט מיט דער שטיל-קייט, וואָס קלינגט אין אירע צימערן. זי שפּיגלט זיך אין דעם רייך - געציירטן מעבל און אין דעם ווייסן בעט-געוואַנט, וואָס פֿאַכלט אַראָפּ פֿון די בעטן. און עפּעס איז זי גרויס ביי זיך, וואָס זי האָט אַ מאַן און וואָס זי, נ אָ ר זי, איז דאָ אַליין די באַלעבאָסטע.

אין די דאָזיקע טעג קריכט זי אַרום אין די ווינקלען און קוקט צי ס'איז אומעטום ריין. צי יעדע זאַך שטייט אויף איר אָרט. זי שאַפֿט זיך מיט דער דינסט, ווי אַן אַלטע פֿאַרביסענע מאַדאַם. זי מישט זיך אַריין אין יעדער קלייניקייט און ציילט די רעשטן, וואָס די דינסט ברענגט פֿון גאַס. אָדער — האָט טענות, פֿאַרוואָס עס גייט אַוועק אַזוי פֿיל האָלץ מיט קוילן. עס שווימט איבער די צימערן אַ געקלאַנג פֿון שליסעלעך און אַ סקריפּען פֿון קרעדענס-טירלעך מיט שופֿלאָדן.

אַז דער מאַן קומט אַהיים צום מיטאָג, קלאָגט זי זיך פֿאַר אים, אַז די היינטיקע דינסטן זענען נישט ווערט די רייד און, אַז מען דאַרף זיי אַרויסוואַרפֿן, ווי די הינט. בשעת-מעשה

זאָרגט זי זיך, פאַרוואָס דער מאַן עסט אַזוי ווייניק און פאַרוואָס ער זעט אַזוי שלעכט אויס. צי וואָלט נישט אַ יושר געווען — ער זאָל זיך אַביסל אָפּרוען?

דוד איז גליקלעך. ער קושט די ווערטער, וואָס פאַלן אַזוי שטיל און וואַרים פון איר מויל. ער טראַכט מיט פרייד, אַז ביי מירלען הויבט זיך אָן די צייט פון ערנסטקייט און ישוב-הדעת און אַ ווייטצאַפּלדיק געפיל רירט אים ביים האַרצן:

„אפשר האָט זי שוין דערפילט דעם ערשטן פריידיקן ציטער אונטערן האַרץ? די ערשטע בשורה פון אַ ניי לעבן?"

אַזוי ציען זיך וואָכן. מאַן-און-ווייב שפּיגלען זיך איינער אין אַנדערן. רעדן פון תכלית, פון מסחר. אָדער גייען אין טעאַטער אַריין. צו גאָר — צו שווער- און-שווערער צו גאַסט. און אומעטום שטעלט זיך מירל פּאָר מיט איר דודן, ווי מיט עפּעס אַזעלכעס, וואָס איז נאָר וואָס געבוירן געוואָרן און וואָס קיינער, אויסער זי, פאַרמאָגט עס נישט.

די טעג, אָבער, הויבן אָן ווערן ענלעך איינער צום אַנדערן. עס הויבן זיך אָן אַריינרייסן צווישן מאַן-און-ווייב מינוטן פון שווערער לאַנגווייליקער שטילקייט. מען האָט שוין, דוכט זיך, אַלץ אויסגעזאָגט און מען הויבט אָן זוכן ווערטער — אַבי צו רעדן.

קומט פּלוצלינג אַ פרימאָרגן — און מירלען הויבט זיך אָן אויסדוכטן, אַז זי צוזאַמען מיט די צימערן אָטעמען מיט עפּ״ס אַ קאַלטער, גרינלעכער פייכטקייט. אַז ס'איז דאָ טונקל און שטום געוואָרן. און אַז פון די ליידנשאַפטלעך-פאַרזיסענע פרויען-קעפּלעך, אין וועלכע מירל צירט אירע צימערן — קוקן אַראָפּ אַלטע צעקנייטשטע פּנימער מיט אויסגעקרומטע מיילער.

עפענען זיך אויף טיר און פענסטער און דורך יעדע שפּאַרע נעמט שלאָגן מיט זון און לופט. אין די ווינקלען וואַקסן אויס בונטן לעבעדיקע בלומען. מירל — אַ באַנייטע אין העלע צעלאָזענע קליידער נורעט דאָס פּנים אין דער ליכטיקייט פון דער זון און אין דעם אָטעם פון די בלומען.

— עס' איז שוין ביי אייך ווידער פרילינג? — שמייכלט

ראַפֿאַל און ליבע זיך מיט אירע קליינע, פֿיליגראַנישע הענט, וואָס גלעטן די בלומען, אָדער שטעלן איבער עפּעס אַ שפּיל־צייג.

— פֿריילינג, פֿריילינג, ליבער דיכטער! עס האָט מיר אַמאָל אַ יונגערמאַן געזאָגט, אַז איך בין געגליכן צו בעז.

— ער האָט אָבער פֿאַרגעסן צוצוגעבן — וויצלט זיך ראַפֿאַל—אַז דער בעז בליט גיך אָפּ.

— איר זענט אַ רשע! — בייזערט זיך מירל און פֿון דער שטילקייט, וואָס בלייבט אויף אַ רגע הענגען צווישן זיי ביידן, הויבט זי אויף אַ פּאָר פֿאַרבענקטע, גוטע אויגן פֿול מיט גע־בעט און קינדערישן צער.

ראַפֿאַל שמייכלט אין די וואָנסעס אַריין און קוקט אויף איר פֿון אַ זייט, ווי איינער, וואָס ווייסט אַלע באַהאַלטענע ווינקלען פֿון דער מענטשלעכער נשמה.

— וואָס שמייכלט איר אַזוי? — פֿאַרציט מירל דעם שטערן.

— איר זענט שיין, ווען איר בייזערט אייך.

— געהערט שוין נישט איינמאָל—האַקט מירל איבער.

— דאָס אַרט מיך נישט — ציט ראַפֿאַל פּאַמעלעך — איך האָב ליב, ווען איר רעדט שטאַרקע ווערטער און נאָך מער, ווען איר שעלט...

— ווען און וועמען האָב איך דען געשאָלטן? — פֿאַרקוקט זיך מירל מיט האַלב־צוגעמרוושעטע אויגן און מיט אַ לייכט־שפּאָטיש שמייכעלע אין די ווינקלען פֿון מויל.

— די שטים ווערט ביי אייך טיפֿער—רעדט ראַפֿאַל ווייטער, ווי ער וואָלט זי נישט געהערט.—די אויגן קריגן די פֿאַרב פֿונם פֿאַרטאָג, איידער די זון גייט אויף. אויב איר האָט געזען אַמאָל אין אַזאַ צייט דעם ים, דאַרפֿט איר געדענקען, אַז אין יענע מינוטן זעט ער אויס, ווי גלאַנצעדיק שטאָל. ער איז אַזוי הארט, ווי די שטיינער, וואָס היטן און באַשיצן אים.

— וואָס נאָך?

— איך האָב ליב דעמאָלט צו קוקן אויף אייך.

— וואָס נאָך ?
— און ניִשט אַזוי ווייט צו קוקן, ווי...
— ווי וואָס? — פאַלט מיִרל אַריין אין די רייד.
— ס'הייסט... ווי גאָרניִשט... נאָר... כ'האָב עפּעס אַ ווילדן חשק צוצוגיין צו אייך און מיִטן גאַנצן כח אַראָפּלאָזן אייך... אַ פּאַטש.

— אַ פּאַטש!? — גיִט מיִרל אַ בליִץ מיִט די אויגן און מיִט ביידע הענט נעמט זי זיך אָן פון היִנטן ביי די האָר, — נו, אדרבה — פּאַטשט!...

פאַר ראַפאַלן בלייבט שטיין אַן אויסגעצויגענע, האַרטע פיגור מיִט בולטע, רונדיִקע גליִדער און מיִט אַ פאַריִסן אויסגעשניִצט פּנים, וואָס אָטעמט מיִט אַ באַהאַלטענעם פיִבער און וואַרט צו וואַרפן זיך אויף עמיִצן.

ראַפאַל ציִט זיך צוריִק ער גיט אַ מאַך מיט דער האַנט:
— עך, איִר מירל!...
מיִרל צעלאַכט זיך.
— איִר זענט אַ בריה אין אייערע לידער, הער דיכטער.
— אפשר! — ענטפערט ער אָפּגעקילט און פירט אַדורך מיִט די האַנט איִבער די צעשויבערטע האָר, וואָס הענגען איִם אַראָפּ אין פּנים אַריין.

V.

אין אָוונט האָט זיך מירלס מאַן געחשבונט מיט אַ שותף באַ זיך אין קאַבינעט. מירל מיט ראַפאַלן זענען געזעסן אין עסצימער און געקלערט פון נעכטיקע טעג. עס איז געווען צו וואַרעם און צו שטיל. די מאַטע ליכטיקייט, וואָס האָט גערוט איבער די ווענט, און דאָס מעלאָדישע טיקן פון גרויסן שטיי־זייגער האָבן דערמאַנט אָן שעהן ערגעץ אין אַ פאַרלאָזענעם פּריצישן הויף, ווו מען וואַרט אויף אַ גלעקל פון אַ שליטן, וואָס דאַרף זיך דערהערן אונטערן פענסטער און ברענגען אַ גאַסט פון דער פרעמד.

מירל האָט זיך געוויקלט אין אַ ווייסן, וואַרעמען טוך. ראַ־פאַל האָט זיך מיט אַלע כוחות איינגעהאַלטן נישט צו גענעצן. ער איז בייז געווען, נאָכוואָס ער איז היינט געקומען. ער קען זיך היינט אַ גאַנצע טאָג קיין אָרט נישט געפינען. דער טייוול ווייסט עס, וואָס עס איז. ער האָט געקלערט, אַז באַ מירלען וועט ער אפשר אויפגעמונטערט ווערן. נאָר מירל איז היינט אויך עפּעס זויער. זי קוקט אַלע וויילע אויפן זייגער, אַזוי ווי זי וואָלט געוואַרט אויף וועמען, אָדער געוואָלט — ער זאָל אַוועקגיין.

ראַפאַל איז שוין גרייט געווען אויפצושטעלן זיך, נאָר

אינמיטן האָט מירל אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דאָס טוך און אַ ביסל צו הויך אָפּגערופן זיך:
— קומט רַפאל, וועלן מיר זיך אַ ביסל איבערשליטלען.
— איבערשליטלען גאָר?
— יאָ! אַזאַ גרויסאַרטיקע נאַכט און מיר זיצן דאָ ווי די דזשאַדעס.
— נו, קומט. — האָט ראַפאל צופרידן געענטפערט, — אַז שליטלען איז שליטלען.
מירל איז אַריין אין צווייטן צימער און באַלד דערנאָך איז זי אַרויסגעקומען אין אַ ברייטן פוטער־מאַנטל. זי האָט לייכט אָנגעקלאַפּט אין מאַנס קאַבינעט.
— דוד, וועסט נאָך לאַנג זיצן?
— וואָס איז דען? — האָט זיך די טיר פון קאַבינעט האַלב אויפגעעפנט און עס האָט אַרויסגעקוקט דודס פאַרטומלט פנים.
— מיר גייען אַ ביסל אַראָפּ.
— נו, גייט, גייט. איך מוז נאָך דאָ בלייבן.
מירל האָט געזאָגט אַ פּיעשטשענדיקן „פּאַ“, און צוזאַמען מיט ראַפאלן פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.
אויף די שטיגן איז געווען טונקל. מירל האָט שווער און נישט זיכער געשטעלט די טריט. ראַפאל איז געגאַנגען נישט דרייסט זי אָנצונעמען אונטער די האַנט. נאָר אַז מירל האָט זיך אויף איין אָרט אַ וויג געטאָן, האָט ער זי אַ כאַפּ געטאָן אַזוי ווי נישט ווילנדיק זי צוגענומען צו זיך. ער האָט געמיינט, אַז זי וועט באַלד צוריק אַרויסציִען די האַנט, נאָר מירל האָט שווייגנדיק אויפגעעפנט דעם אָרעם און טיפער זיך צוגערוקט צו ראַפאלס אַקסל.
ביידע האָבן זיך אין דער טונקלהייט אַ קוק געטאָן אין די פּנימער אַריין, ווי זיי וואָלטן געוואָלט אַרויסציִען איינער פון אַנדערן יענץ פאַרבאָרגן, צאַפּלדיק געפיל, וואָס קומט אין אַ מינוט פון שטילן גליק און וואָס זוכט באַהאַל־

טענע, פאַרשאָטנטע ווינקלען. אַ ווײַלע זענען זיי געבליבן שטיין אין הויז און יעדער האָט געמיינט, אַז באַלד וועט געשען אַזעלכעס, וואָס היט זיך פאַר מענטשלעכע אויגן און מענטשלעכע טריט. נאָר דורכן טויער האָט אַרײַנגעקוקט אַ שטיק בלויע נאַכט. זיי האָבן זיך אַזוי ווי דערמאַנט און זענען אַרויס מיט אײַלנדיקע טריט.

אינדרויסן האָט זיך געשפּרייט אַ בלויע, שטייפע נאַכט, מיט אַן אָפּגעריסן שטיק לבנה אין דער טיפקייט פון הימל און מיט אַ בלישטשענדיקן שניי, וואָס האָט זיך געבראָכן אונטער די פיס. פון די מענטשן, וואָס האָבן זיך געאײַלט, האָט זיך געטראָגן דער אָטעם פון נישטצייטיקן ווײַן און פון קאַלט בלוט. אויגן האָבן געגלאַנצט מיט דער האַרטער ווײַסקייט פון שניי און מיט יענעם פאַרבאָרגענעם הויך, וואָס האַלט זיך אויף אין דער ערד און וואַרט אויף דעם ערשטן גרוס פון דער זון.

מירל האָט ברייט געצויגן דעם אָטעם און געהייסן ראַפאַלן צורופן אַ שליטל.

— וווהין פאָרן מיר?

— וווהין איר ווילט.

ראַפאַל האָט געפאָלגט. און זאָגנדיק עפּעס דעם אָנטרײַבער אין אויפגעשטעלטן קאָלנער אַרײַן, האָט ער זיך אַוועקגעזעצט לעבן מירלען.

דאָס שליטעלע האָט זיך גיך און גלאַט געשניטן איבערן שניי, ווי איבער שאַרף גלאָז, און עס האָט אויסגעמיטן די רוישיקע גאַסן. ערגעץ ווײַט איבער די מויערן איז געהאָנגען אַ גרינער אָפּשײַן פונם שטיק לבנה, אויסגעמישט מיט ציטערדיקער שאָטנקייט פון די גרויסע עלעקטרישע לאָמפּן. הינטערן שליטן איז ביסלעכווײַז געבליבן אַ שווער, ווײַט גערויש, וואָס האָט שוין געהאַלטן באַם אָפּשטאַרבן און איז פאַמעלעך צערינען ערגעץ אין די גאַסן און געסלעך אונטער פאַרמאַכטע פענסטער און פאַרשלאָסענע טירן.

מען איז געפאָרן אונטער דער שטאָט. אַרום — הימל

און ערד און אַ ווייסע פאַרשכורטע שטילקייט. ערגעץ־ווו צאַפּלט נאָך אַ פייערל אין אַ נידעריק הייזל. ערגעץ־ווו רייסט זיך נאָך אַריין אַ שטאָלענער גלאַנץ פון שינעס, אָדער אַ פּאָר גרויסע בלוטיקע אויגן פון אַ לאָקאָמאָטיוו — גרייט צו וואַרפן זיך אין דער ווייטער נאַכט אַריין.

ביסלעכווייז ווערט דאָס אַלץ אָפּגעווישט און פאַרלוירן. עס נעמען זיך צייכענען איינציק־צעוואָרפענע בוימער־שאָטנס, וואָס סטערטשען פון שניי אַרויס. דער וועג ווערט וואָס אַ מאָל אָפענער און ברייטער. אַ גלייכער ווייס־בלויער מהלך ליגט, ווי אַ פאַר־שטיינערטער ריז — נישט צו וויסן, ווו ער הויבט זיך אָן, ווו ער לאָזט זיך אויס.

אַ מאָל, אַ מאָל שניידט זיך פּלוצלינג אויס אַ שוואַרצער, לאַנגער פאַבריק־קוימען. ער דערמאָנט אָן גרויע, פאַרנעפּלטע פרי־מאָרגנס מיט איינגעקנדטשעטע בלייכע געשטאַלטן, וואָס וועקן זיך מיט זיין פייף און וואָס גייען אויס צוזאַמען מיטן רויך, וואָס ציט זיך פון זיין שפּיץ. אַ מאָל פאַרשרייט אַ קלאָ־געדיק הינטיש בילן דאָס ציטערדיקע קלינגען פון שליטן־גלעקל.

מירל האָט זיך טיף איינגעוויקלט אין איר פוטער, אַזוי, אַז מען האָט קוים אַרויסגעזען איר שפּיץ־נאָז, און וואַרעם זיך צוגערוקט צו ראַפאַלן. ביידע האָבן לאַנג געשוויגן, אַזוי ווי פאַר־כאַפּט פון דער ברייטער שטילקייט און פון דער אומענדלעך־שטו־מער נאַכט.

— וואָס פאַר אַ רחבות — האָט מירל די ערשטע איבער־געריסן דאָס שווייגן און אַרויסגעשטעלט דעם קאָפּ פון ווייכן קאָל־נער אַרויס — עס איז פּשוט ענג באַם האַרץ.

— שיין — האָט ראַפאַל פאַרטון אָפּגעענטפערט.

— ווען כ׳זאָל נישט קיין מורא האָבן — האָט מירל אונטערגעכאַפּט — טאַנץ איך אַראָפּ פון שליטן און קאָלער מיך אַזוי אין שניי איבערן גאַנצן פעלד.

— אָן איינפאַל.

— אפשר נישט?

— יאָ, נאָר אין שנײ צו וואַלגערן זיך איז נישט פֿון די גרויסע פאַרגעניגנס.

— און איך וואָלט געהאַט אַ הנאה.

— ווײַל איר זענט אַ צעלאָזן קינד.

— נו, וואָס ווידער — האָט מירל האַלב ברוגז מיט אַ שנע־בעלע צוגעטוליעט זיך צו ראַפאַלס אַקסל.

— גאָרנישט, איך וואָלט נאָר געוואָלט זען, ווי אַזוי איר מאַכט עס?

— כ׳האָב אַ ביסל מורא.

— לייענט מען קריאת־שמע — האָט זיך ראַפאַל צעלאַכט.

— דאָס לאָז איך איבער פאַר אײַך — האָט זי אים לײַכט אַ קלאַפּ געטון איבערן אַרבל און געוואָלט זיך אָפּרוקן פון אים, נאָר ראַפאַל האָט זי שווײַגנדיק אָנגענומען בײַ דער האַנט און מיט אַ שטילן ריר געגעבן — זי זאָל בלײַבן.

— איך ווייס נישט, ווי אַזוי איר — האָט ראַפאַל זיך אָנגערופן — נאָר מיר דאַכט זיך, אַז דערדאָויקער פייזאַזש, כאָטש ער האָט אין זיך גענוג שיינקייט — איז ער דאָך אָרים און ענג.

— אַזוי מיינט איר?

— איך בין געבוירן אין פוילן און האָב ליב זײַנע זו־מערס און האַרבסטן, נאָר אַז ס׳קומט דער ווינטער, יאָגט ער אָן אויף מיר פֿײַנלעכע מחשבות.

— פאַרוואָס?

— עפּעס פּלאָנטערן זיך אין קאָפּ גלחים מיט שוואַרצע קאַפּישאָנען... הייליקע פּאַטערס, וואָס דערבאַרמען זיך איבער יידישע קינדער.

— ווי פּאַלט אײַך דאָס אײַן?

— איך ווייס נישט, נאָר איך פיל עס, דאַכט זיך, פון גע־בוירן אָן.

— האָט איר אַ סך געליטן אין פוילן?

— אַזוי ביל, וויפיל עס לײַדט יעדער ייִד דאָ.

— איר האָט דאָך אָבער ליב דאָס לאַנד?

— יאָ, און דערפֿאַר טאַקע טוט עס מיר אַזוי וויי.

מירל איז שטיל געבליבן און לאַנג געקוקט מיט פֿאַרטראַכטע אויגן אין דער ווייטער שטילקייט אַריין.

— עס מוז זיין דערפֿאַר — האָט ראַפֿאַל זיך אַזוי ווי דערמאָנט — וואָס דאָ פֿעלט קלאַנג און פֿאַרב, און דער עיקר — לעבן. אָפֿן, פֿריי לעבן, אַ שטייגער, ווי אין רוסלאַנד — פֿאַרמאָגט נישט דער היגער ווינטער.

— איר זענט לאַנג געווען אין רוסלאַנד?

— נישט לאַנג. נאָר כ'וועל עס האָבן גענוג אויפֿן גאַנצן לעבן.

— אַזוי רייך איז דאָרט?

— אָך, ווי רייך! איך דערמאָן מיך טאַקע אָן אַזאַ נאַכט אין יענעם „ווילדן" לאַנד. כ'בין אויך דעמאָלט געפֿאָרן אויף אַ שליטן, נאָר אויף „אַ טראָיקע" און מיט אַ „יאַמשטשיק".

— און מיט וועמען נאָך?

— אַליין. ס'איז געווען דעמאָלט די צייט פֿון מיין פֿריילינג: כ'האָב דאָס ערשטע בוך אין דער וועלט געלאָזט. יענע נאַכט איז געווען די שענסטע, וואָס כ'האָב ווען אַמאָל איבערגעלעבט. אַזאַ פֿין ברייטקייט און אַזאַ מין שטום געזאַנג קען זיך גאָר דער מענטשליכער געדאַנק נישט פֿאָרשטעלן.

— דערציילט.

— איר פֿאַרשטייט, — האָט זיך ראַפֿאַל פֿאַרגעסן און ברייט אַרומגענומען מירלס אָרעם — דריי פֿערד געשפּאַנט אין אַ קליין שליטעלע. אַלע דריי רייסן די קעפּ אין פֿאַרשידענע זייטן. שפּייען מיט פֿאַרע. זעגען שכּור פֿון פֿראָסט און פֿון ווייסער ליכטיקייט. און אַרום איז אַזוי אָפֿן און ווייט, אַז עס דאַכט זיך, דאָס דאָ קעניגט עפּעס אַ גרויסער אוראַלטער גאָט.

— דערציילט.

ס'איז, געדענק איך, געווען שרעקלעך שטיל. נאָר איך האָב געהערט זינגען. די ווייטע סטעפּ האָט געברומט מיט טויזנטערליי טענער און קלאַנגען. פֿון טיפֿן שניי-אַרויס האָט זיך

אויפגעהויבן דאָס געזאַנג פון וואַלד-גזלן, פון דער שיכורער זינ־גערין און פון יענעם אומגליקלעכן, וואָס חלומט פון פרייהייט הינטער די אייזערנע קראַטעס.

— איר זענט אַ דיכטער און קענט פאַנטאַזירן — האָט מירל איבערגעריסן — נאָר מיך שרעקט דאָס געזאַנג פון יענער סטעפּ.

— איר וואָלט עס נישט געוואָלט הערן?

— איך וואָלט געוואָלט זיין דאָרט, נאָר אין די גרויסע היצן, ווען די גראָזן ברענען. איך וואָלט געוואָלט דאַמאָלס ליגן מיטן פּנים צום הימל און שרייען. דאָס מוז זיין שרעקלעך גוט.

— ווער וואָלט אייך דען געהערט?

— דער הימל, דער וואַלד....

ראַפאַל איז אַנטשוויגן געוואָרן. ער האָט זיך נישט געריכט, אַז מירל זאָל טראָגן אין זיך אַזעלכע שטאַרקע און דרייסטע געפילן.

— איך ווייס נישט, צי ס'איז אַזוי גוט, נאָר ווו נעמט זיך אַזוי פיל אויפגעריסנקייט צו אַ יידישער טאָכטער?

מירלען האָט עס געטראָפן.

— עס נעמט זיך דערפון — האָט זי מיט אַ האַלב־אויפ־גערעגטער שטים געענטפערט — וואָס איר זענט אַ דיכטער און קענט עס נישט משיג זיין.

— ווי קומט איינס צום אַנדערן?

— עס קומט, עס קומט. איר דרימלט, איר האָט נאָר ליב פּיצלעך, האַלבקייטן און מער גאָרנישט.

— מירל, פאַרוואָס קומט עס מיר?

— פאַר דעם, פאַר דעם — האָט זי גיך צוגעוואָרפן.

— פאַרוואָס?

— פאַר גאָרנישט. איר זאָגט דאָך, אַז איך בין אַ משו־גענע.

— איך האָב עס קיינמאָל נישט געזאָגט.

— האָט איר עס געטראַכט.

— וואָס פאַלט אייך איין?

— עס פאַלט מיר איין. איר וועט קיינמאָל נישט דערפילן יענעמס אַן אויסברוך, יענעמס אַ געשריי, ווען ער ראַנגלט זיך אין פרעמדע צוואַנגען.

— איך פאַרשטיי נישט.

— איך ווייס, אַז איר פאַרשטייט נישט. ווען איך, אַ שטיי־גער, קום אַמאָל צו אייך און זאָג: הער דיכטער, איך בין שוין זאַט און האָב גענוג מיין גליק. קומט, לאָמיר זיך לאָזן אין דער וועלט אַריין — נישט קיין חילוק צו אין סטעפּ, צו אין פּאַלאַץ. וואָס וואָלט איר געזאָגט?

באַ ראַפאַלן אין מח האָט זיך עפּעס פאַרהאַקט. ער האָט געוואָלט צעשפּרייטן די אָרעמס, אַריינגעמען אין זיי מירלען, וואַרעמען זי און טוליען. נאָר וואָס איז אַרויסגעקומען?

— איך וואָלט געזאָגט, אַז איר זענט... אַ קאַפּריזנע ווייבל!...

— כ׳בין נישט קיין ווייבל, כ׳בין נישט, רופט מיך נישט אַזוי.

— וואָס דען זענט איר?

— כ׳בין גאָרנישט. לאָזט מיך געמאַך.

זי האָט אָנגעקלאַפּט אין פורמאַנס פּלייצעס און געהייסן אויסדרייען דעם שליטן. ראַפאַל האָט זי געוואָלט צוריקהאַלטן, נאָר דער אימפּעט, מיט וועלכן זי האָט זיך אויפגעשטעלט און צוריק אַוועקגעזעצט, האָט אים צוריקגעקלאַפּט און אַריינ־געבראַכט אין אַן אומבאַהאָלפענער פּגאַלעגנהייט. ער האָט זיך געפילט שולדיק און חרטה געהאַט אויף זיינע רייד.

— סוף כל סוף — האָט ער געקלערט, — ווייסט ער נישט, פאַרוואָס ער רייצט זיך מיט איר. זי איז נישט פון יענע קלי־געריש, איבערגעשפּיצטע פרויען, וואָס איז אויסגעקומען צו באַגעגענען און וואָס האָבן זייער גאַנצע חכמה און דערפאַ־רוגג פון אַ ביסל ביכלעך געשעפּט. זי איז אַ פרוי מיט יעדן ריר פון איר אבר. אַ פרוי, וואָס ווייסט, אַז מען באַ־

גערט זי, אַז זי איז — אַזוי ווי אַ שטיק זון. אַזעלכע האָבן פּיינט, ווען מען וויל זיי נישט פאַרשטיין און ווען מען רייצט זיך מיט זיי.

ראַפאַלן איז אויף אַ מינוט איינגעפאַלן, אַז מירל קען אים פּיינט קריגן, האַסן, ווי נאָר אַזעלכע לייכטע, גראַציעזע באַשעפענישן קענען. אים איז אַ קאַלטע שלאַנג אַדורך דורך די אברים.

— זי איז דאָך, אייגנטלעך, די איינציקע, וועלכע קען אויף אַן אמת פאַראינטערעסירן, עס ליגט דאָך פאָרט אין איר אַזוי פיל פיינקייט און געשמאַק, אַזוי פיל אמת-ווייבלעכער רייץ, וואָס עס איז זעלטן צו טרעפן בײַ ייִדישע טעכטער. און דאָ קומט איינער, וואָס קען די וועלט מער פון ביכער, ווי פון לעבן, און וויל אַרויפציִען אויף איר די שאָטנס פון גע-קנייטשטע שטערנס און פון פאַר דער צייט גרוי-געוואָרענע קעפּ.

— מירל! — האָט אין אים געקלאַפּט אַ געפיל פון חרטה — מירל, זייט מיר מוחל. איך ווייס נישט, ווער עס איז שולדיק. אפשר איר און אפשר איך? אָדער אפשר זענען שולדיק אַנדערע? נאָר סיי ווי סיי ווילט זיך מיטאַמאָל פאַרשעלטן די מינוט, ווען כ'האָב אייך דערקענט. ווייל נישט איך און נישט איר וועלן זיך אַמאָל פאַרשטיין. אין מיר קלאָגט אַ ליד פון פאַרלוירענע יאָרן, וואָס זענען אַריבער אין שאָטן. און אין אייך לאַכט די ייִנגקייט פון דער זון. איר זענט מיר אַ שאָד — איך וועל אייך גרוי מאַכן.

— זייט געזונט, מירל — האָט ער געוואָלט הויך אַ זאָג טון און אַרויסשפרינגען פון שליטן. נאָר פון דערווייטנס האָבן זיך גענומען בלייכן די בלויע שטיקער פייער, וואָס זענען געהאַנגען איבער דער שטאָט, און די קליינע צי-טערדיקע פלעמלעך אַרום דער ווייסל. עס האָט געווירקט אויף ראַפאַלן, ווי מען וואָלט אים מיט קאַלט וואַסער באַ-גאָסן.

ווען זיי זענען אַריין אין שטאָט, איז שוין געווען שפּעט. אי׳בער די הויכע, צונויפגעגאָסענע מויערן האָט שוין גערוט שלאָף און מידקייט. די בלינדע פענסטער, וואָס האָבן זיך גע־שפּיגלט אין טונקל־בלויען ליכט, האָבן געקוקט אין די ליי־דיקע גאַסן אַריין מיט עפּעס אַ שטום עקשנות, וואָס וויל נישט דערציילן, וואָס הינטער זיי טוט זיך. פון דער נאַכט־אַרויס האָבן זיך געהערט איינציקע, פאַרשפּעטיקטע טריט פון נאַכט־מענטשן. ערגעץ פון אַ ראָג־גאַס האָט זיך אַריינגע־שניטן אַ פאַרשייטער געגעץ פון אַ מיידל, וואָס וואַרט — עס זאָל ווער קומען און זי נעמען, אַ פאַרלעגן קול פון אַ הי־טער האָט געקלאַפּט מיטן שטעקן און געשריגן אַהין צו יענעם ראָג:

— נאָ, נאָ! טי טאָם!...

ביידע האָבן געוואָלט רעדן און נישט געוווּסט פון וואָס אָנ־צוהייבן. נאָר ווען דאָס שליטעלע האָט זיך גענומען דערנענטערן צו דער געגנט, וווּ מירל האָט געוווינט, האָט זיך ראַפאַל פלוצלינג אויפגעשטעלט און ווידער עפּעס אַ זאָג געטון דעם פורמאַן און פוטערנעם קאָלנער אַריין.

דאָס שליטעלע האָט זיך אויסגעדרייט אין אַ זייט און פאַר־פאָרן אין אַ פרעמדער, טונקעלער גאַס.

— וווּהין פירט איר מיך?

— איך וויל אייך פאַרפירן.

— נאָך נישט געבוירן געוואָרן דער מענטש — האָט זיך פון מירלס קאָלנער געטראָגן איר פאַרטויבטע שטימע.

— אַזוי מיינט איר?

— אַזוי מיין איך.

— און אַז איך וועל מיך איינשפּאַרן?

— איר זענט נישט דער מענטש דערפון.

— פון וואַנען ווייסט איר עס?

— איך ווייס.

ראַפאַלן האָט געשלאָגן אַ היץ אין קאָפּ אַריין. ער האָט

זיך האַסטיק אויסגעדרייט צו איר מיטן גאַנצן פּנים און אָנגענומען זי באַביידע הענט. באַ דער בלויער קאַלטער ליכטיקייט, וואָס איז אַראָפּגעפאַלן פון אַ דערבייַיקע עלעקטרישע לאָמפּ, האָבן זיך ביידנס אויגן געטראָפן. איין מינוט — און ביידע האָבן זיך מיט די נשמות איינגעגעסן איינער אין אַנדערן און געבאָדן זיך אין גליק און אין ווייטיק.

מירל, דאַכט זיך, האָט געשריגן:

— דו, דו, נאַר! — זיצט אַ דוד אין דערהיים און מאַכט חשבונות — ווען ערט עס? און אין ראַפאַלס בליק איז געלעגן אַ קריצן מיט די ציין: „גיב מיר גליק אָדער אומגליק, נאָר שטאַרבן וויל איך באַ דיר אויף די הענט"...

אַהיימגעפירט האָט ער זי שוין צופיס.

זיי זענען געגאַנגען יינג און האַסטיק מיט גלייכע ריטמישע טריט, וואָס האָבן פריי אָפּגעקלונגען איבער די שלאָפנדיקע גאַסן — און מיט רויט דורכגעפרוירענע פנימער, פון וועלכע עס האָט געשלאָגן אַ ריח פון אויפגעוואַכט בלוט און אַ פאַרבאָרגענער צאַפּל פון באַגערן איינער דעם אַנדערן.

באַ ביידע האָט זיך געריסן פון די ליפּן אַ געמיש פון ווערטער און געדאַנקען, נאָר ביידע איז אַזוי ווי אַ שאָד געווען איבערצורייסן די אויסגעלייטערט שטילקייט, וואָס האָט אַרומגעוועבט זייערע נשמות.

אַ קלינג באַם טויער און נאָכמאַל אַ שטומען קוק זיך אין די אויגן אַריין. אַ צי אויס אַ קליינע, וואַרעמע האַנט, וואָס כאַפּט זיך צוריק באַם דריי פון שליסל אין שלאָס. און „אַ גוטע נאַכט", וואָס בלייבט הענגען צווישן טויער און צווישן דער גאַס. מירל איז שוין אינעווייניק.

צוזאַמען מיט איר רייסט זיך מיט אַ ניי געבוירן געפיל פון פרייד און... שרעק.

רצפאַל האָט אַ ווײַלע נאָכגעקוקט אין פינסטערן טויער אַריין, געוואָלט עפּעס נאָכשרייען, נאָר נישט האָבנדיק קיינעם, האָט ער פּאַמעלעך גענומען צוריקגיין.

— האָט זי אים געפאַנגען ? האָט ער זי ליב? מירלס גליק איז אַזוי ווי דאָס געוויטער, וואָס קומט שטום און שרעקעדיק און גייט אַוועק, ווי אַ חלום פון אַ העלער נאַכט, ס'איז דאָס גליק פון צופאַל, דאָס גליק — כּמעט אַ רגע. זי קען פאַרברענען מיט דער קעצישער פאַרב פון אירע אויגן, מיט דעם ווייסן פיבער, וואָס שלאָגט פון איר רייפן לייב. און קען פאַרשיכורן מיט די שמאָלע הענט, וואָס האָבן אין זיך עפּעס גליטשיקעס.

— האַ, מירל — האָט זיך אין אים עפּעס געוואָרפן — פאַרוואָס ביסטו נישט דו, וועמען מיין האַרץ האָט אין לאַנגע, שלאָפלאָזע נעכט אויסגעחלומט און אויסגעבענקט. פאַרוואָס האָסטו נישט אין דיר דאָס שטילע באַנעמען פון אונדזערע שעמעוודיקע טעכטער און דאָס שטענדיקע פאַרבאָרגן זייערע הייליקסטע געפילן פאַר פרעמדע אויגן.

— האַ, מירל — נאָך וואָס האָב איך דיך דערקענט ? נאָך וואָס קריך איך אין דיינע זאַטע סאַלאָנען, וואָס אָטעמען מיט דעם ריח פון דיין קערפּער און מיט דעם סם, וואָס דו טראָגסט אונטער דיין ברוסט ; לאַכסטו, מירל, אָדער האָסטו אויף מיר רחמנות ?

און וואָס איז שולדיק דער סוחר, וואָס טאַטע-מאַמע האָבן דיר ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר פאַר אַ מאַן געגעבן ?

ער האָט געבלאָנדזשעט איבער די ליידיקע, מידע גאַסן,

געגריבלט זיך, ווי אין אַן אָפענער ראַנע, און אָפטמאָל פאַרגעסן, וואָס עס איז געווען מיט אַ שעה פריער. ער האָט זיך געוואָלט אויסלאַכן, אָפטרייבן פון זיך דעם שווע״ן וואָרם, וואָס האָט זיך אים איינגעגעסן אין בלוט, און בשום אופן נישט געקענט. יעדעס מאָל, וואָס ער האָט זיך אַרומגעזען, האָט ער זיך געטראָפן שטיין פאַר מירלס טויער און נישט געקענט פאַרשטיין, ווי אַזוי ער איז אַהער געקומען?

ער האָט אַרויפגעקוקט און געוואָלט טרעפן, וועלכעס פענסטער עס איז מירלס. נאָר פון אומעטום האָט אַראָפגעקוקט אַ בלינדע, גלאַנצנדיקע שוואַרצקייט, וואָס האָט געטראָגן אין זיך אַ סוד פון קאַרליקעס, וואָס ווימלען ערגעץ אין די נאָרעס און וואָס וואַרפן זיך איינער אויפן אַנדערן מיט פאַרגאָסענע אויגן און אויסגעקרומטע מיילער.

— אַ גוטע נאַכט, מירל!

— אַ גוטע נאַכט. — האָט אים די ווייטע נאַכט אָפגעענטפערט. רפאל האָט ערשט אַצינד דערהערט מירלס שטים:

— אַ גוטע. נאַכט — האָט זי לאַנג און זינגענדיק געצויגן. אים דאַכט זיך, אַז דאָס ערשטע מאָל איז איר קול געווען אַזוי ערלעך.

נאָר ווער קען דען פאַרשטיין דעם זין פון „אַ גוטע נאַכט", וואָס אַ פרוי לאָזט אַמאָל אַרויס פון אירע ליפן? אַמאָל איז עס קורץ און שאַרף, אַזוי ווי אַ האַק, וואָס הענגט איבער אַ פאַרמשפטנס קאָפ. אַמאָל זאָגט עס: גיי און קום נישט. און אויב דיין געביין וועט ערגעץ ווו פאַרלוירן ווערן, וועל איך אפילו נאָך דיר קיין יאָר־צייט־ליכט נישט אָנצינדן. און אַמאָל קומט עס אויס, ווי דאָס גערויש פון אַ לעבעדיק וואַסער, וואָס ציט צו זיך, צו דעם דורשטיקן און מידן, אָדער ווי אַ פאָר ריינע, אָפענע אויגן פון אַ בלאָנד מיידעלע. און זאָגן זאָגט עס: „גיי און קום, כ'וועל מיין געלעגער פאַר דיר ריניקן און מיין לייב פאַר דיר וואַשן".

רַאפאַל האָט אין זיך אַ ציטער געטון. נאָכאַמאָל געכאַפּט אַ קוק אין די פינסטערע פענסטער אַריין, און עפּעס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער זעט דאָרט אַן אויסגעקרומט לאַכעדיק פּנים, וואָס האָט געהייסן דעם קאָפּ איינגעבויגן צווישן די אַקסלען און גיין אַהיימגיין...

VI.

צומאָרגנס אין אָונט, ווען ראַפאַל איז געקומען צו די אַל־טוסקיס האָט ער געטראָפן געסט. עס איז געזעסן דער סטודענט אָזשעך — אַ ריין אויסגעראַזירטער, דער יינגער לעווענשטיין מיט אַ גלייך־צוגעקעמטן גלאַנצנדיקן קאָפּ און אַ פרעמד פּאָר־פּאָלק, פון וועלכן דער מאַן האָט געהאַלטן אין איין גלעטן זיין בלאָנד קלינאָוואַטע בערדל און קוקן מיט האַלב־פאַרגאָסענע אויגן אויף מירלען, וואָס איז געזעסן אַקייגן־איבער זיין פרוי — אַ דאַמע שוין אין די פערציקער, מיט אַ שטאַרק אָנגעפּודערט פּנים און מיט אַ בלאָנדן קאָפּ געפאַרבטע האָר.

ראַפאַל האָט זיך נישט געריכט עמעצן צו טרעפן. האָט ער זיך אין דער ערשטער מינוט פאַרלוירן און צוריקגעצויגן. נאָר לעווענשטיין און מירלס מאַן האָבן אים באַלד באַם אַריינקומען געמאַכט אַ הויכן „ברוך הבא״. .

— אַ! אונדזער דיכטער איז דאָ!

מירל האָט מיט אַ העפלעכן, אַ ביסל איבערגעטריבענעם טאָן אים פאָרגעשטעלט פאַרן פרעמ־ן פּאָרפּאָלק!

— הער ליפקי.

— הערשאַפט שטיינבערג.

דאָס בלאָנדע בערדל האָט זיך אויפגעשטעלט און פאַרנייגט, די דאַמע האָט פאַרשנאָרעוועט דאָס מויל, אַזוי, אַז עס האָבן

זיך איר באַווייזן צוויי קלײנע חן-גריבלעך. זי האָט אַרויסגעשטעלט דעם הויכן בוזים און קוים, קוים צוריק אַ שאָקל געטון מיטן קאָפּ.

ראַפֿאַל האָט מיט דער אייגענער איבערגעטריבענער העפֿלעכקייט אָפּגעענטפֿערט און שטאַרק חשק געהאַט צו צעלאַכן זיך. ער האָט געהאַט אַ מינוט, ווען ער האָט געוואָלט צוגיין צום פֿאַרפֿאָלק און פֿרעגן: אים — ווי ער האָט גענומען אַזאַ אויסגעמאָסטן קאַנטיק בערדל און זי — ווי אַלט זי איז שוין, און וואָסערע חלומות עס חלומען זיך איר בײַנאַכט. נאָר דער פֿײַנער טאָן און די שטײַפֿע אויסגעצויגנקייט, וואָס איז געלעגן אויף אַלעמענס פּנימער — האָט אים ניסט געלאָזט שטערן די שטימונג.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט בײַ אַ זייט טיש און צוגעהערט זיך פֿון וואָס די געסט רעדן. די ערשטע אומבאַהאָלפֿנקייט איז אַריבער און אַלע האָבן זיך צוריקגענומען צום געמיטלעכן שמועס, וואָס איז אויף אַ קורצע ווײַלע איבערגעהאַקט געוואָרן. גערעדט האָט מען וועגן עפּעס אַ פֿרוי לעוו, וואָס איז אַנטלאָפֿן פֿון מאַן מיט אַן אַרטיסט און איבערגעלאָזט צוויי קינדער. מען האָט דערציילט וועגן זייער ליבע, מיט וועלכער די גאַנצע שטאָט האָט אַמאָל געקלונגען. די דאַמע מיטן געפֿאַרבטן קאָפּ האָט נאָך געפֿילט דעם טעם פֿון יענער גרויסער חתונה, וואָס האָט אויפֿגערודערט וואַרשע מיט אירע טואַלעטן און געסט. דער יונגער לעווענשטיין, וואָס איז געווען אויסגעבונדען אין די יידיש-פּוילישע סאַלאָנען, האָט אַרויפֿגעבראַכט אויפֿן טיש די פֿאַרבאָרגנסטע סודות פֿון יענעם פֿאַרפֿאָלק. ער האָט געוווסט, וואָס עס האָט זיך אָפּגעטון אין יעדן ווינקל פֿון יענעם הויז, און געמאָלט אַזעלכע בולטע, שטאַרקע בילדער, אַז בײַ די געסט האָבן זיך אַזש די ווינקלען פֿון די מײַלער אויסגעקרומט.

באַם בלאָנדן בערדל האָבן די אויגן געקריגן אַ גלעזערנעם גלאַנץ. די דאַמע האָט געקרומט מיט דער נאָז, געבלאָזן זיך און אַלע ווײַלע אַרײַנגעוואָרפֿן אַ פֿאַרביסן וואָרט.

— וואָס פאַר אַ נישט דערצויגנקייט.

— וואָס פאַר אַ געמיינהייט.

— ווי קען מען עפּעס אַזעלכעס?

— איר ווייסט פון וועמען מען רעדט, הער ליפּסקי? — האָט זיך מירל אינמיטן אָנגערופן צו ראַפאַלן.

— ניין, איך ווייס נישט.

— איך האָב אייך, דאַכט זיך, דידאָזיקע דאַמע געוויזן אַמאָל אין גאַס.

— איך געדענק נישט. ס׳קען זיין.

פרוי שטיינבערג האָט אַ קוק געטון אויף ראַפאַלן און, דאַכט זיך, געוואַרט — ער זאָל נאָך עפּעס זאָגן. ראַפאַל האָט פאַרשטאַנען דעם קוק און אומישנע געשוויגן.

דערווייל האָט זיך אויסגעוויקלט אַ צווייט געשפּרעך, די פרוי מיטן אַרטיסט זענען פאַרגעסן געוואָרן.

ראַפאַל האָט ווידער געהערט וועגן עפּעס אַ מאַן אַ פאַנטאָפל, וואָס האָט געוווסט, אַז די פרוי לעבט מיט אַן אַנדערן און געמאַכט זיך נישט וויסן. איך דאַ האָט לעווענשטיין געהאַט דאָס וואָרט אין אַזוי געווײלט דעם עולם, אַז אפילו דער איבערגעשראָקענער און האַלב-פאַרחלשטער אָזשעך האָט הויך און האַרציק געלאַכט.

ראַפאַל האָט אין געשפּרעך קיין אָנטייל נישט גענומען. ער האָט נאָר געקוקט און גוט באַטראַכט דעם עולם. ער האָט זיך געפילט אַ ביסל פרעמד און נישט אויף דעם אָרט, באַלד אַוועקגיין האָט ער נישט געקענט און נישט געוואָלט. מער פון אַלעמען האָט אים אויפגערעגט די פרוי מיט דעם אָנגעפּודערטן פנים. ער האָט געפילט, אַז זי רעדט נישט דאָס, וואָס זי קלערט, און אַז ערגעץ אין אַ פאַרבאָרגן ווינקל פון איר האַרץ שימערט נאָך אַ פלעמל פון אַלטער, פאַרבאַקענער תאווה.

קיינער, אויסער ראַפאַלן, האָט נישט באַמערקט, ווי די פרוי כאַפּט פון צייט צו צייט דעם אָטעם, אַזוי ווי זי וואָלט גענפּצט אויף דעם, וואָס איז שוין אַריבער און וואָס וועט שוין

קיינמאָל, קיינמאָל נישט צוריקקומען. אירע קורצע, אָפּגעהאַקטע ווערטער זענען געווען ביטער און פול מיט קנאה. איך ראַפאַל האָט זי געמאַכט דעם איינדרוק פון אַן אָפּגעלעבטער מעטרעסע, וואָס האָט ליב צו נאַשן פון פרעמדע טישן און טראָגן רכילות אין פרעמדע הייזער.

ער האָט געקענט אַמאָל איינע — איז איר גאַנץ לעבן באַשטאַנען אין דעם, וואָס פון אינדערפרי ביז באַנאַכט האָט זי אָפּגעקלאַפּט די טירן פון אירע באַקאַנטע און דערציילט מעשיות אויפן אויער — תמיד מיט אַ באַוואָרעניש — עס זאָל, חלילה נישט אַנקומען ווייטער. זי האָט חתונה געהאַט מיט אַן אַלמן, וואָס האָט געהאַט אַ טבע אַ סך צו שלאָגן און וואָס איז פאַרשלאָפן די צייט, ווען זיין ווייב האָט אין צווייטן צימער אויפגענומען גוטע פריינט און סתם אַזעלכע, וואָס ווייסן, ווי מען קען אָפּלעקן אַ פעט ביינדל. דאַכט זיך, אַז מירלס גאַסט איז יענערס אַ נאָנטע חברטע.

אָבער מירל, ווי קומט זי צו איר? פאַרוואָס איז זי אַזוי פאַרויטלט? און פאַרוואָס איז זי אַזוי איבערגענומען מיט לעווענשטיינס מעשיות?

עס איז געווען אַ קליינע צייט, ווען אים האָט זיך אויסגעוויזן, אַז מירל פאַרמאָגט אין זיך אַן איינגעבוירענעם מיטגעפיל. זי האָט זיך אים אָפּטמאָל געמאָלט, ווי זייער אַן איידל בלעטל, וואָס דאַרף האָבן אויף זיך צאַרטע הענט. ער האָט תמיד געזוכט אין איר דאָס שטילסטע, דאָס טיפסטע, וואָס שטראַלט אַמאָל אַרויס פון געציילטע פרויען. ס'קען זיין, אַז דערפאַר האָט ער זי אַזוי אָפט אָנגעגריפן. אין מירלען, האָט ער געוווסט, דרימלט אַ שטיק פאַנטערע, נאָר מיט ריין בלוט און מיט אַ קעניגלעכער פעל.

און אָט זעט זי אים איצט אויס, ווי אַ דורכשניטלער, קליינלעך ווייבל, וואָס געפינט דאָס גליק אויף דעם געלעגער, וואָס איז פול מיט עראָטישע אינטריגעס און וואָס מאַכט נישט קיין אונטערשייד צווישן לעווענשטיין און צווישן

מאַן, צווישן אַן אַלטן אַלמן און אַ געשטיפלטן צייטונגס־פאַרקויפער.

ער האָט נישט געקענט פאַרשטיין, ווי אַזוי זי קען לאַכן פון וויצן, וואָס שטאַמען פון אַזאַ גרין־אויסגעקנייטשטע באַשעפעניש, ווי לעווענשטיין איז. דער מענטש מאַכט דעם איינדרוק פון אַן אַלט, אָפּגעטראָגן מלבוש. ער געהער שוין צו יענע, וואָס שלעפן נאָך די פיס, און וואָס האָבן אין זיך געל בלוט. אַ מענטש, וואָס האָט זיך אויסגעלערנט נאָכרעדן און נאָכטון יענעם — און אַליין פאַרמאָגט ער גערנישט. תמיד — די אייגענע חכמות — נישט געמינערט און נישט געהעכערט אַ האָר. און נישט שטענדיק פּאַסט ער זיי צו אויפן אָרט. אָבער לאַכן — לאַכט מירל פון זיי. זי וויל ליגן אין סטעפּ און שרייען צום צעברענטן הימל, קאַלערן זיך אין שניי, און לאַכט, ווען מען דאַרף זיך אָפּשאָקלען, ווען מען דאַרף יענעם שפּייען אין פּנים אַריין און אַריינשרייען: „איר זענט אַן אויסגעטרוקנטער נאַר"!...

ער האָט זיך אָפּגעריסן פון אַ געזאַנג, וואָס טראָגט זיך שוין באַ אים וואָכן־לאַנג אין האַרצן, און ער איז אַהערגעקומען דערציילן עס מירלען. זיצט ער דאָ, און טאָרעט זיך אויף פרעמדע געלעגערס און דעקט אויף פרעמדע ווונדן. עפּעס אַ דאַמע מיט אַן איבערגעוואַקסן, ווייך לייב, וואָס וויל נאָך ליגן אין פרעמדע אָרעמס און אָפּנאַרן דאָס בלאָנדע בערדל, זאָגט מוסר און קרומט מיט דער נאָז.

אַ נאַרישע ליידיקייט האָט זיך אַריינגעכאַפּט אין די שטילסטע ווינקלען פון זיין נשמה און אים אויסגעלאַכט.

ער האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער און גרייט געווען זיך אויפצושטעלן, נאָר די דינסט האָט אַריינגעבראַכט טיי, און מירל האָט אַרויסגעשטעלט אַ קלאָש מיט צוקערוואַרג.

דאָס געשפּרעך האָט זיך גענומען דרייען אַרום פרייזן פון עסנוואַרג, אַרום דינסטן, וואָס טון אָן געבערענטע צרות די מאַדאַמען און נאָך אַזעלכע זאַכן, פון וועלכע ס׳האָט געשלאָגן ראַ-

פאַלן ביז צו דער גרינער גאַל און פאַרביטערט אים די מינוטן, וואָס ער האָט נאָך באַדאַרפט דאָ אָפּזיצן.

דער עולם האָט גענומען מישן מיט די לעפעלעך און פאַרזוכן פון דעם קלאָש אַראָפּ. די דאַמע האָט געגעסן אַ סך און שטאַרק גערימט דאָס געבעקס, און בשעת מעשה האָט זי דערציילט פון „אַ וויעטשאַרעק", ווו מען האָט פאַרבראַכט ביזן ווייסן טאָג אַריין און ווו דאָס עסן איז ווערט געווען, מען זאָל עס פאַר די הינט אַרויסוואַרפן.

דער יינגער לעווענשטיין האָט זיך אינמיטן דערמאָנט און אַ פרעג געטון, ווער עס גרייט זיך אויפן גרויסן באַל, וואָס דאַרף פאָרקומען אין די רעדוטן.

— איך! — האָט מירל די ערשטע אַ רוף געטון — איך האָב דאָך אַ גוטן מאַן — הייסט ער מיך דווקא גיין.

דוד האָט פאַרביסן מיט אַ לעקעכל און געשמייכלט אין די וואָנסעס אַריין.

— איך, ליידער, וועל נישט קענען זיין — האָט דוד געזאָגט.

— פאַרוואָס?

— גראַד דאַמאָלס קומט מיר אויס אָװעקצופאָרן.

די דאַמע האָט אַ קוק געטון אויף איר בלאָנד בערדל און אין די אויגן האָט זיך באַוויזן אַ גרין בייז פייערל.

ראַפאַל האָט עס אויפגעכאַפּט, און אַזוי ווי אומישנע געווענדט זיך צו איר:

— און איר, מאַדאַם, גרייט אייך אויך?

די דאַמע איז רויט געוואָרן, און פאַרציענדיק דאָס פּיסקל, וואָס האָט זיך שוין געפּאַלדעוועט אין קנייטשן, כטאַטעטשנע אָפּגעענטפערט:

— ניין, מיר — נישט. מיר האָבן נישט דעם קאָפּ און נישט די צייט דערצו. זאָלן גיין די, וואָס זענען יינגער פון אונדז.

בשעת זי האָט גערעדט, האָט זי אַ גאַנצע צייט נישט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פון מירלען.

מירל האָט פאַרשטאַנען דער דאָמעס קוקן, און ווי אויף להכעיס אויסגעדרייט זיך צו ראַפאַלן:

— און איר, הער ליפּסקי?

— איך? — האָט ראַפאַל פאַרקנייטשט מיט די ליפּן — ווי קום איך אויף אַ פּוילישן באַל?

— פאַרוואָס — נישט?

— איך מיין, אַז איך וועל דאָרט שטערן די שמחה.

— וועמען? — האָבן אַלע אויסגעשטעלט די אויגן.

— אַלעמען. אַ פּוילישער באַל, און איך מיט מיין ספּעציפיש־יידישער נאָז.

— נו, גייט שוין, הער דיכטער — האָט לעווענשטיין מיד־ברייטלעך אַ מאַך־געטון מיט דער האַנט — מיר דאַכט זיך, אַז אייער נאָז וועט דאָ־ט זיין די פּוילישסטע.

אַלע האָבן זיך צעלאַכט און ראַפאַלן אַליין איז דער וויץ געפעלן.

— אַזוי מיינט איר?

— כ׳מיין גאָרנישט, כ׳בין מער, ווי זיכער.

לעווענשטיין האָט ווידער גענאָמט די געלעגנהייט צו דערציילן, ווער עס גרייט זיך אַלץ און מיט ווי פיל אַרבעט די שניידערינס זענען פאַרוואָרפן, וויפיל מענער עס עסן נישט קיין מיטאָג צו דער צייט — אַלץ מיט אַזאַ פּינקטלעכקייט און גענויקייט, ווי ער וואָלט אומעטום געווען אַלץ אויסגעהערט, אויסגעזען און פאַרשריבן.

ראַפאַלן האָבן אָנגעהויבן שניידן די אויגן. מיט אַלע כוחות האָט ער זיך איינגעהאַלטן נישט צו גענעצן. דער זייגער האָט גענומען הויך און מעלאָדיש קלאַפּן עלף און צוגעאײַלט — ראַפאַל זאָל זיך אויפשטעלן און אָנהייבן זיך געזעגענען.

— אַזוי גיך, הער ליפּסקי? — האָט מירלס מאַן, דערלאַנגענדיק אים די האַנט, געפרעגט.

— שוין צייט.

יעדער האָט צוגעוואָרפן עפּעס אַ האַלב וואָרט און גענעגט זיך. נאָר איין מירל האָט געקוקט אָנגעשטרענגט און

גלייך, ווי עס וואָלט נישט איר דאגה געווען, צי ער גייט יאָ, צי ער גייט נישט. די האַנט האָט זי דערלאַנגט קאַלט און אָפּ־געלאָזט. נאָר ווען ער איז שוין געווען בײַ דער טיר, האָט אין איר אויג עפּעס אַ צאַפּל געטון.

אין דער אייגענער מינוט האָט זי זיך געטראָפן מיט דער דאַמעס אויסגעשפּיצטע, זוכנדיקע אויגן און מיט אַ פאַרהאַקט גיפטיק שמייכעלע אַרום מויל:

— אַזוי איז די מעשה?

VII.

אַ גאַנצע וואָך דערנאָך האָט מען ראַפאַלן בײַ מירלען נישט געזען. ער איז אַרויס אין יענעם אָוונט אַ פאַרסמטער. אים האָט פאַרדראָסן אויף זיין נאַרן־זיך אין מזנטשן, אויף זיין לייכט גלויבן י ע נ ע ם, און אויף זיין ערלעך געפיל, וואָס ער ווייזט אַרויס אין אַזעלכע פאַלן.

ער פילט נאָך יענעם געפרוירענעם אָטעם און די פוסטקייט, וואָס דער אָוונט האָט אין אים איבערגעלאָזט. ער קען נישט צו־גיין צו דער שיפלאָד, ווו עס ליגט יענץ אָנגעהויבענע געזאַנג, מיט וועלכן ער איז געקומען צו מירלען. עס דאַכט זיך אים אויס, אַז מען שפירט דערפון דעם ריח פון לעווענשטיינס צו־געגלעטן, פייכטן קאָפּ און פון דער בלאָנדער דאַמעס הויכן בו־זעם.

— בררר!... שאָקלט ער זיך אָפּ. אין אַזאַ געזעלשאַפט ווײַלט זיך מירל. זי שפיגלט זיך אין יענעם פאַלשן גאָלד און איז נישט בעסער פון זיי, אַז נישט וואָלט זי אים צו וויסן גע־געבן, וואָלט זי, אפשר, אַרייַנגעקומען צו אים. זי איז קלוג. זי האָט געזען, ווי אַזוי ער האָט זיך געפילט דאַמאָלס און ווי אַזוי ער האָט געקוקט אויף אַלעמען. דער טייוול ווייסט עס. אפשר האָט זי זיך געשפּילט מיט אים? ווידער אַ קאַפּריז, ווידער עפּעס אַ אָנשטעל. ווער קען זי דען פאַרשטיין און ווער קען דען וויסן, וואָס זי מיינט?

עס זענען שוין אריבער אכט טעג, אכט לײדיקע, גרויע טעג. קײנער קלאפּט נישט אין זײן טיר, קײנער פרעגט נישט. ער פילט זיך, אזוי װי אין א שטײג, ער קען נישט לײענען און קען נישט שרײבן. אין גאס ארויסגײן — שרעקט ער זיך. עס שרעקן אים די געפלען, װאס ליגן צעלײגט איבער די מויערן, די שטומקײט פון די מענטשלעכע פּנימער, װאס זענען פארשלאסן, באהאלטן.

יעדן פרימארגן ציטערט אין אים א פארבענקט געפיל צו יענע ליכטיקע שטובן, װו מירל װוינט. ער פארקריצט מיט די צײן און קורטשעט זיך פון װײטיק. ער װײסט, אז ער קען זײן שטארק און אויסגעהאלטן, אבער נישט שטענדיק איז דאסדאזיקע געפיל בא אים ערלעך און אויפריכטיק. עס קומט א מינוט, װען ער װערט געבראכן, זײן שטארקײט זעט אים אויס נאריש, ייִנגליש.

מיט װעמען, אײגנטלעך, האלט ער מלחמה? װאס װיל ער פון זיך און פון מירלען? װער האט דאס געזאגט, אז מירל דארף זײן אנדערש, װי זי איז און נישט לאכן דאמאלס, װען איר געפעלט?

מירל האט אירע פרײע װעגן. קײנער קען זי נישט פארצוימען. זי איז געגאנגען אויף דער װעלט מיטן קאפּ, אזוי װי יעדער אײנציקער, און װי יעדעס לעבעדיק באשעפעניש קען זי טון מיט זיך, װאס זי װיל. זי איז, אפשר, דאס אמתע לעבן. דאס, װאס שאפט און בויט, װאס שטעלט זיך נישט אפּ פאר קײן שום צוים.

און ער? א בלאסער שאטן. און אפשר דאס אויך נישט.

איז זי זײנע? האט זי אים ליבע און טרײשאפט געשװוירן? װאס פילט ער דען צו איר, װאס ער װיל איר קײטן אויף דער נשמה ארויפלײגן? װען איז געשען דאס אומגליקלעכע נס, װאס האט אים פון זײן אויסגעטרעטענעם װעג אראפּגעװארפן און פירט אים ערגעץ אין דער פינסטער? ער קען זיך נישט דערקענען. ער קען נישט געפונען דעם פאדעם פון יענעם ערשטן געדאנק,

וואָס האָט געהייסן פאַרקוקן זיך אויף מירלען לענגער און פאַר־טראַכטן זיך. נאַר קען דען ווער אים יאָ געפינען?... דער, וואָס זוכט אים, איז אַ נאַר...

אין דרויסן שפּרייט זיך אַ טונקעלער פאַרנעפּלטער אויפדערנאַכט. וווהין גייט מען? צו וועמען רעדט מען? ווי נעמט מען איינעם, וואָס זאָל קענען פאַרשטיין דאָס שטומע געשריי, וואָס רייסט זיך פון האַרץ.

ער וואָלט געבענטשט די מינוט — ער זאָל זיך קענען אַרויפשלייכן אויף מירלס טרעפּ, אַריינגנבענען זיך אין איר בודואַר און שפּירן דעם אָטעם, וואָס רוט דאָרט אין די ווינקלען. נאַר ווי אַזוי קומט מען אַהין? וואָס פאַר אַן אויסרייד וועט ער זאָגן? אַכט טעג נישט געווען. מירל וועט עס דערפילן. און דאַמאָלס וועט ער אויסזען שרעקלעך, שרעקלעך נאַריש.

אַ קעלט נעמט אַדורך די ביינער. אים דאַכט זיך, אַז עס ענדיקט זיך אַלץ. ער וועט זיך נישט לאָזן בייגן, ער בלייבט. טאָ וואָס וועט זיין? דאַמאָלס פאַרלירט ער איינס פון די ליכטיקסטע ווינקלען, וואָס האָבן אויפגעשיינט אויף זיין הימל.

זאָל מירל זיין, וואָס זי איז און ווער זי איז — זי פעלט אים דאָך. זי איז אַ שטיק פון זיין אָנגעווייטיקט געמיט. מירל! מירל!...

די טונקעלע נאַכט קוקט אַריין מיט אַ בלינד פּנים און קילט דעם געדאַנק. הינטער די פּלייצעס הערט זיך אַ פרעמד גרעבלעך קול:

— יאַקאַש פּאַני טשעקאַ נאַ דאַליע.

עס דאַכט זיך, אַז אַ בייזער וואָרעם האָט זיך איינגעשניטן אין מוח און גראָבט די געהירן.

— וואָס? — גיט זיך ראַפֿאַל אַ קוק אום און דערזעט פֿאַר זיך דעם סטרוזש אין געל־ברודיקן פּעלץ.

— יאַקאַש פּאַני.

— מירל! — האָט אים אַ האַק געטון אין די שלייפֿן.

אויף אַ מינוט האָט זיך אים דער געדאַנק אַזוי חי אָפּגעשטעלט.

ער האָט נישט דערהערט און געמיינט, אַז זי גייט אַרויף צו אים. דער ערשטער געדאַנק איז געווען, ווי אַזוי מען נעמט זי אויף? דאָס צימער איז שוין עטלעכע טעג נישט אויפגערוימט. עס איז קאַלט, אָרים. מירל וועט זיך אָפּשאָקלען.

ער האָט עפּעס געוואָלט טון און נישט געוווסט, צו וואָס מען נעמט זיך פריער. עס האָט געשטיקט אין האַלדז אַ געוויין, עפּעס אַ געשריי פֿון איינזאַמקייט, פֿון נע־ונד־זיין און פֿון נישט קענען האָבן יענע וואַרעמע שטילקייט, וואָס אַ פֿרוי טראָגט אַריין אין אַ הויז.

אַ מינוט האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער הערט דינע טריטלעך אויף די שטיגן — האָט ער זיך אַ כאַפּ געטון און לאָזנדיק שטיין דעם אָנגעצונדענעם לאָמפּ, איז ער אַרויס פֿון צימער.

אויף די טרעפּ האָט ער געקוקט אין די האַלב־פֿינסטערע ווינקלען און געזוכט דעם שאָטן, וואָס זאָל אים זאָגן, אַז דאָס איז מירל. ער האָט זיך איינגעקוקט אין יעדן פֿינטל, אין יעדן האַלבן שאָטן, אַזוי ווי ער וואָלט מורא געהאַט — זי זאָל נישט פֿאַרביי־גיין און ער זאָל זי נישט אויסמיידן.

ערשט פֿאַרן טויער האָט ער זיך אַ ביסל אָפּגעקילט. ער האָט זיך איינגעשניטן מיט די אויגן אין נעפּל אַריין, וואָס איז געהאָנגען איבער די מויערן און פֿון דאָרט געהאָפֿט צו דערזען מירלען. נאָר קיינער האָט זיך פֿאַר אים נישט אָפּגעשטעלט און קיינער האָט אים נישט גערופֿן. ער האָט געמיינט, אַז ס׳האָט אים ווער אָפּגענאַרט. נאָר אינמיטן האָט ער דערהערט, ווי פֿון אַ דראָזשקע אַרויס, וואָס איז געשטאַנען אַ ביסל אָפּגערוקט פֿון טויער, ציט זיך אַ פֿאַרשטיקט, שטיל קול:

— ראַפּאַל, ראַפּאַל!

ג׳יך אַ מינוט — און פון דער אויפגעשטעלטער בודע אַרויס האָט זיך אויסגעשניטן אַ טונקל-פאַרשאָטנטער פלעק, וואָס האָט געוויזן מיט די הענט — ער זאָל זיך דערנענטערן.

— מירל, איר? — האָט ראַפּאַלס שטים געציטערט מיט געוויין און גליק — איר, מירל?

— איך, איך! — האָט זי גיך געוואָרפן מיט די ליפּן, און אים איינגענומען, ווי מען נעמט איין אַ קינד.

— ווי קומט איר, מירל?

— קומט אַריין, איר וועט שוין געוויר ווערן.

— ווי קומט איר? — האָט ער זיך אַלץ איינײנעם געפרעגט, שוין זיצנדיק אינעווייניק און ציענדיק ברייט דעם ריח, וואָס האָט געשלאָגן פון אירע הענט און פון האַלב-פאַרשאָטנטן פנים.

— אַז איר קומט נישט, — האָט זי ברוגזלעך געענטפערט און אַ קלאַפּ געטון דעם דראָזשקאַזש, ער זאָל פאָרן.

— איך קום נישט. איך וויים? איר קענט אַזוי לאַכן, און איך?

— פאַרוואָס לאַכט איר נישט מיט?

— כ׳בין געבוירן געוואָרן אין שאָטן.

— הערט אויף צו זיין דיכטער.

— איך וואָלט עס גערן געוואָלט.

— לאָזט אייך דען נישט ווער?

— איך אַליין.

— קענען אַלע דיכטער נישט לאַכן?

— נאָך וואָס פרעגט איר, מירל? צוּוואָס טויג עס אייך?

— איר זענט טרויעריק.

— ס׳קען זיין.

ער האָט זיך אויף אַ ווײַלע פאַרקלערט.

— מירל!

— וואָס איז?

— איך האָב מיך דערמאָנט אייער צונאָמען. אַלטוסקאַ. נישט אמת?
— נישט דאָס האָט איר געוואָלט זאָגן. ראַפאַל, וואָס איז אייך?
— גאָרנישט, גנעדיקע פרוי, גאָרנישט.
— נו, ראַפאַל, הערט אויף.
זי האָט זיך נאָנט צוגערוקט צו אים און לאַנג געקוקט אים אין פּנים אַריין. דאָס האַרץ האָט וואַרעם געציטערט — אַרויפ־צוליייגן דעם קאָפּ אויף זיין אַקסל און רופן: „מיין ראַפאַל, מיין ראַפאַל!"
— וואָס האָט איר געוואָלט זאָגן, ראַפאַל?
— איך ווייס? נאַרישקייטן. נאַר גאָרנישט. געפעלט אייך לעווענשטיין?
—ששאַ... האָט זי צוגעלייגט אַ האַנט צו זיין מויל — איך האָב נישט געוווסט. אייפערזיכטיק, ראַפאַל? וועל איך שוין נישט מער.
— ניין, נישט אייפערזיכטיק, ניין! וואָס אַרט מיך לע־ווענשטיין. איך קען אים גאָרנישט. אָבער ווי אַזוי קומט איר אַהער?
— כ'האָב אייך געוואָלט זעען.
— מיך?
— יאָ, אייך, אייך! קלערט נישט פון לעווענשטיינען. איך וויל, איר זאָלט גיין מיט מיר אויפן באַל.
— איך?
— איר.
— און דוד? און... לעווענשטיין?
— ראַפאַל! מירל ווערט ברוגז.
— איך מיט אייך אויף אַ באַל?
— יאָ — מירל האָט אַ ניי קלייד, נייע פּערל. און איר האָט דאָך דאָס ליב.
— אמת, כ'האָב ליב אייער צירונג.
— מער נישט?

— און אייער האַלז

— וואָס נאָך?

ער האָט זי אָנגעקוקט מיט שטומע פאַרבענקטע אויגן און געוואָלט איינשלינגען אין זיך דאָסדאָזיקע טונקעלע באַשעפעניש, וואָס האָט אים געכשופט מיט אַזוי פיל פאַרבן און קלאַנגען, מיט אַזוי פיל ציטערדיקע פעדעם פון גליק און נחת.

זי איז דאָך געקומען צו אים, צו אים. זי האָט, אפשר, דערפילט באַ זיך אין דערהיים די קעלט פון זיין שטיבל און דעם צער, וואָס ער האָט געטראָגן אין האַרץ. די שלאָפלאָזע נעכט און דעם שטויב, וואָס האָט זיך גענומען צעלייגן אויף זיין נשמה. זי איז געקומען דערפרייען.

— מירל! — האָט ער אַזוי שטיל און וואַרעם אויסגעצויגן, אַז זי האָט אים אָנגענומען באַ ביידע הענט און געאָטעמט אים אין פנים אַריי.

— געבענקט?

— געשאָלטן.

— פאַרוואָס?

— פאַר גאָרנישט.

— שאַדט נישט, מירל איז נישט בייז. דיכטער מעגן. און מיין דיכטער איז דאָך אַ משוגען, צעלאָזט יינגל.

— איר זענט גערעכט. איך בין טאַקע משוגע.

— יאָ, יאָ. און איך וויל מיטן משוגענעם דיכטער אויפן באַל גיין. וועט ער קומען?

— קומען.

— וועט ער טאַנצן?

— ער וועט טאַנצן.

— דעם ערשטן וואַלס מיט מירלען?

— איך וועל זי פאַרשעמען.

— פאַרוואָס?

— נישט פון די גרויסע טענצערס.

— ס׳שאַדט נישט. מירל וויל.

— איז מירל גוט?

— יאָ!

— זייט מוחל, מירל, — האָט ער פּלוצלינג געטרישט די שטימע.

— וואָס איז געשען?

— איך האָב שלעכט געקלערט וועגן אייך, מיאוס געקלערט וועגן אייך.

— בין איך טאַקע מיאוס? קען מען פון מיר שלעכטס טראַכטן?

ראַפאַל האָט נישט געענטפערט. אַ שווערער אומעט האָט זיך אים געלייגט אויפן האַרץ. ער האָט געוואָלט צוריקציען יענע איינציקע מינוטן, ווען אים האָט זיך געדאַכט, אַז מירל איז נישט ווערט — זי זאָל זיין מירל. ער האָט געוואָלט פאַרווישן יענץ געפיל, אָפּמעקן עס, אַזוי, ווי עס וואָלט קיינמאָל גאָר אויף דער וועלט נישט געווען. נאָר נישט געוווסט ווי אַזוי. ער האָט גע־האַלטן איר קליינע האַנט און געגלעט. אים האָט זיך געדאַכט, אַז מיט יעד, ריר דערציילט ער מירלען אַלץ, וואָס ליגט פאַרבאָרגן באַ אים אויפן האַרץ.

האָט מירל דערפילט?

אין דער טונקלקייט האָבן זיך געוויסט אירע קליינע זאַפ־טיקע ציין, און אַן אויסגעלייטערטער שמייכל האָט גערוט אַרום איר מויל.

אַ מינוט איז געווען, ווען ס'האָט זיך דערמאָנט דער שאָטן פון שוואַרצן דיכטערישן קאָפּ, וואָס האָט נישט געלאָזט אַנטשלאָפן ווערן, און אַ מינוט — די ברוינע, פאַרטראַכטע אויגן, וואָס האָבן דערציילט: אַמאָל פון גליק און אַמאָל פון אומגליק, וואָס האָבן אַרויסגעקוקט פון יעדן ווינקל פון איר בודואַר און געטריבן — זי זאָל אַהערקומען און אָנקוקן זיי.

— איז שוין שפּעט ראַפאַל?

— נאָך וואָס פרעגט איר?

— איך מוז שוין זיין אין דערהיים.

— פאַרוואָס אַזוי גיך?

— כ׳בין אַרויס אויף אַ מינוט. דוד וועט נישט וויסן, ווו כ׳בין אַהינגעקומען.

— מוז עס אַזוי זיין?

— מירל בעט.

ראַפאַל האַלט נאָך אַ ווײַלע איר האַנט און וויל צופאַלן צו איר האַלדז, וואָס בלייכט זיך אין דער שוואַרצקייט. נאָר די דראָזשקע שטעלט זיך אָפּ, און מירל גיט אַ לייכטן שפּרינג אַרויס.

— אויפן באַל?

— יאָ!...

— וועט איר קומען נאָך מיר?

— מירל, מירל!...

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

עס גיט אַ ציטער דאָס רוישן פֿון זייד, און ראַפאַלן בלייבט נישט מער, ווי דער אָטעם פֿון אירע קילע האָר.

ווי לאַנג האָט עס געדויערט? איז עס אַ חלום? זעט אַזוי אויס דאָס גליק? ראַפאַלן דאַכט זיך, אַז ער איז קראַנק געווען. אַ קליין מיידעלע איז געזעסן בײַ זיין בעט און האָט אים אַ מעשה־לע דערציילט. ער געדענקט נישט, ווי אַזוי עס האָט זיך אָנגע־הויבן און ווי אַזוי עס האָט זיך אויסגעלאָזט. דאַכט זיך, אַז ער איז איינגעשלאָפן אין מיטן און האָט נישט דערהערט דעם סוף...

VIII.

דער ערשטער גרויסער באַל אין דער הויפּטשטאָט. פון נאָנט און ווייט האָט מען זיך געגרייט צו אים. אַלטע, איינגעזעסענע פּריצים, וואָס זענען געוווינט זייער גאַנץ לעבן צום טיקן פון זייגער און צו דער שטילקייט, וואָס רוט הינטער זייערע לאַדנס, האָבן פאַרלאָזט זייערע גיטער און אַהערגעקומען מיטן ווייב און מיט עלטערע טעכטער. שטאָטישע אַדל-לייט, מיט ווייכע, צעקנייטשטע פּנימער, וואָס זענען שוין איבערגעזעטיקט, מיט די אויסגעדאַרטע און אָפּגעלעבטע „קאָקאָטעס”, זענען מיטאַמאָל יינג געוואָרן און געקומען פאַרברענגען, אָדער שדכענען זיך צו די רייכע „פּאַננעס” פון די דאָרפישע הייף. יינג און אַלט פון פאַרשידענע קלאַסן האָבן זיך היינט צוזאַמענגענומען אין די גרויסע רעדוטן-זאַלן צו פאַרגעסן די זאָרג פון פאַרשווונדענעם נעכטן און קומענדיקן מאָרגן.

עס לעבט און צאַפּלט אַלץ אין אַ צעפּלאָסענעם ים פון ליכט, בלומען און פרויען. פון יעדן ווינקל שלאָגט אַ ברייטע, אָפענע ליכטיקייט, אויסגעמישט מיטן הייסן גערויש פון מענטשלעכע שטימען און זיידענע קליידער. עס רייסט די שאַרפע שיין פון די עלעקטערישע קאַנדעלאַבּרעס און פון בריליאַנטן-פייער, וואָס שמעלצן זיך צונויף אין איין רוישיק שטיק היץ. קליידער אויף קליידער — פון פאַרשידענע פאַרבן און פאַרשידענע שניטן,

וויקלען זיך איינס אין אַנדערן אַריין, טרינקען זיך אין דער טיפער שוואַרצקייט פון די מענערישע פרעק און אין די ווייט-אויסגעשניטענע גאָרסן פון זייערע וועסטן.

עס לאַכן אויגן און רייצן מיט פאַרפירערישע בלישטשען. עס צאַפּלט דער אָטעם פון ראָזנ-באַקעטע פּלייצעס און טיף-דעקאָלטירטע ביוסטן, וואָס לאָקערן מיט אַ פאַרבאָרגענער תאווה און זאָגן צו טויזנטער גליקן און טויזנטער פאַרגעניגנס פרייד און זינד, שטילער באַגער און בענקשאַפט, וואָס פאַרהאַקט דעם אָטעם, רייסן זיך פון צווישן די פאַלדן פון די קליידער. מען האָט פאַרגעסן, וויפיל ווער ס'איז אַלט און וויפיל כוח ווער עס האָט.

דאָ זיצן אַלט-פּוילישע מאַטראָנעס אין ברייט-געוויקלטע קליידער, מיט ווייסע קעפּ, וואָס דערציילן פון ווין און פאָרן אויף דער „ריוויערא”, פון גליק און פון ברייטקייט, וואָס הייבט זיך אָן באַם געבוירן ווערן און גייט צו ענדע באַ די לעצטע תפילות פון גלח. דאָרט שאַרן זיך יונגע, פּוילישע טעכטער, מיט פּאַריסענע נעזלעך און ווייכע, געטאָקטע גלידער, וואָס טראָגן אין זיך די געבענטשטקייט פון דער פּוילישער ערד. זיי לאַכן מיט די בלויע פאַרבענקטע אויגן, אַזוי ווי עס לאַכט דאָס פעלד באַם ערשטן שטראַל פון דער פרילינג-זון.

ערגעץ אַנדערש — מענער. טייל אַלטע מיט דיקע גרויסע וואָנסעס, וואָס דערמאָנען אָן די אַמאָליקע „שליאַכטשיצעס”. אַנדערע — יונגע, מיט גלאַנצנדיק-צוגעקעמטע האָר און מיט אַן אָפענער פאַרשייטקייט אין די פּנימער. אַלץ ווימלט אַרום די יונגע פרויען און קיינער קלערט נישט — ווער פונוואַנען עס שטאַמט און ווער צו וועמען עס געהער. עס איז נישט קיין חילוק — אייגנס, צי פרעמדס.

באַ וועמען עס צאַפּלט אויף דאָס האַרץ פון אַ בלאָנדן קאָפּ פון האָבערן-אויגן, און באַ וועמען — פון טיף-שוואַרצע האָר, וואָס זענען געצירט אין פּערל און אין בריליאַנטענע קעם, און וואָס שלאָגן אָפּ זייער פייער אויף ברוינע אַקסלען, וועלכע אָטעמען מיט דער ליידנשאַפט פון אַ בת-שבע און מיט דער שטילער צניעות פון אַ מאַמע רחל. אויף איין ערד געבוירן און אונטער איין הימל

געװאַקסן. קאַװאַליערן, װאָס אין זײערע פּנימער ליגט די האַרט־קײט פֿון שפּיז־און־שװערד, בײגן שטיל די קעפּ פֿאַר די ברױנע אַקסלען, און מיט פֿרישע מאַניערן פֿאַרבעטן זײ צום טאַנצן. עס דאַכט זיך, אַז די אױגן װוּנדערן זיך און פֿרעגן:

— פֿרעמדע בלום, אין װאָס פֿאַר אַ טאָל ביזטו אױסגע־װאַקסן?

— אין טאָל פֿון טױט, — ליבער קאַװאַליער — בליצן אױף די צעהיצטע אױגן און דאָס ברױנע לײב פֿאַלט צו און רוקט זיך אָפּ, אַזױ װי ס׳װאָלט געשפּעט און גערײצט זיך.

די היץ צעלײגט זיך װאָס אַמאָל שטאַרקער און ברײטער. איבערן זאַל שװימט דער ריח פֿון פּערפֿום און פּודער, געמיש מיטן שװײס פֿון די אױסגעװאַרעמטע קערפּערס. אונטערן טאַקט פֿונם אָרקעסטער שנײַדן זיך הונדערטער פּאָר פֿיס אײנס אין אַנדערן אַרײַן, און זײער ריטמיש געזאַנג גיסט זיך צונױף מיטן הױלן גערױש, װאָס קומט פֿון אַנדערע זאַלן. דאָרט שװימט דער װײַן אין די בעכערס און עס הײבט זיך פֿון צײַט־צו־צײַט אַ פֿרײלעכער „װיװאַט" פֿאַרן געזונט פֿון יונגע אָרעמס, פֿאַר בליקן פֿון פֿאַרשײטע אױגן און פֿאַרן לעבן פֿון אַזעלכע קלײנע, יונגע מירלס...

געקומען איז מירל, װען די זאַלן זענען שױן געװען פֿול מיט געסט. דער קאָפּ נידעריק געקעמט און געצירט אין אַ גאָל־דענער רײף מיט אַ גרינעם שטײן אינדערמיט שטערן. צװישן די געסט האָט זיך אױפֿגעהױבן אַ שטיל געמורמל:

— װער איז זי, אַ ייִדישקע, אַ ציגײַנערין?

פֿון אונטער די שלאַכעצקע װאָנסעס אַפֿער האָבן זיך באַ־װיזן פֿאַרקרומטע, פֿײכטע שמײכלען:

— „צאָ טאָ זאַ לוױצאַ"?

די יינגע פוילישע טעכטער האָבן געקוקט מיט אַ רעטעניש אין די אויגן און באַוווּנדערט:

— „צאָ זאַ גוסט, צאָ זאַ סובטעלנאָשטש ווראָבאַך".

מירל איז שטאָלץ און האַלט זיך פון דערווייטנס. עס בייגן זיך קאַוואַליערן און פאַרבעטן זי צום טאַנצן. בײַ וועמען עס ליגט הכנעה און געבעט אין די אויגן און בײַ וועמען — חוצפה און זיכערקייט. נאָר מירל נעמט אַלעמען גלייך אויף, זי דאַנקט שטיל און קאָקעטיש און וואַרט. דעם ערשטן טאַנץ האָט זי געגעבן ראַפאַלן.

די לופט ווערט געדיכט און עס נעמען זיך ביסלעכווייז צעוויקלען די טענץ.

— ווען מיר טאַנצן, מירל? — פאַרבייגט זיך ראַפאַל.

— ווען מיר טאַנצן.

ער נעמט זי ווייך אַרום בײַ דער טאַליע און זיי שניידן זיך אַריין צווישן די פּאָרן, וואָס האָבן זיך צעוויגט איבערן זאַל.

זיי טאַנצן שטיל און רויק. עס וועבט זיך דער אָנהייב פון יענעם מעשהלע, וואָס ראַפאַל האָט נישט דערהערט. אין דעם שאַרן פון זייערע פיס ציטערט דער אָטעם פון די ערשטע קנאָספּען. ערגעץ אַנדערש פילט זיך שוין די טרויעריקייט פון זון זעצן און דאָ, דאַכט זיך, שניידט זיך ערשט אַ שטילער, לייכטער פרי־מאָרגן מיט אַ יינגער, האַלב־פאַרשעמטער זון איבער די שפּיץביימער.

— זענט איר מיד, מירל?

מירל שאָקלט מיטן קאָפּ אויף ניין, זי האָט זיך אויסגעזעצט אין אַ טיפן פאָטעל און פאָכעט איבערן פּנים מיט אַ יאַפּאַניש־געשניצטן פעכער.

עס קומען צו קאַוואַליערן און פאַרבייגן זיך.

— פאַרוואָס גייט איר נישט טאַנצן?

מירל עפנט אַ פּאָר גרויסע, לאַכעדיקע אייגן און צוויי חןגריבלעך באַווייזן זיך איר אַרום די ווינקלען פון מויל.

— אייפערזיכטיק, ראַפאַל?

— זאָל גאָט היטן — כאַפּט זיך ראַפאַל, אַזוי ווי באַליידיקט — טאַנצט — מירל, איך וויל אייך זען.

— קענט איר מיך נאָך נישט?

— אין טאַנץ — נישט.

עטלעכע מענער האָבן זי אַרומגערינגלט, ווי גרויסע שאָטנדיקע בלעטער רינגלען אַמאָל אַרום אַ בלום. זי האָט אָנגענומען איינעמס אַן איינלאַדונג, און איבערלאָזנדיק דעם פעכער אויף ראַפאַלס הענט, איז זי געגאַנגען טאַנצן.

ראַפאַל איז געזעסן אין אַ האַלב פאַרשאָטנט ווינקל און געקוקט. ער איז געווען שיכור פון פראַכט און מיד פון זען. ווען ער איז אַרויפגעקומען היינט צו איר, האָט ער אַזוי פיל נישט געזען, ווי איצט. ער האָט זיך אויף אַזוי פיל נישט גערעכנט. פון וואַנען פאַרמאָגט מירל אַזאַ אויסטערליש געשליפענעם געשמאַק און אַזוי פיל אויסגעהאַלטנקייט אין קליידן זיך, עס זינגט פון איר אַראָפּ יעדע פאַלד און יעדער קנייטש.

דאָס קלייד פון ווייסן „קרעפּ־דעשין” וויקלט זיך אין הונדערטער שאָטנדיקע פאַלדן, אַזוי ווי זיי וואָלטן געוואָלט באַשיצן און באַהיטן דאָס גרעסטע גליק פון איר בויגעוודיקן קערפּער. דער גאָלדן־פאַרביקער „טוניק” געצירט בײַ דער האַלב־אָפענער ברוסט מיט אַ בלאַסער טיי־רויז, די נאַקעטע ראָזע הענט, אַרומגענומען אין דערהייך מיט צוויי גאָלדענע רייפן, און דער עיקר — דער פרעכטיק־פאַרפּוצטער שוואַרצער קאָפּ, האָבן אַריינגעברענגט ראַפאַלן אין אַ מין רעליגיעזן עקסטאַז. עס האָט זיך געריסן פון די ליפּן אַ געבעט, אַ ליבע־ליד פון אומפאַרשטענדלעכע ווערטער, וואָס די אַלטע געצן־דינער האָבן געזונגען צו זייערע געטער. זיין רויִק אַרטדענקען און זיין שטענדיק־צוריקגעהאַלטענע באַנעמונג, זענען צעשווּמען, אַזוי ווי מיטן בלאָז פון ווינט.

— מירל, ביסט שיין! — האָט זיך אים געריסן פון האַרצן.

— מירל, ווער ביסטו? — אין מיר זינגט אַ ליד פון דער ייִדישער קעניגין אין פּוילן, ביסטו עס נישט אַמאָל? האָסטו דיך נישט אַריינגעריסן צו מיר אין האַרצן און אַרויסגענומען פון דאָרט

מײַן חלום? מירל! איך וויל אַ קנעכט, אָדער אַ האַר זײַן בײַ דיר. אויב דו ביסט טרויעריק, וועל איך דײַן טרויער שטילן, אויב דו ביסט פריילעך, וויל איך דערטרינקען ווערן אין דײַן שמחה.

מירל טאַנצט און וויקלט זיך אין אירע שאָטנדיקע פאַלדן. זי פאַרוואַרפט פון מאָל צו מאָל דעם קאָפּ און שיקט העלע, אויסגעלייטערטע בליקן, אַזוי ווי זי וואָלט דערפילט ראַפאַלס געבעט. ראַפאַל ליבט זיך און שפּילט זיך מיט איר. ער וואָלט געוואָלט נעמען דאָסדאָזיקע שוועבעדיקע שטיק ווייסקייט, אויפהייבן עס איבער אַלעמענס קעפּ און שרייען:

— האָט דרך-ארץ, די ייִדישע קעניגין גייט!

די מוזיק שניידט זיך אַרײַן אין די געדאַנקען און לאָזט נישט וועבן דעם חלום. דער טאַנץ צעשפּילט זיך.

עס גייט אַ וואַלס. אַ באַקעטער און אַ פאַרשייטער. פון אונטער די פיס אַפּער שלאָגט מיט שוים און מיט בלוט. עס עסט זיך איין דער רונדיק-צעבליטער פרויען-קערפּער אין דעם מאַנס אָרעמס און הייסט זיך גלעטן און פּיעשטשען. ער הייסט זיך איינעסן מיט די ציין אין די ציטערדיקע ברוסטן און אַרויסציִען דאָס בלוט פון די אָדערן.

עס פראַלן פּאָרן אויף פּאָרן. איינע שניידט זיך אין דער אַנדערער אַרײַן און שוימט אָפּ, ווי שטיקער וואַסער, בשעת אַ געוויטער. דער ווייס-ראָזער גלאַנץ פון די אָנגעפּודערטע פּלייצעס שאָנט זיך, ווי אַ צעוויגטע פּאַליע זאַנגען אונטערן לייכטן ריר פון אַ ווינטל. אויגן אָנגעשטרענגטע און שאַרף-פּאַרקוקטע, ווי די שפּיזן, קוקן אין זיך אַרײַן און שפּיגלען אין זיך דעם צאַפּל פון יעדן איינציקן גליד.

דער וואַלס פאַרשכורט און באַרוישט. מען האָט אויפגעעפנט האַרץ און ווילן און מען רופט:

— כ'האָב געחלומט פון דיר נעכט און טעג. נעם מיך! כ'בין, ווי ווײַן און ווי בלומען. כ'בין, ווי דער בעז אין אַ דעמפּיקער פרילינג-נאַכט.

— כ'גאַר נאָך דיר און באַגער! — גליטשט זיך אַ בויגעדיקער טאָן — איך טו דיך אויס און טו דיך אָן און נורע דעם

קאָפּ צווישן דיינע ווייסע בריסטן... איך רייס שטיקער פון דיינע זיידענע קליידער און שליידער זיי אַוועק...

— — — — — — — — — — —

— ראַפּאַל!

ווער אָטעמט אַזוי הייס איבער זיין פּנים און פונוואַנען גייט אַזאַ פאַרשיכּורטער ריח?

— מירל?

— נישט דערקענט?

— איך טראַכט, אַז...

— נאָך וואָס?... רייסט זי איבער — דער וואַלס רופט. לאָמיר טאַנצן...

עס האָט געצאַפּלט דאָס האַרץ און דאָס בלוט האָט זיך צעזונגען.

ער האָט זי אַרומגענומען.

ווען זי האָט פריער געציטערט אין פרעמדע אָרעמס, האָט ער דערהערט דאָס גרויסע געשריי, וואָס איז געגאַנגען פון איר האַרץ. דאָס געשריי, וואָס האָט נישט קיין ראַמען און וואָס האָט געשלאָגן פון יעדן באַהאַלטן ווינקל פון אירע פאַלדן:

— כ'האָב מיך געציירט און געוואַשן. ווען כ'האָב דאָס קלייד אויף מיר אַרויפגעצויגן, האָב איך דיין געבענטשט פּנים געזען. איך האָב מיך אין מיינע שפּיגלען געשפּיגלט און געוואַרט דו זאָלסט קומען — דו זאָלסט מיך נעמען און אויסזינגען מיר דאָס ליד פון אַלע לידער. איך בין איינע און קיין אַנדערע טאָרסטו נישט האָבן. איך קען מיך שעמען, ווי אַ כּלה אין דער ערשטער נאַכט פון איר חופּה. און קען זיין אויסגעלאַסן, ווי אַ וואַגזיניקע העטערע. דו, גרויסער מיינער! אין שאָטן פון רויזן וועל איך דיר דאָס גרעסטע גליק געבן. איך וועל דיך בענטשן און נאָכגיין נאָך דיינע טריט. זיי מיר אַ מאַן און אַ געליבטער. איך וועל האָפן אין דער שטיל, אַז כ'זאָל אַמאָל, אין אַ הייסן פאַרנאַכט, קענען נעמען דיין קאָפּ און דערציילן דיר, אַז אונטערן האַרץ מיינעם צאַפּלט דיין אָטעם.

— וויגט איך און שיכּורט! — ווייל איינמאָל לעבט מען

און איינמאָל שטאַרבט מען — האָבן זיך די טענער געשיט איבערן הייס־צעברענטן זאַל — טאַנצט אויס אייער לייד. פאַרגעסט ווער צו ווען עס געהער און ווער ווען עס איז געטריי.

עס גיסן זיך צונויף די פאָרן מיט דער ליכטיקייט און מיט די טענער פון דער מוזיק.

פאַר ראַפאַלס אויגן בלייבט פלוצלינג הענגען איין שטיק פאַרגליווערטער שאָטן.

עס זעט קיינער נישט. צוויי גרינע, צעברענטע אויגן, וואָס זינגען און וויינען, עפענען אים דעם שאַרבן. ער איז אינגאַנצן באַהויכט מיט איין שטיק אָטעם, וואָס ציט זיך פון מירלס שמע־קעדיקע הענט. ער ווייסט נישט, ווער ווען עס פירט. קוקט ווער, אָדער גייט ווער נאָך? ערגעץ פון דערווייטנס ציִען זיך טויבע, אָפּגעהאַקטע טענער און אַרום איז אַ שטילע, הייליקע טונקלקייט. ליפּן בייסן זיך איין אין ליפּן און גוטע הענט גלעטן דעם קאָפּ, נעמען אַרום דאָס פּנים און אַ פאַרחלשט געשריי רייסט זיך פון האַלדז:

— מיין מירל!

— דו, ראַפאַל!

עס איז נאָך געווען ווייט צו טאָג, ווען ראַפאַל האָט אַרויפ־געוואָרפן אויף מירלס אַקסלען דאָס פוטער און ביידע האָבן פאַר־לאָזט די רעדוטן. שטום און איילנדיק זענען זיי איינגעזעסן אין אַ שליטן און געלאָזט זיך איבער די ליידיקע, שווייגנדיקע גאַסן, ביידע גליקלעכע און איבערפולטע מיט געזאַנג און פרייד.

ס'האָט פאַרפעלט ווערטער און אָטעם, די שטילע נאַכט האָט געקילט די הייסע שטערנס אין די צעברענטע געמיטער. מען האָט זיך געטוליעט איינער צום אַנדערן, אַזוי ווי מען וואָלט זיך געהאַט ווייניק און געוואָלט איינער אין אַנדערן פאַרלאָשן ווערן — — —

פֿאַרן טויער האָט זיך ראַפֿאַל צום לעצטן מאָל איינגעגעסן אין מירלס לענגלעך-אויסגעבויגענעם האַלדז, נאָר מירל האָט אים לייכט אָפּגעשטופּט פֿון זיך און שטיל געבעטן:

— נישט אַצינד, ראַפֿאַל, נישט אַצינד.

אין דער פֿאַרשלאָפֿענער, קאַלטער שטילקייט האָבן אָפּגעקלונגען אירע גיכע, דראָבנע טריט איבערן טויער און דאָס צוקלאַפּן פֿון דער הויז-טיר, וואָס האָט אָנגעזאָגט, אַז מירל איז שוין אויף די שטיגן.

— נישט אַצינד! — האָט עפּעס אַ ווייט ווידער-קול אָפּגעקלונגען אין ראַפֿאַלס אויערן און געטריבן אים איבער דער שלאָפֿעדיקער שטאָט, ווי איינעם, וואָס לויפֿט דאָס גליק געפֿינען, אָדער וואָס האָט שוין דאָס גליק פֿאַרלוירן.

IX.

ווען מירל איז אַרויס פון איר באָד-צימער, האָט זי גע־טראָפן בײַ זיך אין בודואַר אַ קויש ווײַסע בלומען מיט אַ קליין צעטעלע: „ראַפאַעל".

זי איז געבליבן אַ ווײַלע שטיין פאַרוווּנדערט און געקוקט פון דער ווײַטנס, אַזוי ווי אַ גרויסער מענטש קוקט אַמאָל אויף אַ קליין באַחנט קינד.

דורכן פענסטער האָט זיך געטראָגן אַ קאַלטע ליכטיקייט פון אַ זוניקן ווינטער-טאָג, וואָס האָט געגלאַנצט מיט טויזנטער בריליאַנטן פײַערלעך און צעטראָגן איבערן צימער דעם ערשטן ריח פון אויסגעלײַטערטע הימלען.

מירלס פּנים, וואָס האָט נאָך געהאַט אויף זיך די ראָזע פײַכטקייט פון וואַסער, האָט זיך אײַנגעבויגט אין קויש בלומען און טיף אײַנגעאָטעמט אין זיך זייער פרישן ריח. איר קליינער, אויס־געשלאָפענער קערפּער האָט זיך געהילט אין אַ ווײַסן מאָרגן-מאַנטל, וואָס איז געווען האַלב-אָפן און געוויזן דאָס פריש-אָנגעטונענע העמד, פון אונטער וועלכן ס'האָבן זיך געצייכנט די קליינע ברוסטן.

די בלומען און דאָס צעטעלע מיטן קורצן נאָמען האָבן זי געפרייט און געפּיעשטשעט. ס'איז געווען אַ מינוט, ווען זי האָט זיך געפילט, ווי אַ קינד, וואָס ווי נאָר עס עפנט די אויגן, טראָגט מען עס שוין צו פון שענסטן און פון בעסטן.

אַ מינוט ווידער האָט זיך איר אויסגעוויזן, אַז אַזוי בײַ־

האַנדלט מען יענע פרויען, וואָס האָבן דאָס גליק צו ברענגען אויף דער וועלט די ערשטע פרוכט פון זינד און פון ליבע.

זי האָט זיך צעשמייכלט און דערמאַנט, אַז זיצנדיק אין וואַסער און שפּילנדיק זיך מיטן אייגענעם לייב, האָט זיך איר אויסגעוויזן, אַז פון ערגעץ אַ באַהאַלטן ווינקעל קוקן אַרויס ראַפאַלס אויגן. האָט זי זיך באַם אויפשטעלן איינגעבויגן אין צווייען און מיט די הענט צוגעהאַלטן די בריסטן. אַצינד האָט זי דאָס אייגענע געפיל.

עס דאַכט זיך, אַז פון די בלומען אַרויס הויבט זיך אויף דעם דיכטערס בליק אין בעט שטיל — זי זאָל אַראָפּוואַרפן פון זיך דאָס קלייד.

דאָס האַרץ נעמט גיך ציטערן און דער געדאַנק בלייבט אויף אַ ווײַלע אַזוי ווי שטיין. זי קוקט זיך אַרום איבער דער שטוב, הערט זיך איין אין דער ליכטיקער שטילקייט און גייט צו אויף די שפּיץ-פינגער נאָענט צום קויש. דאַכט זיך, אַז ערגעץ האָט זיך עפּעס אַ רידער געטון. זי שטייט אַ ווײַלע מיט אויפגעשפּיצטע אויערן און מיט אַ שפּיץ-פינגער אין מויל. אַרום איז שטיל. די זון וואַרפט אַ שטויביקן פּאַס אויף די בלומען-קעפּלעך און שפּילט זיך אויף זיי מיט ציטערדיקע שפּיזלעך.

אין מירלען גיט זיך עפּעס אַ וואָרף. זי גיט גיך אַ צי אַראָפּ פון די אַקסלען דאָס העמד און מיטן נאַקעטן לייב טוליעט זי זיך צו צום קויש. עס ווערט קאַלט און פייכט. ערגעץ ווו האָט זיך ווידער עפּעס אַ רידער געטון. מירל ציט זיך גיך צוריק, אַזוי ווי פון וועמענס אַ האַנט אַרויסגעריסן, און קנעפּלט שנעל צו דאָס מאַנטל פון אויבן ביז אַראָפּ...

אַ גאַנצן טאָג דערנאָך איז מירל שוין מער צו די בלומען נישט צוגעגאַנגען. זי האָט נאָר געקוקט אויף זיי פון דערווייטנס און אַ פּאַרסודעטער שמייכל האָט אַ גאַנצע צייט גערוט אויף אירע

ליפן. ס'האָט אויסגעזען, אַזוי ווי זי וואָלט זיך מיט וועמען גערייצט און הנאה געהאַט דערפון.

ס'איז דאָס ערשטע מאָל, ווען ראַפאַל שיקט איר בלומען. כמעט פון אַלע באַקאַנטע האָט זי שוין דידאָזיקע מתנה באַקומען, נאָר פון איין ראַפאַלן — קיינמאָל נישט. עס איז איר, טיילמאָל, איינגעפאַלן, אַז ער איז אַ גראָשנדיק מענטשל, אָדער ער האָט סתם נישט קיין זין פאַר קיין בלומען. אָפטמאָל אָבער האָט זי, באַשיינפערלעך, געפילט, אַז ראַפאַל וויל איר אומישנע נישט שיקן. ער לאַכט און מאַכט חוזק, ווען אַנדערע טון דאָס. ער האַלט פאַר נאַריש אַזוי אָפן אויסצודריקן די שטילסטע געפילן.

זי פלעגט שטאַרק אין כעס זיין אויף אים און פשוט געוואָלט נקמה דערלעבן!...

ראַפאַל האָט תמיד דערפילט אירע מחשבות און קיינמאָל נישט דערלאָזט — זי זאָל אים גובר זיין.

מירל ווייסט נישט, צי האָט ער זיך גרויס געהאַלטן, אָדער צי האָט ער מיט אַ כיוון דערשטיקט אין זיך דאָס, וועגן וועלכן אַנדערע האָבן ליב אַזוי אָפן און פאַרעקשנט צו פּראַלן.

זי האָט שוין לאַנג באַמערקט, אַז ער טראָגט פאַר איר עפּעס אַ שטיל און יינג געפיל, פון וועלכן ער וויל — קיינער זאָל נישט וויסן, און דער עיקר — זי נישט. מירל קען אים: ער איז פאַרעקשנט און שטאָלץ. וועגן זיך רעדט ער ווייניק און האָט תמיד מורא — אַ פרעמדער זאָל זיך נישט אַריינרייסן צו אים אין דער נשמה. ער האָט זיך געהאַט אַמאָל אַ׳ויסגעכאַפּט דערוועגן, האָט ער זיך אָבער באַלד דערמאָנט און מער נישט גערעדט.

איר האָט זיך אָפטמאָל אויסגעוויזן, אַז ער וויל אַרויסרייסן פון זיך דאָס שטילע געפיל און דערפאַר טאַקע קומט ער צו איר. ער וויל ווייזן, אַז זי האָט נישט קיין שליטה איבער אים.

עס פלעגט קרענקען און וויי טון. זי האָט זיך געפילט דערשלאָגן און נאַריש. עס זענען געווען צייטן, ווען זי איז דעם דיכטער אַ שונא געווען. ער האָט זיך צעלייגט איר פאַר די פיס און פאַרהאַקט דעם וועג.

אַצינד איז דער וועג פריי. אַרום איר מויל ציטערט נאָך דער הויך פון זיינע בעכטיקע ליפּן. זי פילט נאָך דעם ריח פון זיין פּנים, די צאַפּלדיקע וואַרעמקייט פון זיינע הענט, בשעת זיי האָבן זיך צוגערירט צו אירע אָפענע אַקסלען און געוואָלט אַראָפּ-רייסן דעם „טוניק". זי האָט געפילט, נעכטן, אַז זי איז שיין, אַז זי קען באַגליקן, דערפרייען און אפילו משוגע מאַכן.

און אָט וויגט זיך דאָרט דער ערשטער בונט בלומען, וואָס דער פאַרליבטער דיכטער האָט געשיקט. עס ציט זיך פון אים דאָס באַהאַלטענע ליד פון זיין האַרץ. דער אייביקער ציטער און באַגער — זי צו האָבן...

עס איז געווען אַ מינוט אין זייערס אַ געשפּרעך, ווען ראַפאַל האָט פאַקריצט מיט די ציין און אָפּגעריסן זיך, ווי דער לייב, ווען די לייבין לאָזט אים נישט צו צו זיך:

— עך, מירל! — האָט ער אַ וואָרף געטון און ווייטיקלעך פאַרקרומט דאָס פּנים.

זי איז געזעסן, געדענקט זי, אויף דער סאָפע און געוואָרפן איינגעשפּאַרט מיט אַ פוס. אַ קראַמפּהאַפטיקער שמערץ האָט זיך צעגאָסן איבער די אבריםם, אַ שמערץ, וואָס צעמישט די געדאַנקען און הייסט פליקן פון זיך שטיקער און וואַרפן זיי צום געליבסטנס פיס.

שוין אין יענער מינוט האָט זי אים געזען אין אַ שטייג. און דאָס האָט איר אַ גרויסע, שמערצלעכע פרייד פאַרשאַפט. עס איז איר געווען ווייניק. זי האָט אים געוואָלט אינגאַנצן אַרויס-פירן אויפן וועג און אויפדעקן די ווונד, וואָס האָט גערינען אונ-טער זיין האַרץ. נאָר דער דיכטער האָט זיך אַליין גובר געווע און פאַרלאָשן אין זיך אויף אַ צייט דאָס פייערל, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן צונצינדן.

אַצינד איז די צייט געקומען. עס דערציילן די בלומען פון אַן איינגעבויגענעם הכנעהדיקן קאָפּ, פון פאַרליבטע, מילדע בליק, פון אַן איבערפולט, פאַרבענקט האַרץ, וואָס טראָגט אַ תפילה צו אירע פיס און שיט ברכות אויף איר קאָפּ.

מירל פאַרטראַכט זיך. עס ווערט געבוירן אַ קאַלטער, אויס-

געראכנטער געדאַנק, אַז פון פייער מוז מען זיך צוריקהאַלטן. מען דאַרף שטיין פונדערווייטנס, קוקן און שפילן זיך דערמיט. קיינמאָל אָבער טאָר מען נישט דערלאָזן, עס זאָל אַרומנעמען אינגאַנצן. עס בלייבט נישט מער, ווי אַש...

— אַ פרוי, טראַכט מירל, מוז שטענדיק זיין צוריקגעהאַלטן. זי מוז שטענדיק עפעס נישט דערזאָגן און עפעס נישט דערווייזן. צווישן איר און ראַפאַלן מוז זיך אַצינד אָנהייבן די צייט פון קאַלטע בליקן, פון נישט שטיין נאָך אים און פון הונדערטער אַנדערע קלייניקייטן, וואָס פאַנגען און ציִען, אַזוי ווי עס ציט דער סוד און די אומבאַשטימטקייט...

X.

ראַפֿאַל איז געקומען אַ פֿאַרבענקטער און אַ גליקלעכער. דורכן היינטיקן טאָג איז ער עפּעס יינגער און שטאַרקער געוואָרן. שוין לאַנג האָט ער נישט געפֿילט אַזאַ האַסטיק שטראָמען פֿון בלוט אונטערן האַרץ און אַזאַ קרעפֿטיקייט אין די ביינער. ער איז געקומען מיט זיכערע טריט, ווי מען קומט אין אַן אייגן הויז און וווּ עס וואַרט ווער מיט אָפֿענע אָרעמס און מיט לאַנג-אויסגעקוקטע אויגן.

דער טאָג נאָכן באַל איז בײַ אים געווען דער טאָג פֿון ניי-געבוירן ווערן. ער האָט געקויפֿט בלומען און יעדע בלום האָט געאָטעמט מיט זיין פֿרייד און מיט זיין יינגקייט. ער האָט יעדע מינוט געוואָלט לויפֿן צו מירלען, פֿאַלן איר צו די פֿיס און אויף אַ זיידן קישעלע צוטראָגן איר זיין ניי-געבוירן האַרץ. ער האָט געציילט די שעהן, ווען דער פֿאַרנאַכט וועט צופֿאַלן — ער זאָל קענען קומען, ווען מירל וועט זיין אַליין און ווען קיינער וועט נישט קענען שטערן זייער פֿרייד.

נאָר גראָד האָט אים די צייט אָפּגענאַרט. אין מירלס עס-צימער איז געווען ליכטיק. אַ חוץ דעם מאַן איז געזעסן מירלס שוויגער, מיט אַן אויסגעגעבענער טאָכטער. מירל האָט וואַרעם און פֿאַרטון געשמועסט מיט זיי, זי האָט קוים אַ בייג געטון צו ראַ-פֿאַלן מיטן קאָפּ.

ראַפֿאַלן האָט אַרומגענומען אַ געפֿיל פֿון בושה און גע-פֿאַלנקייט.

עס איז נישט געווען די מירל, וועלכע ע האָט זיך געריכט צו טרעפן, נאָר אַ פרעמדע, אַזוי ווי ער וואָלט זי קיינמאָל נישט געזעען. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט מיט אַ פאַרקלעמט האַרץ און נישט געהאַט, ווו די הענט אַהינצוטון.

די פרויען האָבן געשמועסט באַזונדער, און מירלס מאַן האָט אים געשטעלט פון צייט צו צייט פראַגן, אויף וועלכע ער האָט גע־ענטפערט איינס איבערן צעגטן און מורא געהאַט, מען זאָל נישט באַמערקן זיין צערידערטקייט.

אין מיטן שמועס האָט זיך מירל דערמאָנט און אַזוי ווי אומישנע — אים הויך געדאַנקט פאַרן קויש בלומען.

ער האָט אויפגעציטערט. אַ גאַנצע צייט האָט ער געטראַכט וועגן די בלומען: האָט זיי מירל דערהאַלטן — אָדער נישט? אויב יאָ — וואָלט ער שטאַרק נישט געוואָלט דידאָזיקע לייט זאָלן עס וויסן. און אַט איז זי געקומען און מיט אַן אויפגעבלאָזענער גאווה אויסגעפּלוישט פאַר אַלעמען, אַז ער האָט איר בלומען גע־שיקט.

— ווי קליינלעך פרויען זענען! — אינדערהיים האָט זיך אים געחלומט, אַז דער קויש בלומען וועט זיין פאַר איר דער סוד פון זיין ליבע. ער האָט נישט געוואַרט אויף קיין דאַנק און נישט צוליב דעם האָט ער זיי געשיקט. דאָס איז געווען דאָס ערשטע בלעטל פון גרויסן בוך, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן שאַפן צווישן אים און מירלען. איז זי געקומען און אויסגעריסן עס.

— מירל איז אַ פעלער — האָט ער מיט פאַרביטערטקייט געטראַכט — אַ גרויסער, קרומער גרייז. זי דאַרף זיין מיאוס, אַזוי מיאוס, ווי ס'איז איר אינערלעכער מהות.

און ווי אויף להכעיס האָט זי גאָט געבענטשט מיט דער שטילער שייגקייט פון אַ מאַדאָנע און מיט דער גרויסער פרייד פון לעבן און גליק. וואָס אַרט זי דען, ווען איינער ווערט פאַר־ברענט, דער צווייטער — משוגע, און דער דריטער ציט זיך דעם שטריק אויפן האַלדז אַרויף?

— מירל — האָט ער געוואָלט קלאַפּן מיט דער פויסט אין טיש אַריין — דו, אויסגעפּיעשטשעטע, פאַרדאָרבן ווייבל האָסט מיך

געפּישופּט מיט דיין פאַרשאָלטן ליב און געבּאַרט מיך, אַזוי ווי דו נאַרסט דיין מאַן. דו ביסט ד י ך נישט ווערט, מירל! איך האָב מיך געהיט פאַר דיר, ווי די מויז היט זיך פאַר דער קאַץ, און דו האָסט מיך דאָך געפאַנגען. איך ליג בּאַ דיינע פיס, ווייל איך בין משוגע געוואָרן און דיך ליב געקריגן.

ער האָט זיך געפאַסט צו זיין שטאַרק און צו קענען אויס־האַלטן.

— און אפשר ביסטו נישט שולדיק? — האָט אַ נייער געדאַנק אויפגעבּליצט אין מוח, ווען ער האָט זיך פלוצלינג געטראָפן מיט אירע אָפענע אויגן, וואָס האָבן אויף אַ רגע אויפגעשיינט מיטן נעכטיקן גלאַנץ — אפשר מוזסטו שפּילן אַצינד?

— דיין שוויגער מוז דאָך דיך האַלטן פאַר אַ כשר, יידיש ווייבּעלע. ווילסט אפשר פועלן עפּעס בּאַ איר, אויסנאַרן: דו האָסט דיינע חשבונות, מירל! אָבער פאַרוואָס הערסטו נישט, ווי אין מיר וויינט מיין נעכטיק גליק?

ער האָט געוואַרט, בּיז ס'וועט ווער אַוועקגיין און בשום אופן נישט געקענט זיך דערוואַרטן. מירל האָט געהאַלטן אין איין פרעגן און דערציילן, אַזוי, אַז ס'האָט אויסגעזען, דאָס זי פאַר־האַלט זיי אומישנע.

— איר וועט טרינקען טיי, הער ליפּסקי? — האָט זי איבּ פון יוצא־וועגן געפרעגט, און אין איין וועגס אָנגעקלונגען נאָך דער דינסט.

— ניין, איך דאַנק אייך — האָט ער זיך אויפגעשטעלט.

— הער ליפּסקי, וואָס איילט איר אייך?

— איך מוז גיין.

— אָבער אַ גלאָז טיי.

— ניין, מען דאַרף נישט.

ער האָט זיך גענומען געזעגענען.

ער איז געווען פאַרטון און נישט געזען, ווי מירל כאַפּט אַמאָל פון אַ זייט אַ בּליק אויף אים און פאַרשלינגט אין זיך אַ זיס נצחון־שמייכעלע.

ער איז געווען דערשלאָגן און מיד און נישט געוואָלט גע־זעגענען זיך מיט איר...

נאָר, אַז ער האָט דערפילט איר האַנט אין זײַנער — איז אים אַ הייסער ציטער אַדורך דורך די ביינער און אַ גיי־געבווירענע פרייד האָט זיך געוואָרפן אונטערן האַרץ.

מירל איז אין דער מינוט געווען זײַנע, אַזוי ווי ער האָט זי זיך אויסגעחלומט, אַזוי ווי ער האָט זי געפילט נעכטן נאָך האַלבער נאַכט. ער האָט, דאַכט זיך, געהערט, ווי זי בעט אים — ער זאָל איר מוחל זיין, ער זאָל פאַרגעסן די פאָר לאַנגווייליקע שעהן — וואָס ער איז אַצינד געזעסן, ווײַל מען האָט אַרויפגע־וואָרפן אויף איר קייטן.

ער האָט אַ קוק געטון איר גלייך אין פּנים אַריין און גע־טראָפן זיך מיט איר בליק, אַ בליק פון שטילן צער און באַהאַל־טענע יסורים, אַ פּאָר אויגן, וואָס דערציילן פון לאַנג אויסקוקן אויפן באַשערטן, פון פרייען זיך מיט זײַנע מתנות און פון מוזן באַהאַלטן פאַר פרעמדע אויגן די שטילסטע און טיפערסטע גע־פילן.

—— —— ——

איר לעצטער בליק האָט אים נישט געלאָזט רוען. ער האָט זי אין געדאַנק טויזנט מאָל איבערגעבעטן און טויזנט מאָל צוגע־פאַלן צו אירע הענט און אַזוי אַרום געוואָלט זיך אויסקויפן בײַ זיך אַליין. ער האָט זיך געשטראָפט, אַז ער איז לייכטזיניק, איי־פערזיכטיק, אַ ליאַדע בלאָז פון אַ ווינטל פירט אים אַראָפּ פון גלייכן וועג. ער איז חושד, פאַרמיאוסט און בענקט נאָך דעם זיס־שמערצלעכן געפיל, וואָס הייסט נקמה.

ער האָט אין זיך בייז בלוט. באַם מינדסטן, נישט־קלאָרן געדאַנק ווערט עס אויפגעקאָכט. ער וויל יענעם נישט פילן און נישט פאַרשטיין. ס'איז אמת, וואָס מירל זאָגט, אַז ער קען זיך גאָרנישט אַזוי פיל, ווי זי קען אים. זי האָט עס אים אַמאָל פאַר־געוואָרפן און ער האָט עס אָפּגעלייקנט.

ער וועט איר זאָגן, זי זאָל קלערן װעגן אים, וואָס זי וויל, זאָל זי אים זידלען און טרייבן, ווייל ער האָט זי געמאַכט מיט דער בלאָטע צוגלייך, ווייל ער האָט אויף קיין איין מינוט נישט געוואָלט זי פאַרשטיין און מיטליידן.

אין יענער נאַכט איז זי אויסגעוואַקסן אין זיין האַרץ שענער און ריינער, ווי ביז אַהער. ער האָט דערפילט, אַז אַ חוץ רייך און קערפערלעך גליק, טראָגט מירל אין זיך צער. זי קען ליידן און שווייגן, זי קען דערשטיקן אין זיך יסורים, און ד אָ ס איז אַזוי זעלטן בײַ פרויען פון איר אַרט.

אַ צייט לאַנג האָט ער זי צוגערעכנט צו יענע מינים הוהס טעכטער, וואָס אַלץ איז ווייניק פאַר זייער קליינלעכער תאווה, וואָס האָבן ליב אָפּצונאַרן די מענער, נישט פאַרן אימפּעט פון זייער בלוט און נישט פאַרן דורשט צו געבן גליק, נאָר גלאַט אַזוי זיך — ס'זאָל אויסקומען פּיקאַנטער. ער האָט זיך קיינמאָל נישט פאַרטיפט אין מירלס נשמה. אים האָט נאָר געריצט דער סוד, וואָס האַלט זיך אויף אין די ווייכע פאַלדן פון אירע קליידער. ער האָט זי תמיד אויסגעטון אין געדאַנק און קיינמאָל איר האַרץ נישט געזען. קיינמאָל נישט פאַרשטאַנען, אַז אין אירע אויגן ליגט דער ווײ פון נישט פרוכטבאַרקייט. דער פּ י י ן פון נישט ליב האָבן דעם אייגענעם מאַן, מיט אַלע זיינע גליקן און פאַרגעניגנס.

ערשט אַצינד דערמאָנט ער זיך, אַז מירל האָט אים טייל-מאָל פאַרגעוואָרפן פחדנות און קריכעריי, אָנגעבלאָזנקייט און בויען שלעסער אינדערלופטן.

— איר זענט אַ בריה אין אייערע לידער — האָט זי אַנימלט אַ וואָרף געטון. ער האָט נישט פאַרשטאַנען דאַמאָלס דעם זין פון אירע ווערטער. ס'הייסט, אַז אין לעבן איז ער אַן אויסגעדראָשענע זאַנג, אַז דער מוח זיינער איז שוין אויסגעטריקנט. ער קען גאָרנישט געבן און גאָרנישט נעמען.

איר מירלען האָט זיך געריסן דער דראַנג צום לעבן, דאָס געפיל צו דערפרייען ז י ך און יענעם — און ער האָט זיך געשפּילט אין ווערטער.

ער האָט דערשפּירט אַ קאַלטן אָטעם אין דער נשמה, און אַרום אים, האָט זיך געדאַכט, נעמט זיך טראָגן אַ קנאַקן פון טרוקענע ביינער.

ער איז עלטער פון מירלען, אפשר מיט אַ יאָר אַכט, אָדער צען, און שוין טראָגט ער אין זיך דעם זוימען פון גרויע קעפּ און פאַרטויבטע געפילן. ס'קען זיין, אַז ער איז אַזוי ווי יענער אומגליקלעכער, וואָס האָט זיין גאַנץ לעבן געזוכט דאָס גליק. און אַז ער איז שוין געקומען דערצו, האָט ער גראָד פאַרמאַכט די אויגן און... דאָס גליק איז פאַרבייגעגאַנגען. מירל האָט געפלאַטערט אַרום אים, ווי אַ ווייס זומער-פויגעלע, און ער האָט זיך פאַרקוקט ערגעץ אין אַ זייט און דאָס פויגעלע נישט דערזען...

XI.

וועך האָט עס אָבער יאָ דערזען? דוד?...

ראַפאַל ווייסט, אַז דודס גליק איז פאַר מירלען אומגליק. אָבער וואָס איז געוואָרן מיט איר? האָט זי שוין צוריק איר וועג געפונען? דאַרף זי שוין מער נישט די אַלע אַזשעכס און לעבענשטייגס?

אַ נייַ גליק איז געבוירן געוואָרן. און דאָס גליק הייסט: מירל און דוד.

דער באַל, האָט זיך אים אויסגעוויזן, האָט געזאָלט זיין דער ויידענער פאָדעם, וואָס האָט געזאָלט פאַרקניפּן אים מיט מירלען. האָט ער זיך אין מיטן איבערגעריסן, אָדער האָט ער זיך גאָרנישט אָנגעהויבן וועבן?

ער האָט געמיינט אין אָנהויב, אַז ער האָט אַ טעות, און כּסדר פאַרענטפערט מירלען, כּסדר געזוכט אויף איר אַ זכות און אפילו גרייט געווען — זי טויזנט מאָל איבערצובעטן — פאַרוואָס ער לאָזט זיך צו אויף איין מינוט אַ שלעכטן געדאַנק וועגן איר. נאָר וואָס ווייטער אַריין, האָט ער דערפילט, אַז מירל הייבט זיך אָן דערווייטערן פון אים.

דעם אמת געגערעדט — האָט ער נישט געקענט פאַרשטיין, וואָס דאָ געשיט און וואָס זי וויל? צו וואָס האָט זי אים פאַרבעטן אויפן באַל? צו וואָס האָט זי אים מיט בליק און מיט

שטילע גלעטן געגעבן אָנצוגעהערן, אַז זי איז נישט גלייכגילטיק צו אים, אַז אין די טיפענישן פון איר האַרץ וואַרפט זיך פאַר אים אַן אויסגעבענקט געפיל? צו וואָס?

— און וואָס וויל זי מיט דעם איצטיקן שפּיל? זי האָט זיך דאָך געמוזט באַ עפּעס וואָס אָפּשטעלן. האָט זי זיך גענאַרט אין אים? איז ער טאַקע שולדיק? אָדער איז זי נישט מער, ווי אַ ליידנשאַפטלעך ווייבל, וואָס איין מאַן איז איר ווייניק? מירל, פאַרוואָס רעדסטו נישט? פאַרוואָס לאָזסטו מיך נישט צו צו דיר?

ער האָט געוואָלט פרעגן, בעטן, נאָר בשום אופן האָט ער נישט געקענט קומען צום וואָרט.

אין מיטן טאָג איז זי קיינמאָל אין דערהיים נישט געווען. אויף דערנאַכט — האָט ער כמעט שטענדיק געטראָפן מאַן-און-ווייב אַראָפגיין פון די שטיגן —ביידע שמייכלדיקע און צופרידענע.

צום טיוול, אין וואָס פאַרא פאַרכשופט ראָד דרייט ער זיך עפּעס אַרום? ווער טרייבט אים אַהער און מיט וואָס גייט ער אונטער? פאַרוואָס גיט ער זי נישט אַ שליידער אוועק פון דעם נאַרישן סוחר.

— מירל, וואָס ווילסטו?

פאַרוואָס ווערט ער צוריקגעזעצט און קען מער נישט, ווי הכנאהדיק פרעגן:

— וווּהין?

— שפּאַצירן. איר וועט, אפשר, מיטגיין, הער ליפּסקי?

מען זאָגט עס פאַר יוצא וועגן, נאָר ווילן וויל מען אָבער פון אים פּטור ווערן.

אַ סך מאָל גייט ער מיט אַ שטיקל וועגס, דערשלאָגן, אויסגעלאַכט. אַ סך מאָל פאַ-וואַרפט ער דעם קאָפּ צווישן די אַקסלען און לויפט איבער די גאַסן, ווי אַ געשלאָגענער הונט.

מירל רופט אים שוין נישט מער „ראַפאַל“, נאָר „הער ליפּסקי“. קאַלט און קורץ. דערדאָזיקער צונאָמען שטעכט אים

אין די אויערן, אַזוי ווי ער וואָלט נישט געווען זיינער. האָט ער פון תּמיד אָן אַזוי געהייסן? צי איז בײַ אַלע זיין צונאָמען אַזוי ווילד־פרעמד אַרויסגעקומען?

אַ שד וואַרפט זיך אין מירלען. אַ גייסט פון די יעזויטישע צייטן. ער פילט, אַז אַלץ טוט זי אומישנע. זי האָט אַ באַשטימטן, אויסגערעכנטן וועג. זאָל דאָס הייסן נקמה? אָבער פאַרוואָס? מוז מען אַזוי אַרום ליידן, מען זאָל צו דער גרויסער ליבע קומען?

— מירל, הערט מיך אויס אַ מינוט.

זי האָט נישט קיין צייט. תּמיד איילט זי זיך און תּמיד לאָזט זי אים איבער אין דערמיט.

ער האָט זי איינמאָל אָנגעכאַפּט פעסט פאַר די הענט און נישט מיט זיין קול אַריינגעשריגן איר אין פּנים אַריין:

— וואָס ווילט איר, פאַרוואָס פּייניקט איר מיך?

זי איז געוואָרן אָנגעצונדן. די אַפלען האָבן גענומען ציטערן, ווי בײַ אַ געשלאָגענעם. מיט אַ פאַרקרומט מויל האָט זי אַרויסגעריסן די הענט פון זיינע, און פון צווישן די פאַרהאַקטע ציין אים געוואָרפן:

— וואָס בין איך אייערס, וואָס איר דערלויבט זיך אויף אַזאַ חוצפּה?

זי איז געווען גיפטיק. ראַפאַל האָט זיך דערשראָקן. ער האָט דערפילט אַ ווייסן גלאַנץ פון אַ האַק איבערן קאָפּ און מורא געהאַט זיך אויפצושטעלן: טאָמער וועט אים די שאַרף טרעפן. ער איז אַוועק פון איר דאַמאָלס, ווי אַ בעטלער, און אַרומגעדריי־ט זיך אונטער אַלטע פאַרקאַנעס און בײַ אָפענע טייכן.

עס טרעפט אַמאָל, אַז מירל ווערט שטילער. ס'קען זיין, אַז זי דערמאָנט זיך אָן די גליקלעכע שעהן, וואָס זי האָט פאַרברענגט מיט ראַפאַלן — און זי לאָזט אים רעדן צו זיך.

אָבער וואָס איז דאָס אַנטקעגן דעם, וואָס איז געווען מיט געציילטע וואָכן צוריק?

זיין פּעוזאָן אַרט זי כמעט נישט. עס זעט אויס — אַזוי ווי זי וואָלט אים גאָרנישט געזען. זי זיצט אַ קאַלטע און אַ שטו־מע. אַז נישט שפּיגלט זי זיך יעדע ווײַלע אין אַן אַנדערן שפּיגל. אַז דאָס ווערט איר פאַרמיאוסט, צעלאָזט זי די האָר און שפּילט זיך מיט זיי, ווי אַ קאַץ מיט איר אייגענער פעל. און ער רערט.

עס איז געווען אַ צייט, ווען ראַפאַל פלעגט מירלען טרעפן אין רייצנדע, זיידענע קליידער, האַלב־צעלאָזטע און טיף־אויסגע־שניטענע, אַזוי, אַז איר קליינער קערפּער האָט אַרויסגעלויכטן פון זיי. היינט צירט זי זיך אין טונקעלע, פאַרמאַכטע בלוזעס, מיט פרום־אַראָפּגעלאָזטע אַרבל.

אַלץ האָט זיך פאַרשווערט קעגן אים. אפילו דידאָזיקע פאַרשאָלטענע קליידער רייצן זיך מיט אים און לאַכן אין פּנים אַריין:

— נישט פאַר דיר. אַן אַנדערער באָדט דאָס פּנים אין אי־רע ברוסטן. אַן אַנדערער פירט די האַנט איבער איר סאַמעטענער הויט. פאַר דיר איז דאָס גליק פאַרשלאָסן.

— אָבער פאַרוואָס? — שרייט אין אים דאָס האַרץ — צום טייוול — פאַרוואָס? האָסטו מורא פאַרן מאַן? אָדער בין איך דיר פאַרמיאוסט? זאָג דעם אמת, וועל איך אַוועקגיין!

מירל דערשפּירט, אַז בײַ ראַפאַלן הייבט אָן דאָס בלוט צו רעדן — נעמט זי אים פאַרשיטן מיט ווערטער, דערציילן אַלטע, לאַנגווייליקע געשיכטעס, וואָס נישט זי פילט זיי און נישט זי ווייסט פונוואַנען זיי שטאַמען. און לאָזן לאָזט זיך אויס, אַז ער פאַרלירט זיך און בלייבט זיצן געפּלעפט...

— ווי קענט איר אַלץ איבאייגעם אין זינען האָבן נאָר זיך? — האָט זי אים פאַרגעוואָרפן, ווען ער האָט זיך איינמאָל צערעדט.

— ווענען דען זאָל איך אין זינען האָבן?

— וואָס הייסט, וועמען דען? עס ליידן אַזוי פיל מענטשן. מען שטאַרבט, איידער מען האָט נאָך אָנגעהויבן לעבן, און איר זינגט אַלץ אייער אַלט, אויסגעזונגען לידל.

— און וואָס טוט איר?

— איך?

— יאָ, איר?

— איר זענט נישט דערצויגן, הער ליפּסקי.

— איז דאָס דער ענטפער?

— איך וואָלט אייך, אייגנטלעך, נישט געדאַרפט ענטפערן, נאָר זאָל מיינס איבערגיין.

— איך פאַרשטיי אייך נישט.

— אַלץ איינס... איך וועל אייך זאָגן, וואָס איך טו. איך, הער דיכטער, פיל כאַטש מיט, מיט יענעם. וואָס איך קען, טו איך... אַמאָל אַ גוט וואָרט, אַמאָל... איך ווייס וואָס? און איר — גאָרנישט...

— איר זענט, אפשר, גערעכט — האָט ראַפאָל מיט אַן אויסגעשפּיצט פּנים געצויגן פּאַמעלעך די ווערטער.

-- אוודאי בין איך גערעכט. לאָמיר אָננעמען אַצינד: איך בין שרעקלעך נישט אויפגעלייגט צו פירן מיט אייך אַ וואָסער עס איז געשפּרעך.

— פאַרוואָס?

— איך קען נישט. איך בין צופיל גערירט פון אַן אומגליק.

— וואָסער אומגליק?

— איינע פון די בעסטע פריינדינס מיינע איז געשטאָרבן. אַ מיידל — אַ בלום, און אין די בלִיענדיקסטע יאָרן.

אין ראַפאַלס אויגן האָט אַ ציטער געטון אַ שפּיציק, נישט-היימלעך פייערל. ער האָט זיך נישט געריכט, אַז מירל זאָל קע-

נען זאָגן ליגנס. און אויף וואָס פאַר אַן אופן? מיט אַזעלכע קליינלעכע, גראָשנדיקע מיטלען. די פאַלשקייט און דער געמאַכטער צער האָבן אים, ווי מיט נאָדלען געשטאָכן. יעדעס וואָרט אירס איז געפאַלן, ווי שווער פאַרסמט בלייַ.

— אָבער, וואָס אַרט עס מיך, וואָס אייער פריינדין איז געשטאָרבן! — האָט ער מיט חוצפה איר אַ וואָרף געטון.

— איר זענט אַן אכזר? — האָט זי אים מיטן גאַנצן האַרץ צוריקגעוואָרפן.

— און איר זענט אַ כשר, ייִדיש ווייבל. וואָלט נישט גלייכער געווען — איר זאָלט אַ באַרמהאַרציקע שוועסטער ווערן?

מירל האָט פאַרקריצט מיט די ציין. זי האָט דערפילט זיין שטאַרקייט און דעם קלוגן, ביטערן שמייכל, וואָס פלעגט זיך אין אַזאַ פאַל וויקלען אַרום זיין מויל. זי האָט נישט געענטפערט. עפּעס האָט זי מורא געקריגן — ראַפאַל זאָל זי נישט כאַפּן פאַר די האָר און שלעפּן איבער דער ערד.

אַ מינוט איז געווען אין ביידע האָבן זיך דערפילט: זי — אַ געטראָפענע מיט אַן אַפן בלוטיק האַרץ און ער — אַ שטאָלצער און אויפגעוואַכטער. זי — מיט אויגן פאַרקוקטע אין אַ ווינקל, ווי אַ פאַרמשפּטע, און ער — גלייך און אויפגעהויבן.

ער האָט נישט געוואָלט מער אויפרייסן מירלס פאַלשקייט, האָט ער איר שטיל די האַנט דערלאַנגט און אַוועקגעגאַנגען.

אויף די שטיגן האָט ער געהאַט דאָס געפיל, אַז ער גייט אַראָפּ פון איר צום לעצטן מאָל, און דאָס האָט אים אויף אַ מינוט שיִער נישט די געהירן איבערגעקערט.

די פאַרביסנקייט איז, ביסלעכווייז, אַריבער. אין מח איז קלאָר געוואָרן, און אַ ווייטיק האָט גענומען ציִען באַם האַרץ. עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז עס נעמט אָפּשטאַרבן יענץ לעבעדיקע געפיל, וואָס עפנט: פאַר איינעם די טויערן פון גן-עדן און פאַרן צווייטן — דעם אָפּגרונט צווישן די בערג. עס איז אים אַ שאָד געווען זיך אַליין און ס'איז אַ שאָד געווען מירל. סוף כל סוף בלייבן זיי ביידע איינזאַמע און פאַרלאָזטע. פרעמדע פאַר אַנדערע און פרעמדע — פאַר זיך אַליין. עס איז נישטאָ קיין פאַרב

און ס'איז נישטאָ קיין געזאַנג אָן מירלען. עס איז נישטאָ דאָס שטענדיקע ציטערן נאָך איר. דאָס שטענדיקע באַגערן און נישט קענען קומען דערצו. עס איז, אפשר, דאָ די גאַנצקייט, דאָס צו־ריקגעפונען זיך און די רויקייט. אַזוי אָבער ברענט אַ ליכט: נישט עס מאַכט העל און נישט עס מאַכט פינסטער...

XII.

ער האָט זיך געוואָרפן צו דער אַרבעט. גאַנצע טעג איז ער געזעסן איבער זיינע שריפטן, געמעקט און צוגעשריבן. עס זע־נען געווען מינוטן, ווען ער האָט פאַרגעסן, אַז ס'איז דאָ אַ מירל אויף דער וועלט, און אַז צווישן אים און איר איז עפּעס פאָרגע־קומען. ער האָט זיך געפילט דערהויבן, יומטובדיק. דער שמערץ פון שאַפן האָט אים פאַרשלונגען. ער האָט געקלערט כּסדר איין זאַך: אַז דאָס געזאַנג פון זיין האַרץ זאָל אַרויסקומען, וואָס ריי־נער און ערלעכער.

איז אַמאָל מירל געקומען אויפן רעיון, האָט זי אויסגעזען אַזוי בלייך און אָרים, ווי ס'זעט אויס אַ שטויבל אין אַ גרויסן באַרג גאָלד. ווער האָט געפילט דערפאַר? ווער־זשע אויג שטעלט זיך אָפּ באַטראַכטן עס? און וואָס איז דען אייגנטלעך מירל, אין פאַרגלייך מיט דעם גרויסן און אייביקן, וואָס ער לעבט איבער בײַ יעדן וואָרט? וואָס פאַר אַ ווערט האָט איר פרייד, אָדער צער, איר גליק, אָדער אומגליק, אין פאַרגלייך מיט דעם ציטערן פון זיין נשמה, וואָס גייט אויס אין הייליקן חלשות פון שאַפן?

עס האָט נאָך קיין שום פרוי נישט פאַרשטאַנען דעם קינסט־לער, און קיין שום פרוי האָט נאָך נישט אַרויפגעלייגט איר אָטעם אויפן קינסטלערס אַ ווערק. אויב מען זאָגט, אַז פרויען מיט פיין־פילנדע נשמות לאָזן איבער זייער צאַרטקייט אויפן דיכטערס

קלאַנגען, אָדער אויפן מאַלערס פאַרבן — איז עס אַ ליגן! נישט בעאַטריטש אויף דאַנטען און נישט קאַלאַנגאַ אויף מ׳שאַל אַנושע־לאַ... זאָלן די ביאָגראַפן בלאָזן אין די שופרות און נישטערן דאָס גאַנצע לעבן אין די דיכטערישע נשמות — עס בלייבט פאָרט אַ ליגן.

איז דען נישט מירל סובאַל? האָט זי דען נישט דעם גע־שליפענעם, אויסגעלייטערטן געשמאַק? און ווו איז איר השפּעה? וואָס האָט ער דען געשאַפן צוליב איר? ער איז געווען פאַר איר, ווי יעדער איינציקער, וואָס האָט דאָס גליק געבוירן צו ווערן אַ מאַנספּערשוין.

ס׳קען זיין, אַז דאָס איז, אפשר, דאָס געזונטסטע און נאַטיר־לעכע אין דער פרוי. עס ווערן נישט געבוירן קיין קינסטלער. נאָר מענטשן, מענער און פרויען. בלוט ווייסט נישט פון קיין שטאַנדן און פון קיין קלאַסן. עס רייסט זיך אהין, ווו דאָס לעבן ציט. מירל האָט קיינמאָל אין אים דעם דיכטער נישט גע־זען. זי האָט נאָר געזוכט אין אים דאָס, וואָס איר פרויען־אינס־טינקט האָט איר געוויזן.

אָבער צו דעם דאַרף מען דאָך נישט האָבן אַזוי פיל ראַ־פינירטן געשמאַק! עס געניגט דוד, דער סטודענט אָזשעך און אפילו דער אָפּגעלעבטער לעווענשטיין.

ער פאַרשטייט נישט, וואָס האָט זי אייגנטלעך געוואָלט? פאַרוואָס האָט זי אים צוגעצויגן צו זיך, און פאַרוואָס האָט זי אים אַזוי אָפּגעשטופּט פון זיך?

נאָר אַלץ איינס. ער וויל נישט קלערן. ער וויל רויק אַר־בעטן. דער נעפּל, וואָס האָט, ווי אַ דיקער שפּין־געוועב אַרומגע־נומען די לעצטע צייט פון זיין לעבן, וועט, אפשר, אַזוי אַרום צעגיין.

ווען ער האָט געענדיקט, האָט ער גענומען באַטראַכטן דאָס אויפגעשריבענע. אָבער ווי קאַלט איז געבליבן דאָס האַרץ. ער האָט נישט געזאָגט דאָס, וואָס ער האָט געפילט, דאָס, וואָס האָט אים אַזוי דערהויבן און יומטובדיק געמאַכט, איז אַרויסגעקומען בלאַס, שיטער. אומעטום האָט עפּעס געפעלט. אויף איין אָרט ווייניק געזאָגט, אויפן צווייטן — צופיל. און אין גאַנצן גענומען האָט דאָס אָנגעוואָרפענע נישט געהאַט קיין לופט. עס האָט זיך געפילט, דאָס וועלן פאַרטויבן זיך אַליין, דאָס וועלן דערטרינקען ווערן אין דער שמערצלעכער פּוסטקייט, וואָס מירל האָט איבערגעלאָזט.

ער האָט אַוועקגעוואָרפן פון זיך די כתבים און גענומען שפּאַנען מיט הויכע טריט איבער׳ן קליינעם צימער. ער האָט שוין מורא געהאַט נאָכאַמאָל אַריינצוקוקן אין דעם בינטל פּאַפּיר. עס האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז פון דאָרטן וועט ער באַקומען דעם לעצטן קלאַפּ. ער האָט מורא געהאַט, אַז די שורות, אין וועלכע ער האָט אַריינגעלייגט אַזוי פיל מאַרך און בלוט — וועלן אים אַרונטערגערייסן און ווייזן זיין גאַנצע נאַקעטקייט, זיין וואַקלען זיך און נישט קענען דערגרייכן צו דעם איינפאַכן, וואָס ליגט אָפן און פריי פאַר אַלע מענטשלעכע הערצער.

ער איז אַ דיכטער. נאָר וואָלט דען נישט גלייכער געווען — ער זאָל ווייניקער דיכטן און מער לעבן?

ער האָט געקריצט מיט די ציין און געוואַרט אויף אַ מינוט — מען זאָל אים קומען זאָגן, אַז מירל איז געשטאָרבן, אָדער, אַז זי איז גאָרנישט געבוירן געוואָרן און ער האָט זי קיינמאָל נישט געקענט.

ער איז דאָך פאָרט אַמאָל געווען אַן אַנדערער. געווען אַ צייט, ווען ער האָט שטאַרק געלייבט אין זיך, ווען ער האָט געקענט אויסלאַכן און מבטל מאַכן יענעם, אַרונטעררייסן אַלץ, וואָס מענטשן האָבן פאַרהייליקט.

דער עיקר האָט ער ליב געהאַט אַוועקצומאַכן מיט דער האַנט די שענסטע געפילן, וואָס פלעגן אים אַרויסווייזן. אַ מין פיזישע הנאה האָט ער געהאַט, ווען ער האָט אָפן געקענט זאָגן אַ מיידל, אַז זי איז פאַרליבט אין אים, אָדער — אַז זי

איז נישט דערוואַקסן צו פאַרשטיין, וואָס ער וויל און ווער ער איז.

ער האָט געהאַט גליק. באַ די ערשטע באַקאַנטשאַפטן האָבן אים פרויען ליב געקריגן. ער פלעגט רעדן צו זיי מיט אַ ציטער־דיק ווייך קול און פלעגט קענען אַנרירן די זיידנסטע פעדעם פון זייערע הערצער. ער איז געווען זיכער, אַז יעדע פון זיי חלומט וועגן אים און וויל צו אים אַ כּלה ווערן. נאָר וואָס לענגער די באַקאַנטשאַפט האָט זיך געצויגן, אַלץ מער האָט ער אָנגע־הויבן ווערן נישט אויפן אָרט. אַ סך מאָל — גראָב, און אַרויסגע־רופן צו זיך שנאה. מען האָט אים נישט פיינט געהאַט סתם, נאָר געהאַסט. מען האָט געקריצט אויף אים מיט די ציין, געוואָלט דער־לעבן די מינוט, ווען ער וועט בלייבן אומבאַהאָלפן און פאַלן.

ער האָט עס געוווּסט. נאָר רוּיק ווייטער געטון זיין אַרבעט. ער האָט זיך נישט באַליידיקט, ווען מען האָט אים געוואָרפן אין פנים אַריין, אַז ער איז אַ נאַר, אָדער — אַז דער ציניזם פּאַסט אים נישט צום יונגן פנים. ער האָט געשניטן ווייטער, ווי מען שניידט מיט אַ קאַלט מעסער.

אַזוי אַרום איז ער געקומען צו מירלען, צו דער יונגער, לייכטער פרוי, וואָס האָט געקענט שפּילן און רייצן, פאַנגען און טויטן, ליבן און לאַכן. ער האָט אָנגעהויבן שניידן מיט דעם איי־גענעם מעסער און נישט געפילט, ווי מירל וועבט אים שטילער־הייט אַרום, אַזוי ווי די שפּין וועבט אַרום די פליג.

איז ער געפאַלן? איז מקוים געוואָרן די האָפנונג פון יענע אויסגעלאַכטע?

די גאַנצע צייט, וואָס ער האָט זיך געקענט מיט מירלען, האָט ער זיך, אייגנטלעך, געראַנגלט מיט אַ פרעמד געפיל, וואָס האָט אים געוואָרפן: אַ מאָל אין קעלט און אַ מאָל אין היץ. ער האָט נישט געוווּסט, צי פאַרליבט ער זיך, צי הויבט ער אָן דאָס לעבן אויפס ניי. אָדער, צי האָט ער שוין אַלץ געענדיקט און ער מוז דעם וועג אָפּרוימען פאַר אַנדערע — שענערע און יונגערע פון אים. ער האָט זיך געראַנגלט, ביז ר'איז געבליבן בלייך און אָן כּוח. אַצינד ווייסט ער אויף קלאָר, אַז ער איז פאַרליבט. פאַר־ליבט, ווי אַ יונג, נאַריש סטודענטל.

ער האָט גערעכנט, אַז די אַרבעט וועט אים ברענגען רו. ער וועט סוף כּל סוף מוזן פֿאַרגעסן. נאָר דאָ האָט ער זיך אויך אָפּגענאַרט. עס איז אים אַלץ פּאַרמיאוסט, אַלץ לאַנגווייליק. נאָך וואָס, אייגנטלעך, אַרבעט ער, און פֿאַר וועמען? ווער דאַרף זיין שאַפֿן? עס זענען געווען גרעסערע און שטאַרקערע פֿון אים און זענען אויך פֿאַרגעסן געוואָרן.

ער האָט אינגאַנצן אַוועקגעוואָרפֿן די אַרבעט און גענומען זיך אַרומדרייען סתּם ליידיק. געגאַנגען אין די קאַפֿע־הייזער, אַרומגעבלאָנדזשעט איבער די גאַסן, צוגעקוקט זיך צו מענטשלעכע פּנימער, נאָר אַלץ האָט אים אויסגעזען אָפּגעלעבט. פֿון יעדן פּנים האָט ער אַראָפּגעלייענט זיין אומבאַהאָלפֿנקייט, זיין אָפּגעשטאַנענקייט. ער האָט געוואָלט געפֿונען כאָטש איין בליק, כאָטש איין לעבעדיקן ציטער, וואָס זאָל אים אויף אַ מינוט אויפֿמונטערן און מאַכן פֿאַרגעסן. נאָר, צי האָבן זיך די מענטשן אָפּגערעדט? אָדער זענען זייערע הערצער דורכגעפֿוילט? ווייסט עס דער טייוול.

ער שעמט זיך מיט זיין סוד. נאָר באַהאַלטענערהייט קוקט ער נאָך פּרוּוון — טאָמער וועט ער דערזען מירלען. ער האָט זיי אַלע פֿיינט. נאָר אַלע ציִען אים.

יעדע פֿון די פֿרעמדע האָט אים מיט עפּעס אַנדערש דערמאָנט אָן יענער. ער איז אַזוי פֿיל מאָל פֿאַרפּירט געוואָרן און אַזוי פֿיל מאָל — אויפֿגעציטערט בײַ אַ באַגעגעניש מיט איינער, וואָס האָט אים אויף אַ רגע אויסגעזען צו זיין מירל.

עס איז געווען ווייניק אָרט אויסצובאַהאַלטן זיך. ס'האָט געגעפֿעלט כּוח צו שײַלן דאָס האַרץ.

ס'איז געווען פֿאַר אים צופֿיל און צו גרויס. ער האָט געוואָלט ס'זאָל געשען און נישט געשען.

און האָט ער זיך אָפּגענאַרט — איז ער אַ סך מאָל געבליבן מיט אַזאַ צופֿרידן געמיט, אַזוי ווי אויסגעלייזט פֿון אַ שווערער לאַנגער זינד.

ער האָט מורא געהאַט צו טרעפֿן זיך מיט מירלען און כּסדר געבלאָנדזשעט אַרום דעם הויז, ווו זי האָט געוווינט. ער האָט געוווּסט, אַז ער טוט נאַריש, נישט באַרעכנט, נאָר אַזוי איז

עס שוין אויסגעקומען, אַז תמיד האָט ער זיך געזען אונטער מירלס פענסטער.

— ס'איז אַ צופאַל — האָט ער געקלערט — אַן איינ־פאַכער, אומשולדיקער צופאַל.

נאָר דער צופאַל האָט אים געיאָגט, אַזוי ווי עס יאָגט אַמאָל איינעם פאַר אומשולדיק־פאַרגאָסן בלוט.

אַמאָל איז ער פאַרבייגעגאַנגען האַסטיק, אַזוי ווי פון עמעצן געטריבן, און אַמאָל האָט ער זיך אין מיטן פאַרטראַכט, גע־פרוווט אַרייַנגיין אין טויער, דערנאָך אויף די שטיגן, נאָר באַלד צוריק אַראָפּגעלאָפן, אַזוי ווי אַ גנב, וואָס קריכט בײַנאַכט צו פרעמדע טירן.

וועט ער שוין טאַקע מירלען קיינמאָל נישט זען? זענען שוין פאַרברענט אַלע בריקן און אַלע וועגן, וואָס פירן צו איר? ווער, אייגנטלעך, איז שולדיק? און פאַרוואָס איז עס אַזוי געשען? טוט ער גוט, וואָס ער גייט נישט אַרויף? אפשר זיצט זי דאָרט און וואַרט.

אַמאָל האָט זי דערשטיקט איר פרויען־שטאָלץ און איז גע־קומען צו אים. נישט אַלע מאָל אָבער קען מען דאָס טון. און נישט אַלע מאָל איז די פרוי איינע און דיזעלבע.

עס איז געקומען אַ צייט, וואָס ער מוז פאַרבייגן זיין כבוד. זאָל די האַנט נישט ציטערן און זאָל דאָס האַרץ בלייבן רויק. ער וועט גיין! מענער זענען דרייסטער און געשיקטער.

און... ער איז געגאַנגען אָנגעשטרענגט, כמעט ווי זיכער, נאָר יעדעס מאָל איז ער אַראָפּ פון די טרעפּ מיט דעם אייגענעם, מיט וועלכן ער איז געקומען...

*　　*
*

נאָר צי האָט אים מירל דערבליקט דורכן פענסטער? אָדער האָט זי, אפשר, דערפילט, אַז דאָס שפּילנדיקע וועגטל, וואָס זי האָט אַוועקגעשטעלט צווישן זיך און ראַפאַלן — הויבט אָן ווערן אַ שווערע פאַרשאָטנטע וואַנט?

איינמאָל, ווען ראַפאַל האָט מיט איילענדיקע טריט געוואָלט פאַרביי פאַר איר טויער, איז זי פּלוצלינג פאַר אים אויסגעוואַקסן. מיט אַ ציטערנדיקע פאַרשעמטע שטים, אַזוי ווי אַ קינד, וואָס וויל איבערבעטן די מוטער, האָט זי אַ רוף געטון:

— ראַפאַל!...

ער איז געבליבן שטיין מיט אַמאָל. פאַר די אויגן האָבן זיך גענומען וואַרפן דראַבנע, קיילעכיקע פייערלעך, ווי בײַ איינעם, וואָס האַלט פאַר חלשות.

אין דער ערשטער מינוט האָט ער געוואָלט איבערבעטן און אַנטלויפן. נאָר מירל, וואָס האָט דערפילט זיין באַוועגונג, איז צוגעגאַנגען צו אים נאָענט, און מיט אַ שטום געבעט, אַזוי ווי יינגעזינדערינס, וואָס וואַרפן זיך פאַר די פיס פון זייערע באַצווינגער, נאָך אַמאָל אָנגערופן זיין נאָמען:

— ראַפאַל!

— פרוי... פרוי... ער האָט געשטאַמלט און נישט געוווּסט, וואָס ווייטער צו זאָגן.

— פאַרוואָס פרוי? — האָט זי שטיל געצויגן — רופט מיך „מירל", „מירל".

— מירל. יאָ, וואָס מאַכט איר, מירל?

— גאָרנישט. אָבער... ראַפאַל!

— ?

— ווו זענט איר? פאַרוואָס אַזוי פון דערווייטנס?

ער האָט געשוויגן. טרערן האָבן געשטיקט אין האַלדז. ער האָט אין איין מינוט פאַרגעסן אַלץ, וואָס ער האָט דורכגעליטן און דורכגעלעבט דורך דער צייט, וואָס ער האָט מירלען נישט געזען. איר בלייך פאַרצערט פנים און די שטילע ווייטיקלעכע הכנעה, וואָס האָט גערוט אין אירע אויגן, האָבן אים טיף גערירט,

אַריינגעבראַכט אין יענער אויסגעבענקטער פרייד, ווען שטערבלעך־
קראַנקע דערפילן פלוצלינג דעם ערשטן צאַפּל פון צוריקגעקומע־
נעם לעבן...

XIII.

מירל האָט אויסגעזען מיד און ליידנד; אירע פּיטשע, נישט אויסגעשלאָפענע אויגן האָבן דערציילט פון אָפּענע, אומרויקע נעכט, פון אַרומפּלאָגן זיך אין די שטילע צימערן, און נישט־קענען געפינען זיך קיין אָרט. ראַפאַל האָט זיך דערמאָנט אָן יענע שוואַכע פרויען, וואָס גייען אַראָפּ פון קימפּעט־געלעגער, און יענע ריר פון זייערע מידע אברים בעטן זיך — מען זאָל זיי נאָכגיין, מען זאָל זיי אַרומטראָגן און איינשלעפן.

אַזוי האָט אויך אויסגעזען מירל. אַ מין שמערצלעכע הייליקייט איז געלעגן אויף איר פּנים. אַ הייליקייט, וואָס קומט פון צופיל זיצן צווישן מויערן, פון אויסקוקן זיך די אויגן און וואַרטן אויף עמעצן, וואָס זאָל באַגליקן און באַשטראַלן.

— פאַרוואָס אַזוי לאַנג נישט געווען, ראַפאַל? — האָט זי אַלץ מיט דערזעלבער ציטערדיקייט אין דער שטים געפרעגט.

— איך ווייס נישט, איך ווייס נישט, מירל.

— און מירל האָט געוואַרט, אַזוי לאַנג געוואַרט.

ראַפאַל האָט זיך אָן עפּעס דערמאָנט, און פּלוצלינג דערפילט, ווי ס׳בלוט קומט אים אין קאָפּ אַריין. ער האָט געוואָלט איר אַ וואָרף טון, אַז זי האָט דאָך אַ מאַן. צוואָס דאַרף זי נאָך אים? נאָר יענע מינוט, ווען ער האָט געטראַכט, אַז מירל וואַרט, אפשר, אויף אים — איז לעבעדיק אויפגעשווימען און געהייסן פאַרבויגן דעם קאָפּ.

„נאָך וואָס ווידער זיך שפּילן אין ווערטער?“

— איר גייט ערגעץ אַצינד, ראַפאַל?
— יאָ, ס'הייסט — ניין. איך גיי נישט אין ערגעץ.
— קומט־זשע אַ ביסל מיט מ'ר.
ער האָט זי גערן געפאָלגט.

דער טאָג איז געשטאַנען אַ זוניקער. דער ערשטער יינגער טאָג, וואָס ווערט געבוירן פון הינטער פאַרפרוירענע וואַסערן און פאַרשנייטע פעלדער. די וואַרעמע ליכטיקייט, וואָס האָט זיך געאַטעמט פון טיף־אויסגעלייטערטן הימל — האָט אויפגעפראַלט טירן און־פענסטער און צעשפרייט איבער די נאָך פייכטע גאַסן, מענטשן מיט פאַרגרינטע פנימער און פאַרטרוקנטע ליפן.

און די פאַלדן פון די קליידער האָט זיך נאָך אויפגעהאַלטן דער אָטעם פון די לאַנגע ווינטער־נעכט מיט זייער פאַרפרוירענער שטילקייט. נאָר די אויגן האָבן שוין געברענט מיט יענעם שמחות־דיקן כייערל, וואָס דערמאָנט אין די ערשטע ווייסע בליקן אויף די קאַשטאַן־ביימער און אָן דעם ריח פון וואַסער, וואָס רייסט זיך פון הינטער די שווערע שטיקער אייז. דאָס ערשטע ווינטל, וואָס זאָגט אָן בשורות פון גראָטענע פעלדער, האָט געציטערט צווישן די פאַריתומטע צווייגן און היימלעך גערוישט, אַזוי ווי די מענטשן, וואָס האָבן געפלייצט איבער די אויפגעוואַכטע גאַסן, אָדער וואָס האָבן אַרויסגעקוקט פון די אָפענע פענסטער און ברייט געצויגן אין זיך דעם דינעם שטויב פון דער זונס שטראַלן.

פרילינג! פרילינג!

קינדער — נאָך האַלב־ווינטערדיק אָנגעטון, מיט פאַררויטלטע פנימלעך און יינגע בלישטשעלעך אין די אויגן, האָבן זיך געשפילט אונטערן ברייט־אויסגעלייטערטן הימל און צונגעפילט די לופט מיט אַ קלינגענדיק, דערפרייענדיק געלעכטער.

ראַפאַל מיט מירלען האָבן זיך אויסגעמישט צווישן די שפּאַצירנדע און נישט געוווסט אייגנטלעך, וווהין זיי גייען. ביידע האָבן אין זיך געפילט דעם ערשטן הויך פון פרילינג, דעם ערשטן אָנזאָג פון ווידער־געבוירן ווערן און פון קענען געניסן פון לעבן.

שווייגנדיק האָבן זיי זיך פון מאָל צו מאָל געקוקט אין די

אויגן אַריי, און איינער דעם אַנדערן האָט געוואָלט אַזוי פיל זאָגן, אַזוי פיל דערציילן, נאָר די ווערטער זענען געווען צו אָרים און צו קליין.

— איך בין אַזוי גליקלעך! — האָט מירל ווארעם און שטיל גערעדט.

— פון וואָס?

— פון דער זון, פון מיר און פון אייך.

— פון מיר? — האָט ראַפאַל ציטערדיק געפרעגט און מורא געהאַט, זי זאָל זיך נישט צוריקכאַפן.

— פון אייך און פון דער גאַנצער וועלט.

— פאַרוואָס איז אייך אַזוי גוט, מירל?

— פאַרוואָס דען נישט?

— איך ווייס נישט.

— וואָס ווייסט איר נישט? פאַרוואָס זענט איר אַזוי אַ־געבלאָזן? מירל איז גאָרנישט שולדיק. זי האָט זיך איינמאָל אַ גע־לעכטער געמאַכט, האָט איר שוין פאַרגעסן אָן איר.

פאַר ראַפאַלן איז ווידער אויפגעשוואומען זיין לעצט מאָל זיין בא איר. און ווידער האָט ער איר געוואָלט וואָרפן זיין גאַנצן ווי און פיין, זיינע שלאָפלאָזע נעכט, זיינע ליידיקע, ביז משוגע צו ווערן, גרויע טעג. נאָר מירלס אויסגעצויגן מויל און דאָס פאַרבענקטע, אויסגעבלייכטע פנים האָבן אים אָנגעפולט מיט אַזוי פיל ליבע און געטריישאַפט צו איר, אַז ער האָט גע־וואָלט אויף די קני פאַלן און לאַנג, לאַנג זי איבערבעטן.

— און איך בין דאָך אויך נישט שולדיק — האָט ער מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן געענטפערט.

— זענען מיר דאָך ביידע נישט שולדיק, פאַרוואָס־זשע שווייגן מיר אַזוי פאַרעקשנט? פאַרוואָס־זשע היטן מיר זיך איינער פאַרן אַנדערן? ראַפאַל! גיט מיר די האַנט.

ער האָט איר ציטערדיק דערלאַנגט דעם אָרעם און ביידע זענען אַריין אין פאַרק.

אַ קילע שטילקייט האָט זיך געטראָגן פון די אַלטע ביימער און אַ קאַלטע פייכטקייט פון דער אויפגעוואַכטער ערד. עס איז

געווען רויק און האַלב־ליידיק. ערגעץ אויף אַ באַנק איז געזעסן אַ יונג פּאָרל און געפּרייט זיך איינער מיטן אַנדערן. ערגעץ אַנ־דערש האָט זיך פאַרטראַכט אַן איינזאַמער יונגערמאַן, וואָס די זון האָט אים אַרויסגעיאָגט פון זיין קאַלט צימערל. אויף אַ דריט אָרט איז געקראָכן אַן אַלטער עמעריט, אָנגעלענט אויף אַ שטעקן.

מירל מיט ראַפאַלן האָבן זיך פאַרקליבן אין אַ פאַרוואָרפ, אָפּגעלאָזן ווינקל, ווו די זון האָט זיך ברייט געשפּרייט איבערן דורכגעפרירענעם, בלאַסן גראָז, און ווו גרויע, צעשראָקענע פייגל האָבן זיך פון צייט צו צייט אָװעקגעשטעלט און איינגעהערט זיך אין דער שטילקייט.

— מענטשן זענען נישט ערלעך — האָט ראַפאַל איבערגע־ריסן דאָס שטילשווייגן.

— וואָס מיינט איר דערמיט?

— מען טראַכט, דאַכט זיך, איינס און דאָס זעלבע און מען פילט, דאַכט זיך, איינס און דאָס זעלבע, און דאָך דערשטיקט מען און מען באַגראָבט אַלץ פאַרן אויג.

— דאָס זענט איר שולדיק.

— נישט איך און נישט איר, מירל. דער טייוול ווייסט, ווער עס איז שולדיק

— נישט דער טייוול, ראַפאַל, נאָר איר טאַקע, איד. איר זענט אַנטלאָפן און איך האָב געוואַרט. איך האָב מיך געוואָרפן, ווי אַ פויגל אין אַ שטייג. האָב איך געדאַרפט קומען צו... דיר?

ראַפאַל האָט זיך איינגעצן אַ וואָרף געטון און אָנגענומען מירלען טיפער אונטערן אָרעם.

זיי האָבן זיך ביידע פּלוצלינג אָפּגעשטעלט און אַ קוק גע־טון זיך אין די אויגן אַריין.

— זאָג מיר „דו“, „דו“, „דו“... נו, שעם דיך נישט.

— דו, דו! מירל... האָט ער יסורימדיק אויסגעקרומט דאָס מויל און צוגעפאַלן צו אירע אָפענע ליפּן, וואָס האָבן, דאַכט זיך, נאָך געאָטעמט מיטן באַנאַכטיקן חלום.

זי האָט אָװעקגעצויגן ס׳מויל און מיט ביידע הענט אָנגענו־

מען זיין קאָפּ. אַרויפגעקוקט צו אים מיט אַן אויסגעלייטערט פּנים:

— ראַפאַל, דו, דיכטער מיינער!

אַ שטילער שאָרך איז אַדורך דורכן גראָז און זיי אויפגע־וועקט. ערגעץ פונדערווייטנס האָב זיך געהערט ווייכע, מענטשלע־כע טריט. נאָנט לעבן זיי איז געשטאַנען אַ פויגל, און מיט קליינע, שוואַרצע אייגעלעך אַזוי ווי געפרעגט: — וואָס און ווען...

ביידע האָבן זיך פאַרשעמט און אַ צייט לאַנג געגאַנגען שווייגנדיק.

אין ליידיקן פּאַרק האָט זיך פון די אַלטע שטאַמען אַרויס געטראָגן אַ הויל, זינגענדיק ברומען און אַ ציטערן פון נאַקע־טע צווייגן, אַזוי ווי זיי וואָלטן דערפילט דעם ערשטן פלאַ־טער פון אַ וואַרעם, יינג האַרץ.

ראַפאַל איז געווען איבערפולט פון גליק, פאַרשכורט פון ברייטקייט, וואָס האָט געררוט אין אים און אַרום אים. עס איז אַ שאָד געווען רייד, אַ שאָד געווען אַ ריר מיט אַן אבר.

האָט אים אַ פּאַרצייטישער כהן געהייליקט? אָדער האָט ער געזען די שכינה אויפן מזרח פון בית־המקדש?

עס איז געגאַנגען פון אים אַ תּפילה בלחש. אַ תּפילה, פון אַ לאַנג־צעווייטיקט געמיט, פון גרויס גליק און פון גרויס אַנגסט. עס איז אים ווייניק געווען דער טאָג, ווייניק די פרישע זון און ווייניק די גאַנצע וועלט. אַלץ האָט זיך פאַרווישט און אָפּגעטרעטן אַקעגן דעם לופטיקן באַשעפעניש, וואָס האָט זיך געוויקלט אין אַ גרין־סאַמעטענעם מאַנטל, און האָט געשטראַלט מיט אַזוי פיל ליכט, מיט אַזוי פיל ווייבלעכער תמימות און... משוגעת.

ער האָט נישט געוווסט, וואָס צו טון מיט איר, האָט ער נאָר פון מאָל צו מאָל געכאַפּט אירס אַ האַנט און אייגציקווייז געקושט די שפּיצן פון אירע לענגלעכע, בלאַסע פינגער.

— משוגענער, משוגענער — האָט זי געעפנט אירע פּערל־דיקע ציין.

— אָבער זאָג, קען איך נאָך ווער אַזוי פרייען מיט דיר, ווי איך?

— קיינער נישט.

— זענען אַלע פרויען אַזוי זיס, ווי דו?

— כ׳ווייס נישט. פּרוּוו.

— וואָלסט געוואָלט?

— משוגענער!

— נו, זאָג, וואָס ווילסטו?

— כ׳וויל גאָרנישט. לאָז אַזוי.

— ביסט אַ נאַרישע. אַזאַ נאַרישע.

פון דערווייטנס איז עמעצער אַדורכגעגאַנגען. אַ ווײַלע זיי באַטראַכט און אַ שטילן סוד אין די אויגן באַהאַלטן. מירל האָט עס באַמערקט און געהאַט דאָס געפיל, אַזוי ווי אַ גרויסער שפּין זאָל זיך פון ערגעץ־ווו אַראָפּלאָזן און אַרומוועבן זיי מיט זיין פּייכטן, ציִעגדיקן שליאַם.

זי האָט זיך צוגעבויגן נאָענט צו ראַפאַלס אַקסל און מיט אַ קרענקלעך־שטיל קול געבעטן זיך:

— פיר מיך אַהיים, ראַפאַל.

— פאַרוואָס אַזוי גיך?

— כ׳בין מיד. אַזוי פיל מיט איינמאָל.

— קענסט נישט פאַרטראָגן?

— ניין, נישט דאָס. נאָר ס׳איז עפּעס צו גרויס און צו הייליק.

— שטערט דען ווער?

— ס׳רייסן זיך אַריין, טיילמאָל, אַ פּאָר קאַלטע, אויסגע־רעכנטע אויגן.

— ווען, ווו?

— גאָרנישט, גוטער, נאָר איך בין מיד און גליקלעך!

— זאָל איך דיך טאַקע שוין אַהיימפירן?

— יאָ, איך בעט דיך.

— און ווען וועל איך דיך נאָך אַמאָל זען.

— כ׳וועל וואַרטן אויף דיר.

— ווען?

— קום מאָרגן.

— אין דער פֿרי?

— האָסט מיך ליב צו זען אין דער פֿרי?

— כ'האָב דיך ליב צו זען אין יעדער צייט.

— קום זשע בעסער אויף דערנאַכט.

ווען זיי זענען אַרויס פֿון פּאַרק, האָט זיך די זון שוין געהאט באַהאַלטן הינטער אַ ווייסן ברייטן וואָלקן, וואָס האָט זיך צעלייגט, ווי אַ גרויס אומגעלומפּערט נפש, איבער אַ שטיק הימל. אַ גרויע, האַרטע קילקייט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט איבער די הויכע טונקעלע מויערן און דערמאָנט, אַז ערגעץ ווו, אין פֿאַרלאָזטע וועלדער און הינטער דעם האַלב-צעגאַנגענעם שניי, דרימלט נאָך אַ געדעכעניש פֿון פֿראָסט און פֿון קעלט.

XIV.

ראַפאַל איז צוריקגעגאַנגען אין פּאַרק אַריין. דורך די נאַקעטע צווייגן האָט געצויגן אַ קילער ווינט, וואָס האָט אָנגעזאָגט, אַז באַנאַכט וועט אויספאַלן אַ שניי, די בענק זענען געווען ליידיק. אַ שווערער, גרויער טרויער האָט גערוט אין ווייטן חלל און דערמאָנט אָן די לעצטע מינוטן פון אַ גוסס.

ראַפאַל איז געווען פאַרטון. עמעצער איז גיך פאַרבייגעגאַנגען און געגריסט. ער האָט זיך אומגעקוקט און נישט געקענט דערקענען, ווער דער פאַרבייגייער איז געווען. ער האָט געוואָלט יענעם נאָכגיין און אָפּשטעלן. נאָר יענער איז שוין געווען ווייט.

מען גריסט צו אים און ער ווייסט אפילו נישט ווער. ער האָט געמוזט זיין גוט פאַרנומען, ווייל ווען ס'האָט זיך אים געדאַכט, אַז עמעצער גריסט, איז יענער שוין געהאַט אָפּגעגאַנגען אַ שפּאָר שטיקל וועגס. מירל האָט אים אינגאַנצן פון זינען אַראָפּגעפירט. נאָר וואָס, אייגנטלעך, אַרט אים יענער פרעמדער, און וואָס האָט ער זיך אַזוי פאַרקלערט איבער אים? אַ באַקאַנטער, און פאַרטיק. ער איז צוריקגעקומען אין פאַרק אַריין — זיך אָפּרוען, אָפּקילן זיך פון דעם גרויסן גערויש, וואָס מירל האָט אין אים איבערגעלאָזט, גריבלט ער זיך אין אַזעלכע הוילע, לאַנגווייליקע נאַרישקייטן. די אַלטע געוווינהייט באַגלייט אים, ווי אַ בייזע שטיף-מאַמע.

ער קען זיך נישט אָפּגעבן קיין חשבון, וואָס ס'איז אַ זעלכעס געשען? איז עס געווען אַ חלום אויף דער וואָר, אָדער איינער פון יענע פאַרכשופטע קרייזן, אין וועלכע ער פּלאָנטערט זיך שוין אַזוי פיל וואָכן און חדשים? פאַרוואָס האָט ער געטראָפן מירלען גראָד אין דער אייגענער מינוט, ווען ער האָט זיך געגרייט אַרויפצוגיין צו איר? האָט זי דערפילט זיין וויי? איז עס טאַקע אמת, אַז אַ האַרץ צו אַ האַרץ ציט, אַזוי ווי עס ציט אַ טראָפּן צו אַ טראָפּן? און אַז די, וואָס ליבן און דער גורל האָט זיי אָפּגעריסן פון זיך, מוזן זיך אַמאָל צוריקגעפונען?

עס איז אַזוי שווער צו וויסן, וואָס מירל ווילן.

ער האָט געטריקנט. די נשמה האָט זיך אָנגעהויבן אין אים אײנציען. ווען ס'וואָלט אַזוי לענגער געדויערט, וואָלט ער דאָס האַרץ אויסגעווייַנט און אויסגעגאַנגען, ווי אַ בעטלער. איז זי געקומען, ווי אַ בליץ אין מיטן דער נאַכט. געקוועלט — און אויפגעוועקט אין אים אַזוי פיל באַהאַלטענע אוצרות, אַזוי פיל גרויסע ליידן, וועגן וועלכע עס האָט זיך אים גאָר קיינמאָל נישט געחלומט.

מיט איין בליק, מיט איין קנייטש פון איר מידן, האַלב-ליידנדן פנים האָט זי אָפּגעווישט זיין גרויסן פּיין און דערהויבן אים צו דער מדרגה פון וועלן אייביק לעבן און אייביק געניסן פון גליק.

עס איז גוט צו האָבן אַזאַ שטילע, מוטערלעכע האַנט, וואָס זאָל היילן און טרייסטן, און וואָס זאָל קענען פאַרשאַפן אפילו צער און יסורים.

פאַרוואָס האָט ער זי נישט דערקענט פריער? פאַרוואָס בלאָנדזשען אַרום נשמות אָן אַ תּיקון און קענען זיך נישט געפינען?

ער האָט קיינמאָל נישט געטראַכט וועגן דער צייט, ווען ער וועט מוזן אַראָפּוואַרפן פון זיך די פרייהייט פון בחורשאַפט און ווערן איינער פון יענע ערנסטע, געזעצטע מענטשן, וואָס האָבן אַן אייגן הויז, וווּ עס דרייט זיך אַרום אַ נאָנט, אויסדערוויילט ווײַבן,

וואָס קען זאָרגן און ליבן, מיטליידן און מיטפרייען זיך. ער האָט שטענדיק געקוקט דערויף מיט בטול.

— דער אָדלער קען קיין וואָרעם נישט ווערן, — פלעגט ער זאָגן, ווען עס איז צו רייד געקומען וועגן פאַמיליען־לעבן — איך וויל נישט ווערעמדיק ווערן און וויל נישט קיין ווערעם פרוכּ־פּערן.

און אַט איז געקומען אַ צייט, ווען ער וואָלט גליקלעך געווען — ער זאָל קענען אָנזאָגן דער וועלט, אַז ער „האָט געטון דאָס נאַרישקייט, וואָס אַלע מוזן טון”...

— רופט מען דאָס שוואַכקייט? אָדער — הייסט דאָס — ליבע? איז דאָס דער צויבער, וואָס צווינגט: איינעם — ער זאָל זיין חבר דעם קאָפּ אָפּהאַקן, דעם אַנדערן — ער זאָל זיך וואַרפן אין תהום פון זנות און שיכּרות, און דעם דריטן — ער זאָל זיך אויפהייבן פון אָפּגרונט און פון אַ שד — אַ גאָט ווערן?

מירל, וועל איך אַמאָל קומען צו דיר? וועל איך אַמאָל קענען זאָגן, אַז דו האָסט פאַר מיר די וועלט באַשאַפן? וועל איך קענען אַרויסזינגען מיין ליד ביזן סוף און אויסגיין אונטער דער געטריישאַפט פון דיינע בלאַסע, אויסגעפּיעשטשעטע הענט?

ער האָט פלוצלינג דערפילט, ווי עמעצער שאַרט זיך נאָענט לעבן אים און לאָזט אים נישט וועבן ווייטער דעם געדאַנק. ער האָט זיך האַסטיק אויסגעדרייט און דערזען לעבן זיך אַ פּנים, וואָס איז אים שוין אויסגעקומען נישט איינמאָל צו זען.

— גוט ב'אָוונט!

— גוט ב'אָוונט, גוט יאָר!

— איר דערקענט מיך נישט?

— הער אַזשעך.

— דער אייגענער.

— פונוואַנען נעמט איר אייך אַהער?

— איך שפּאַציר.

— שוין לאַנג?

— פון מיטן טאָג אָן.

— אַליין אין פּאַרק?

— האַלב דאָ, האַלב אין גאַס.

ראַפאַלן איז באַפאַלן אַ שלעכט געפיל. ער קען שוין, דאַכט זיך, דעמדאָזיקן מענטש פון לאַנג, נאָר קיינמאָל האָט ער נאָך אויף אים אַזוי שלעכט נישט געווירקט, ווי אַצינד. ער האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַזוי ווי אַ גליטשיקע פייכטע זאַך זאָל אים אַרומקריכן איבערן לייב.

— זענט איר נישט, אַמאָל, פריער דאָ פאַרבייגעגאַנגען?

— איך!

— איר טאַקע?

— איך.

עס איז געוואָרן שווער און אומהיימלעך. דער דאַרער, תמיד דערשלאָגענער אָזשעך האָט גענומען אויסוואַקסן אין אַ גרויסן, אומגעלומפּערטן פּאַליפּ מיט אַ סך הענט און פיס וואָס קלאַמערן אַרום און דערשטיקן.

— און פאַרוואָס האָב איך אייך נישט דערקענט?

— עס זענען פאַרהאַן מינוטן, ווען אַלע באַקאַנטע דערקענען זיך נישט.

— וואָס מיינט איר דערמיט צו זאָגן?

— איך מיין גאָרנישט.

— וואָס דען ווילט איר?

— איך וויל גאָרנישט.

אין ראַפאַלן האָט זיך דאָס בלוט אַ וואָרף געטון. ער האָט דערפילט, אַז דערדאָזיקער מענטש ווייסט פון עפּעס און איז געקומען אים שטערן, צו נישט מאַכן אַלע זיינע חלומות. ער האָט שוין לאַנג באַמערקט, אַז דער סטודענט אָזשעך טראָגט צו אים אַ באַהאַלטענע שנאה. ער פלעגט כאַפּן, טיילמאָל, יענעמס אַ בליק — איז ער געווען ביטער, ווי גיפט, רוי און פאַרביסן.

מירלען האָט ער ליב ביז שיגעון. ווען ער וואָלט געקענט, וואָלט ער אים צוזאַמען מיט מירלען געשאָכטן. איז ער געקומען נקמה נעמען?

— הער אָזשעך!
— וואָס איז?
— איר גייט ערגעץ אַצינד?
— איך גיי אין ערגעץ נישט.
ס'איז צוגעפאַלן אַ קורצע, דריקנדע שטילקייט. פון דער גאַס האָט זיך דערטראָגן אַ שנעל רייטן אויף פערד און אַ רייסנדיק קלינגען מיט גלעקער.
— ס'ברענט?
— דאַכט זיך.
וואָס וויל דער מענטש? וואָס קריכט ער אים נאָך? עפּעס שלאָגט פון אים אַ היץ.
— פאַרוואָס זעט מען אייך נישט, הער ליפּסקי.
— וווּ ווילט איר מיך זען?
— איר פלעגט אַמאָל אַרויפקומען צו די אַלטוכקיס.
— היינט קום איך נישט.
— איך — יאָ.
— אַז וויל איז אייך.
— מען רעדט, טיילמאָל, פון אייך.
— פון מיר?
— פון אייך.
— ווער רעדט?
— מירל.
ס'איז ווייטער שטיל געוואָרן.
— נו, איז וואָס?
— איז גאָרנישט.
ראַפאַלן איז געוואָרן הייס אין די אָדערן. ער האָט זיך געוואָלט אָפּרייסן און באַהאַלטן ערגעץ אין אַ זייטיקער אַלעע. נאָך דעם סטודענטס פּנים האָט געהאַט אין זיך אַזוי פיל שאַרפקייט און חוצפּה, אַז ער האָט פּשוט מורא געהאַט צו רירן זיך פון אָרט. ער האָט געפילט, אַז דער מענטש האָט אים באַהערשט, און אַ ליאַדע מינוט וועט אויסבּ־עכן אַ מיאוס, גראָב געשלעג.

— מירל האָט אַ גוט שפּילעכל — האָט אַזשעך מיט אַ קאַלטער אויסגערעכנטקייט בעצויגן.

— אַנטקעגן וואָס זאָגט איר דאָס?

— אַנטקעגן גאָרנישט. זי האָט זיך ליב צו שפּילן.

— וואָס קען דאָס וועמען אַרן?

— יאָ, וואָס קען דאָס וועמען אַרן? נאָר אַ מענטש איז קלוג און באַנאַרישט זיך.

— הער אַזשעך, איר רעדט עפּעס אַזוי סודותדיק, אַזוי ווי איר וואָלט נאָר וואָס פון הימל אַראָפּגעפאַלן.

— ניין, כ'שטיי שטענדיק זיכער אויף דער ערד.

— נו?

— גאָרנישט. דיכטער זענען לייכטזיניק.

— וועמען מיינט איר?

— קיינעם נישט.

— וואָס-זשע דען ווילט איר?

— זיי זענען אַזעלכע גוטע און קלוגע שפּילעכלעך — האָט דער סטודענט אַזוי ווי נישט געהערט ראַפאַלס פראַגע.

— יונגערמאַן, שווייגט!

ראַפאַל האָט נישט באַמערקט, ווי איבער אַזשעכס ליפּן האָט זיך געגליטשט אַ פאַרביסענער, נצחונדיקער קנייטש.

— זי האָט אייך נישט ליב, הער ליפּסקי.

— ווער פרעגט אייך דען?

— מירל זאָגט, אַז איר זענט פאַרליבט אין איר.

— ליגנער!

— שרייט נישט, הער דיכטער. איך ווייס, אַז איר שאַרט אייך באַנאַכט אונטער אירע פענסטער.

— קאָמעדיאַנט, שווייגט!

— כ'קען שווייגן און כ'קען נישט שווייגן.

ראַפאַל האָט האַסטיק און מיט גאַל אויסגעשפּיגן און געלאָזט שטיין דעם סטודענט אין מיטן פאַרק. ער האָט פאַרלוירן דעם וועג און נישט געוווסט, דורך וועלכן טויער מען אַנטלויפט. ער האָט מורא געהאַט — דער בייזער שטן זאָל אים נישט נאָכ-

יאָגן און סיקען אין אויער אַריין, אַזוי ווי עס ס׳קעט אַ פֿאַרסמטע פֿליג.

ווי מיד, ווי שרעקלעך מיד ער איז. נאָך וואָס ווערן גע־בוירן אַזעלכע קליינע, איינגעגעסענע שלאַנגען? ווער האָט אים גערופֿן? וואָס פֿאַראַ שלעכטס האָט ער אים געטון? ער האָט געבויט אַ וווּנדערלעכן שלאָס — איז געקומען אַ רויע האַנט און האָט אים צעוואָרפֿן.

מירל, אָך, דו מירל! איך לייד פֿאַר דיר און ווייס נישט, צי איז דאָסדאָזיקע נפֿש גערעכט, אָדער אומגערעכט. איך טראָג דיך אונטער מיין הארץ און לעב אין ספֿקות. אפֿשר שפּילסטו? אפֿשר האָסטו נישט, וואָס צו טון? וואָלט נישט גלייכער געווען — איך זאָל דיך קיינמאָל נישט האָבן דערקענט?

ער האָט זיך אויף אַ ווײַלע אָפּגעשטעלט און אַרומגעקוקט זיך. אַרום איז שוין געווען גוט טונקל. הינטער אים האָט זיך גע־צויגן אַ לאַנגע, לײַדיקע אַלעע, מיט עטלעכע אויסגעצויגענע שאָטנס, וואָס האָבן זיך געהויבן אַראָפּ און אַרויף. פֿון די צווייג־טע ביימער אַראָפּ האָט זיך געטראָגן אַ שווערע, גרויע פּוסטקייט, וואָס האָט אָפּגעקלונגען אין הארץ מיט אַ געפּרווירן געלעכטער.

אויף דער גאַס איז ראַפֿאַל ערשט געקומען צו זיך. עס האָט זיך גענומען אויסלייטערן דער געדאַנק, און עס איז קלאָר געוואָרן עפּעס אַ ווייט, אומבאַשטימט געפֿיל, וואָס האָט אַ גאַנצע צייט געפּרעסט אויפֿן הארץ און נישט געלאָזט דערגיין פֿון וואַנען עס שטאַמט.

— אפֿשר איז דער מענטש נישט שולדיק? ער ליידט, און

די ליידן שרייען אַרויס פון אים. ס'קען זיין, אַז ער האָט זיי היינט אַ גאַנצן טאָג באַכגעקוקט געזען זייער פרייד און זייער נחת — ווייבט אין אים דאָס האַרץ. עס איז דאָך אַזוי איינפאַך. ערשט איצט דערמאָנט ער זיך, אַז מירל האָט זיך אין מיטן אָפּגעריסן און געאיילט אַהיימצוגיין.

— עס רייסן זיך, טיילמאָל, אַריין אַ פּאָר פרעמדע אויגן. — אירע ווערטער.

זענען דאָס אַזשעכס אויגן געווען? אָבער וואָס שרעקט זי און וואָס היט זי זיך? ליבע איז ערלעך. זי ווערט געבוירן, ווי דער טאָג, און אַזוי ווי דער טאָג איז אָפן און פריי — אַזוי איז די ליבע... זינדעריגס באַהאַלטן זיך, פאַר זיי האָט גאָט די נאַכט באַשאַפן.

— מירל האָט אייך נישט ליב, הער ליפּסקי!

— ביטערער מענטש! וואָס האָסטו געוואָלט?

ווו קען מען זיך ערגעץ אַפּרוען אין פאַרגעסן. אַמאָל איז אַ סך, אַ סך בעסער געווען. אַ קליין, וואַרעם צימער, ביכער, שריפטן, דאָס האַרץ האָט שטיל אויפגענומען די פריידן און ליידן פון דער וועלט, איז געקומען אַ געוויטער און אַלץ אָפּגעשווענקט. ווער זאָל ער שעלטן? זיך, מירלען, אָדער זיין פאַרשאָטנט איינזאַם לעבן?

אַלץ איינס — האָט ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנט — ער וועט שוין זיין גליק נישט בויען. ער איז געקומען אויף דער וועלט מיט אַ קללה און מיט דער אייגענער קללה וועט ער פון דער וועלט אַוועקגיין.

XV.

צומאָרגנס איז מירל אויפגעשטאַנען שפּעטער, ווי אַלע מאָל. דעם מאַנס בעט איז שוין געווען ליידיק. אין שלאָפצימער האָט געררוט אַ האַלב-טונקעלע, פאַרשפּעטיקטע שטילקייט. זי האָט ברייט צעלייגט די נאַקעטע הענט איבער די קישנס און אַ לאַנגע צייט געלעגן און געשוויגן. דערנאָך האָט זי אָנגעקלונגען נאָך דער דינסט.

— וואָס איז אין דרויסן?

— נאַס, — האָט די דינסט געענטפערט.

— דער „פּאַן" איז שוין לאַנג אַוועק?

— שוין לאַנג, פּאַני.

— צי אַרויף די ראָלעטן און ברענג מיר אַריין אַ פּיליזשאַנקע קאַקאַאָ.

— גוט, פּאַני.

אין צימער האָט אַריינגעשלאָגן אַ גרויע, מאַטע ליכטיקייט, וואָס האָט עדות געזאָגט, אַז אינדרויסן שטייט אַ כמורנער, פאַרנעפּלטער טאָג. מירל האָט זיך פאַרקרומט און נישט צופרידן געווען, וואָס זי איז שוין אויפגעשטאַנען. זי האָט זיך גערעכנט, אַז דער טאָג זאָל זיין אַ ווייס-ליכטיקער, אַזוי ווי ער איז געווען נעכטן.

שוין לאַנג, ווי זי האָט נישט געפילט אין זיך אַזוי פיל בלוט און אַזוי פיל באַגער צו וואַרפן זיך אין לעבן אַריין, ווי נעכטן, בשעת זי איז געבליבן אַליין אין בודואַר און אַ האַלב-

נאַקעטע געשפּיגלט זיך אין שפּיגל. זי האָט זיך אַליין פאַרשעמט פאַר די ווייס־יאַדערדיקע ברוסטן, וואָס האָבן געציטערט אונטערן העמד, ווי צוויי יונגע פייגל, ווען זיי טוליען זיך הינטער דער מוטערס פעדערן. קיינער האָט נישט געלעבט אין יענער מינוט, אויסער זי און ראַפאַל. פון יעדן אבר אירן האָט אַרויסגעזינגען ראַפאַלס שטים. זי האָט געפילט דעם אָטעם פון זיינע הענט, וואָס האָבן זיך אַזוי, ווי אין קראַמפּן געצויגן און צוריקגעהאַלטן זיך. דאָס גליק האָט אין איר געלאַכט, ווען זי האָט געקענט אָננעמען זיין קאָפּ און קושן. אַ מאָדנע שטילע שיינקייט, אויסגעמישט מיט יונגער שאַנדע און צוריקגעהאַלטענער ליידנשאַפט איז געלעגן איף ראַפאַלס פאַרקלערט אַליוו־פּנים און אין די קיילעכדיקע קאַרע אויגן. ער האָט זי באַצווינגען, ווי נאָך קיינמאָל נישט. זי האָט פאַרגעסן ווער זי איז און פונוואַנען זי קומט. אין אַ פרייען פאַרק, צווישן הימל און ערד, וווּ אַלץ האָט אויגן און אויערן, האָט זי געגלוסט נאָך אים. זי וואָלט זיך נישט געשעמט אַראָפּצורייסן פון זיך די שטיקער זייד און צו געבן אים דעם גליקלעכן סוד, וואָס לאַכט אַרויס פון אירע אברים.

עס געדענקט זיך, אַז בשעת זי איז נאָך אַ יונגע גימנאַזיסטקע געווען, האָט זי זיך אַמאָל פאַרקליבן מיט אַ סטודענט אין דעם אייגענעם פאַרק און אַזוי לאַנג געקושט זיך, ביז דער גאָרטן־היטער האָט זיי געפונען און אָנגעשריגן.

נאָר אַמאָל זענען די יאָרן געווען יונגער און דאָס לעבן נאַרישער. מיידלעך האָבן זיך געהיטן נאָר פאַר טאַטע־מאַמע. אויסער זיי — קיינעם נישט אָפּגענאַרט.

הייַנט איז דאָס לעבן ערנסטער און געזעצטער. זי געהערט צו עמעצן און עמעצער האָט איבער איר צו שאַפן, זי מוז זיך היטן פאַר פרעמדע אויגן און פאַר פרעמדע רייד.

אייגנטלעך האָט זי עס ביז אַהער נישט געפילט. ס׳איז איר נישט איינגעפאַלן — עס זאָל קענען דורן פאַרדריסן. זינדיגט זי דען אַ קעגן אים? — דאַרף זי זיך באַהאַלטן מיט אירע פאַרבענגעס און מורא האָבן פאַר אים?

זי האָט פיל מאָל דורן דערציילט וועגן אירע ליבהאָבער,

אַ סך מאָל געלאַכט צוזאַמען מיט אים און חוזק געמאַכט. נעכטן אָבער, באַם מיטאָג, האָט זי עפּעס נישט געקענט קוקן דודן גלייך אין די אויגן אַריין. זי האָט שטאַרק געשראָקן — ער זאָל עפּעס נישט דערקענען אָן איר. זאָל עס הייסן זי גנבֿ, מיט וועלכער מען מוז זיך אויסבאַהאַלטן? האָט זי ראַפאַלן טאַקע ליב?

עס זענען געווען טעג, ווען זי איז אַרומגעגאַנגען, ווי אַ פאַרסמטע פליג. געווען שלעכט צו אַלע און געוואָלט שטאַרבן. זי ווייסט נישט — נאָך ווענען זי האָט געבענקט: צי נאָך ראַפאַל, צי נאָך אַנדערע. נאָר ווען זי האָט גענומען קלערן, אַז עס זאָל, אַשטייגער, פּלוצלינג אַריינפאַלן ראַפאַל און דער סטודענט אָזשעך— האָט זי באַם ערשטן נאָמען אויפגעציטערט און מיט אַן אויסגע־בענקטער אומגעדולדיקייט גענומען קוק אין פענסטער אַריין. עס זענען אָבער געווען טעג אַנדערע, טעג לייכטע און גאוהדיקע. עס האָט אַרויסגערעדט דאַמאָלס פון איר אַ פאַרעקשנטער שטאָלץ און אַ נישט-צוטריטלעכע פאַרשייטקייט.

— וואָס איז דען ראַפאַל? — האָט זי געטראַכט, — אַן אָרים דיכטערל, אַ יונגערמאַן, ווי טויזנט אַנדערע יונגעלייט. זי פאַרשטייט, אייגנטלעך, נישט, ווי אַזוי זי האָט אַזוי לאַנג געקענט פאַרברענגען מיט אים, אויפנעמען און לאָזן אים רעדן אַזוי פיל דרייסטע און חוצפהדיקע נאַרישקייטן.

אַזעלכע טעג, אָבער, האָבן געהאַלטן אַזוי לאַנג, ווי ס'האַלט דער שניי, בשעת די זון גייט אַפער פון אונטער די וואָלקנס. זי האָט געפילט די קינסטלעכע שטייפקייט און די טרוקענע קעלט, וואָס האָט זיך אין איר אַרומגעטראָגן. אַזוי זעט אויס אַ פאַרלאָזן קינד, וואָס די מוטער איז עס געשטאָרבן. ס'האָט זיך געדאַכט, אַז אַזוי וועט עס שוין אייביק בלייבן. די טונקעלע, שטילע צי־מערן, וואָס קילן די נשמה מיט זייערע געפוצטע פאַרקעטן און מיט דער אויסגעטריקנטער ריינקייט, וועלן זי, סוף כּל סוף, אַמאָל דער־שטיקן. זי האָט זיך געשטראָפט פאַר דעם שפּיל מיט ראַפאַלן, פאַר דעם נישט וויסן ווען אָנצוהייבן און ווען צו ענדיקן. אַזוי טוט מען אין ביכער. דאָס לעבן פירט אַנדערש.

אַ קאַלטער וואַרעם האָט גענאַגט און געצויגן. עס איז נישט

געוועון קיינער — פאַר ווענמען זי זאָל זיך קענען דאָס האַרץ אויסרעדן. קיינער — וועמען זי זאָל פרעגן, ווי אַזוי מען ציט צוריק דאָס אומגעלומפּערטע און נאַרישע, וואָס איז געשען צווישן איר און דעם קלוגן דיכטער. זי איז אָפּטמאָל בעגאַנגען אין דער גאַס, ווו ער וווינט. אָפּטמאָל — גרייט געווען אַרויפצוגיין צו אים, נאָר תמיד האָט עפּעס אַ פּרעמדער, אויסגערעכנטער געדאַנק געשטערט:

— וועט עס זי מאַכן מיאוסער אָדער שענער? קלוגער אָדער נאַרישער? ראַפאַל איז עמפּינדלעך, ווי אַ קינד. ער דערשפּירט דאָס רויע און נישט באַטיר־לעכע.

זי האָט אים אַזוי פיל מאָל געזען דורך איר פענסטער. ס'האַרץ האָט זיך געריסן אַראָפּצולויפן, רופן אים; שטיל, שטיל זיך אויסוויינען. ער האָט איר געפעלט, ווי בלוט אין אַן אַנעמישן קערפּער. אַלץ איז געווען ליידיק, טויט. זי וואָלט מיטן שטילסטן נחת פאַרנומען די ביטערסטע רייד זיינע, די גרעסטע חוצפּות. עס האָט זיך געראַנגלט אין איר געדאַנק און האַרץ, ביז — עס האָט זיך אַ ריס געטון.

דער געכטיקער טאָג איז געבוירן מיט אַן אויסגעחלומטער האָפענונג — אים צו זען און צו האָבן.

— זענען אַלע פרויען אַזוי זיס, ווי דו?

— ווער קען זיך אַזוי פרייען און ווער קען אַזוי צאַרט קוקן?

זי האָט געוואָלט הייננט אויפשטיין פרי און גיין אין פּאַרק אַריין אויפן נעכטיקן אָרט, אָנטרינקען זיך מיט דער ווייסער שטילקייט, וואָס רוט דאָרט צווישן די ליידיקע ביימער. ס'האָט זיך געדאַכט נעכטן, אַז אַזוי וועט עס געדויערן ביז אין דער אייביקייט אַריין, אַז זי איז נישט מירל און ער — נישט ראַפאַל, נאָר צוויי שטיקער זיס־געבדיק ליכט, וואָס האָבן זיך אַראָפּגעריסן פון די ווייטע הימלען און גאַרן צו צעברענען זיך ברייט און אָפן.

שטיל און לייכט איז זי אַנטשלאָפן געוואָרן. עס האָבן גע־רוט זיינע הענט אויף אירע האָר. ס'האָט זיך געחלומט, אַז ווען

זי וועט די אויגן עפענען, וועט זי אים טרעפן זיצן בײַ איר בעט.

אין דער טאָג געקומען אַ גרויער, אַ פאַרוויינטער, אַזוי ווי ער וואָלט געטראָגן אין זיין שויס דעם צער פון אָפּגעגאַרטע לעבנס.

עס ווערט קאַלט און שווער אויפן האַרץ. עפּעס וואָס, וואָס האָט נישט קיין נאָמען און קיין געשטאַלט, שרעקט און צעמישט די געהירן. עמעצער האָט זיך געכטן איינגעשניטן מיט די אויגן, ווי עס שניידט זיך אַמאָל איין אַ טעמפּ מעסער, אַזאַ באַקאַנט און אַזאַ פאַרביסן פּנים, אַזוי ווי אַזשעכס און נישט אַזשעכס. געדויערט דאָס גליק נישט מער, ווי אַ רגע?

— מאַריש! צו אַלדע גוטע יאָר!...

זי קלינגט לאַנג און אויפגערעגט...

XVI.

אין אַ ווײַלע אַרום האָט די דינסט אַרײַנגעבראַכט דעם קאַ־קאַאָ.

— פֿאַרוואָס אַזוי לאַנג?

— כ׳האָב אים געוואַרעמט.

— קענסט גיין.

— וועט די פּאַני באַלד אויפֿשטיין?

— וואָס איז דען?

— מען דאַרף צוגרייטן דאָס מיטאָג.

— גרייט צו אַליין, — כ׳בין נישט געזונט.

די דינסט האָט עס צוגענומען גלײַכגילטיק און פֿאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. אין צימער איז געוואָרן שטיל. פֿון דער צווייטער שטוב האָט זיך געהערט דאָס אײַנטאָניקע וויגן־זיך פֿון אָן אומרו. אַמאָל איז דורך אַ דערבײַיאיקער וואָגנט געקומען צו שווימען אַן אָפּגעריסענער קלאַנג פֿון אַ פּיאַנע. אַמאָל האָט מירל מער נישט פֿאַרנומען, ווי דאָס הוילע גערויש, וואָס איז געשטאַ־נען אונטער די פֿענסטער.

— אין אַזאַ טאָג, — האָט מירל געטראַכט, — איז גוט צו שלאָפֿן, אָדער קראַנק צו זיין. זי פֿילט אָבער גאָרנישט, זי זאָל קראַנק ווערן. עס טוט איר, אײַגנטלעך, גאָרנישט וויי. זי קען זיך אָבער, פֿאַרט עפּעס נישט אויפֿהייבן. דוד וועט זיך דער־שרעקן. ער איז נישט געווינט זי צו זען אין בעט באַטאָג. זי געדענקט, אַז זי איז אַמאָל קראַנק געווען — איז ער אַרומגע־

גאַנגען, ווי אַ צעמישטער, געהאַלטן אין איין פרעגן, וואָס זי מאַכט. ס׳איז איר אַזש געווען איבער די טבע, זי האָט אים פשוט געטריבן פון זיך.

ער רעגט זי, טײַלמאָל, אויף מיט זײַן גוטסקייט. זי וואָלט אַמאָל געוואָלט — ער זאָל זיך בייזערן אויף איר, שרײַען. ס׳ווערט דאָך, סוף כּל סוף, נמאס דאָס שטענדיקע קריכן אַרום איר און די אייביקע זיסקייט. אַ מענטש מוז דאָך אַמאָל אין כּעס ווערן. עס ווילט זיך אַמאָל זען, ווי יענעם קומט דאָס בלוט אין פּנים אַרײַן און ווי פאַר כּעס — קריצט ער מיט די ציין.

ראַפאַאל קען אפילו שעלטן, רייסן לעבעדיקע שטיקער. ער קען, אָבער, טײַלמאָל שרעקלעך גוט זײַן, וואָס איז נישט דודס גוטסקייט, נישט זײַן נאָכגיביקייט און נישט זײַן זאָגן אויף שוואַרץ — ווייס און אויף ווייס — שוואַרץ, דערפאַר, ווײַל זי וויל אַזוי.

עס ווערט פאַרדראָסיק. דוד חנפהט, ער האָט מורא, זי זאָל נישט ברוגז ווערן מיט אים. ער האָט זי ליב, ווײַל זי איז שיין, ווײַל ער האָט זי אינגאַנצן און קיין אַנדערער האָט זי נאָך נישט אָנגערירט.

עס נעמט אַ שוידער אויף אַזעלכע געטרײַע מענער. אַלץ מוז זײַן גלײַך און כּשר, נישט געמינערט און נישט געהעכערט אויף אַ האָר. דוד קען זיך, דאַכט זיך, אפילו נישט פרייען. דער, וואָס האָט קיינמאָל נישט געליטן, דער קען נישט דאָס גליק פאַר־שטיין.

דוד האָט נאָך נישט איבערגעלעבט און נישט פאַרשטאַ־נען אַזוי פיל, וויפיל אַזאַ ראַפאַאל, וועלכער איז ייִנגער. ראַפאַאל קען זיך באַהערשן. ער קען געוועלטיקן איבער זײַן אייגענעם ווילן. ער איז גוט, ווײַל אַנדערש קען ער נישט זײַן, שלעכט — ווײַל ער זעט מעלות און חסרונות.

איבעריקנס — אַלץ איינס... נאָך וואָס, אייגנטלעך, האָט זי אים געהייסן קומען ערשט אויף דער נאַכט? עס איז נאָך אַזוי פיל שעהן דאָ צו וואַרטן. און זי איז אַזוי מיד און פויל.

ווי אַזוי וועט זי אים אויפנעמען? ער איז, דאַכט זיך, נאָך קיינמאָל אין דאָזיקן צימער נישט געווען. וואָס וועט זי אים זאָגן?

אפשר — אויפהייבן זיך? גיין! גלייכער אַזוי, זי פילט, אַז אַנ־דערש קען זי היינט נישט ראַפאַלן באַגעגענען. אַ שטילער צאַפּל וואַרפט זיך אונטערן האַרץ. עמעצער האָט איר, דאַכט זיך, באַנאַכט איינגערוימט, אַז איר און ראַפאַלן זענען שוין פאַרמיאוסט די האַלב־אָפענע ווינקלען פון איר קערפער, וואָס קוקן אַרויס פון די שטיקער זייד, און רייצן און וועקן אויסגעבענקטע פאַרלאַנגען.

עס דערמאָנט זיך, אַזוי ווי עס וואָלט אויף דער וואָר געשען, ווען זי האָט זיך נעכטן אויסגעטון צום שלאָפן גיין, האָט עמעצנס אַן אָטעם געפאָכעט איבער איר פנים און געשטראָפט — פאַרוואָס זי באַהאַלט פאַרן דיכטער דאָס גליק פון אירע גלידער, און פאַרן מאַן — נישט. ער האָט שוין אַזוי פיל מאָל געהאַט און געזען. ראַפאַל, דאַכט זיך, וואָלט געבענטשט די מינוט — ער זאָל קענען פאַרבלענדט ווערן פון איר ווייסקייט...

* *

*

— איז עס אַ חלום, אָדער עפּעס אַ העכער, טיף געפיל, וואָס דער מענטש קען עס מיטן שכל נישט משיג זיין? זי איז געבליבן היינט אין בעט דערפאַר, ווייל ראַפאַל וויל אַזוי, ווייל ער דאַרף קומען דאַמאָלס, ווען דער מאַן וועט נישט זיין אין דער היים.

באַם לעצטן געדאַנק האָט זי זיך איינגעקורטשעט און אַ קוק געטון אויפן מאַנס בעט. דאָס פנים האָט געברענט. אַמאָל איז עס אויפגעלויכטן געוואָרן, ווי בײַ האַלב־רייפע מיידלעך און אַמאָל איז עס געוואָרן שטרענג און גרינלעך, אַזוי ווי בײַ אייפערזיכטיקע פרויען, וואָס שאַרן זיך בײַנאַכט הינטער פרעמדע פענסטער און זוכן זייערע פאַלשע מענער.

— וועט עס דודן פאַרדריסן? וועט ער שרייען?

דער געדאַנק שטעלט זיך אָפּ, אַזוי ווי ער וואָלט געוואַרט אויף אַן ענטפער.

— ער איז דאָך אַזאַ וויכער, אַזאַ פאַמעלעכער... ער וועט נישט קיין כוח האָבן... ער וועט מורא האָבן — ער זאָל זי נישט פאַרלירן. אָבער וואָס, אייגנטלעך, גייט זי אַזעלכעס טון?

זי וועט אויפנעמען ראַפּאַלן אין שלאָפּצימער. הייסט דאָס — געזינדיקט, הייסט דאָס — אָפּגענאַרט דעם מאַן? זי איז נישט געזונט. ווו דען זאָל זי אים אויפנעמען?

צווייטנס, ווו שטייט דאָס געשריבן, אַז פון אַלעמע דאַרף וויסן דער מאַן? דערציילט ער איר אויך, וווהין ער גייט און מיט וועמען ער פאַרברענגט? נאַרישקייטן, איינרעדענישן.

— און אַז דוד וועט היינט נאָכמיטאָג נישט אַוועקגיין? — האָט פּלוצלינג אַ קאַלטער געדאַנק אַרומגענומען דעם מוח. — האָ! — — — ס'איז איר ביז אַהער גאָרנישט איינגעפאַלן.

אַ גאַנצע צייט איז געווען אַזוי פּשוט און קלאָר, אַז דוד טאָר אויף דער נאַכט נישט זיין אינדערהיים, ווי פּשוט און קלאָר עס איז דער טאָג. אַצינד אָבער, אַז זי האָט אָנגעהויבן טיפער טראַכטן, האָט דאָס בלוט אַ שלאָג געטון אין פּנים אַריין און די קליינע הענטלעך האָבן זיך געקאָרטשעט אין פויסטן.

— זי איז נישט באַ זיך. זי האָט נישט צו שאַפן איבער איר אייגענעם ווילן. עמעצער, וועמען זי האָט קיינמאָל נישט געקענט, האָט איבער איר די דעה. זי וואָלט עס אים קיינמאָל נישט מוחל געווען, זי וואָלט אים געהאַסט, ווי אַ שפין.

נאָר דוד איז דאָך אייגנטלעך גוט, אפשר — שוין צו גוט. ער וועט אַוועקגיין. ער גייט דאָך אַלע מאָל אַוועק. זי דאַרף אים נישט בעטן און נישט דערציילן.

— און אפשר —, האָט אַ נייער געדאַנק פאַרווישט דעם פרייערדיקן — אפשר זאָל ער טאַקע נישט גיין? זאָל ער בעסער היינט בלייבן מיט איר. זי ווייסט עפּעס נישט — נאָר דאַכט זיך, אַז זי וועט דאָ מורא האָבן אַליין צו בלייבן. עס קען געשען עפּעס אַזעלכעס, וואָס לאָזט נישט רויק לעבן, וואָס וועט אויף אייביק פאַרסמען דאָס בלוט.

עס איז ענג געוואָרן אין קאָפּ, זי האָט האַסטיק אָנגעקלונגען נאָך דער דינסט.

— ווי שפּעט איז!

— צוויי.

— דער פּאַן קומט שוין באַלד, ה ג, מאַריש?
— שוין באַלד, פּאַני.
— האָסט געגרייט צום טיש.
— יאָ.
— גוט.

די דינסט איז אַרויס, און מירל איז אַראָפּ אויף אַ מינוט פון בעט — אַ קוק טון אין דרויסן אַרויס. דער קרענקלעך-פּייכ־טער טאָג, וואָס האָט זיך געהילט אין אַ בלאָסן, אַשיקן נעפּל, האָט צעלייגט אויף איר פּנים אַ זויערן שמייכל, ווי באַ איינעם, וואָס עס איז אים מיאוס די וועלט און זיין אייגן לעבן. זי איז גיך אַוועק פון פענסטער און אויפן וועג אַ קוק געטון אין שפּיגל אַריין.

— עס גייט אַ מיאוסער טאָג אויף איר, — האָט זי געטראַכט, קוקנדיק אויפן בלאַסן, מידן פּנים און אויף די לייכט-אונטערגע־האַקטע אויגן, — זי מוז טאַקע זיין קראַנק. ס'איז גאָרנישט קיין קאַפּריז, וואָס זי איז היינט געבליבן אין בעט. עס פעלט איר עפּעס, — עפּעס אַזעלכעס, וואָס מען קען נישט אָנרופן מיטן נ מען.

זי איז צוריק אַריין אין בעט מיט אַ געפיל פון רחמנות צו זיך אַליין, וואָס זי איז אַזוי איינזאַם און פאַרלאָזן. זי איז קראַנק און קיינער ווייסט נישט, קיינעם אַרט עס נישט. דוד איז פאַר־נומען און פאַרנומען, נישט ער קלערט פון איר און נישט ער ווייסט, וואָס זי וויל. גאַנצע טעג זעט זי אים נישט. ער קומט דאַמאָלס, ווען ער דאַרף זי. זי וויל, טיילמאָל, אַזוי שלאָגן... אויסרוען זיך — קומט ער אין פרעגט נישט, צי זי וויל אים, צי נישט. ער איז איר פאַרמיאוסט, פאַרמיאוסט. זי איז אומגליקלעך. אַנדערע לעבן, ווילן זיך, און זי מוז איר גאַנץ לעבן אָפּזיצן אין די פאַרשאָלטענע שטיבן און אָפּהיטן זיי.

— ווי מיאוס זיי זענען — די מענער! — ווען זיי דאַרפן שטילן זייער בייזן ווילן, דערשפּירן זיי באַלד, אַזוי ווי גוטע הינט דערשפּירן אַ פעטן ביין. און אַז זי ליגט נישט-געזונט איז נישטאָ קיינער, וואָס זאָל איר מיטפילן און מיטליידן.

— פאַרוואָס האָט זי נישט געהייסן קומען ראַפאַלן פריִער? ער איז כאָטש דער איינציקער, וואָס פאַרשטייט און פילט זי. זיינע אויגן, וואָס האָבן נעכטן שיִער נישט געוויינט פון גליק, האָבן איר געזאָגט, אַז זי איז אים טייער.

זי האָט אים געהייסן קומען אויף דערנאַכט, ווען די שאָטנס צעלייגן זייער געהיימען צויבער אויף פאַרבענקטע געמיטער, וואָס זוכן דאָס געזאַנג פון דער שטילקייט. ער האָט עס אַזוי ליב.

ער וועט קומען און אָפּווישן די שווערקייט פון דעם היינטיקן אומגעלומפּערטן טאָג...

XVII.

ווען דוד איז געקומען, האָט ער געטראָפן מירלען ליגן גלייך, מיט אַ פאַרשאָטנט, שטיל פנים און מיט יענער הייליקער בלאַסקייט, וואָס צירט פרויען אין דער ערשטער צייט פון זייער מעוברת־ווערן.

— מירלשי, וואָס איז דיר? — האָט ער באַלד אין דער טיר דערשראָקן געפרעגט.

— גאָרנישט, דער קאָפּ טוט מיר אַ ביסל וויי.

— דער קאָפּ? אפשר שיקן נאָך אַ דאָקטאָר?

— ניין, מען דאַרף נישט. ס׳וועט מיר אַריבער.

— מירל, האַ?... אפשר טאַקע? זאָג!

— ניין, ניין, גיי עסן.

דוד האָט זיך פאַרקוקט אויף איר פון אַ זייט און פאַרטראַכט זיך. אַ ווייטער, צאַפּלדיקער געדאַנק האָט גענומען פּיקן אין מוח. ער איז געוואָרן שטיל און ערנסט. אַרום מויל האָט זיך געוויקלט עפּעס אַ פאַרזאָרגטער שמייכל. אַ שמייכל, וואָס זאָגט אָן, אַז דאָס לעבן הייבט אָן קריגן אַ תוך, אַז אין צוזאַמענלעבן זיך פון אים מיט מירלען הויבט זיך אָן וועבן עפּעס ממשותדיקעס.

שטיל, אַזוי ווי אויף די שפּיץ־פינגער, האָט ער זיך אוועקגעזעצט לעבן בעט און מיט אַן אָפּגעהאַקט, ציטערדיק קול האַלב געפרעגט און האַלב געקוקט:

— מירל, מירל, וואָס... פילסטו?

מירל האָט געוואָרפן אַ לאַנגן, שאַרפן בליק אויף אים. נאָר באַלד איז איר קלאָר געוואָרן דודס פּנים, און נאָך שטילער, ווי ער, ציפּנדיק מיט די פינגער די קאָלדרע — האָט זי אָפּגעענטפערט:

— כ׳ווייס נישט, ס׳דאַכט זיך מיר.

דודס פּנים איז געוואָרן גרויס און אָפן. ער איז צוגעפאַלן צו אירע הענט, געקושט די פינגער און עפּעס אַזוי שטיל און גליקלעך געלאַכט. עס האָט זיך געדאַכט, אַז די פרייד צעשפּאַרט אים.

— מירעלע מיינע! פון וועמען, פון וועמען?

מירל האָט נישט גערעדט, נאָר געגלעט זיין קאָפּ און אַזוי רויק און שטיל געאָטעמט, ווי איינער, וואָס וועקט זיך אויף פון אַ לאַנגן, קראַנקן שלאָף און ווייסט נישט, וואָס אַרום אים טוט זיך.

עס האָט לאַנג געדויערט, ביז דוד האָט זיך געקענט אָפּרייסן פון אירע הענט און פּנים און אַריינגיין צום מיטאָג.

— וועסט עסן, מירלשי?

— הייס מיר אַריינברענגען.

זי האָט אָפּגעצויגן דעם אָטעם און ברייט צעלייגט די הענט איבער די קישנס.

די דינסט האָט אַריינגעבראַכט מיטאָג און אַוועקגעשטעלט לעבן בעט.

מירל האָט געהערט, ווי אין עסצימער האָט הויך געקלונגען דאָס טיש-געשיר, ווי דוד האָט עפּעס גערעדט צו דער דינסט. זי האָט געגעסן פאַמעלעך, האַלב-געטראַכט און האַלב געשמייכלט. עס האָט איר הנאה געטון דער שפּיל מיט דודן. דאָס איז געווען די גרעסטע נקמה, וואָס זי האָט געקענט נעמען אָן דודן. עס וואָלט נאָך בעסער געווען — זי זאָל קענען אויפפּראַלן די טיר און אַריינשרייען, אַז ס׳איז אַ ליגן, אַז זי נאַרט אים אָפּ.

נאָר ס׳איז איר אַ שאָד די שטילקייט און די רויִ־קייט. גראָד איצט האָט זי נישט געוואָלט, אַז דוד זאָל טרויעריק ווערן, און אַזוי אַרום, אפשר, שוין נישט אַוועקגיין אין ג.ס. אַריין.

נאָכמיטאָג איז דוד ווידער אַרייַנגעקומען. ער האָט גערעדט, ווי אַ קליין, נאַריש קינד, געשפּילט זיך מיט אירע הענט. ער האָט געפרעגט, צי זי דאַרף נישט עפּעס, צי ער זאָל נישט אַרויפ־גיין נאָך דער מוטער זייַנער. נאָר מירל האָט גאָרנישט געוואָלט. דוד האָט איר אָנגעהויבן ווערן לאַנגווייליק, זי האָט נאָר מורא געהאַט, עס זאָל אים נישט אייַנפאַלן צו בלייַבן אינדערהיים.

עס האָט זיך אָנגעהויבן, דערוויַיל, אָנרוקן דער פאַרנאַכט. טונקל-בלויִלעכע שטיקער שאָטנס האָבן זיך צעלייגט איבער די ווענט. פון ערגעץ-ווו איז געקומען צו שווימען אַ טרויעריקער קלאַנג פון אַ קלויסטער-גלאָק, צוזאַמען מיט אַ שווער ברומען פון פאַרנעפּלטן דרויסן.

דוד האָט געוואָלט בלייַבן אין דערהיים. עס איז אים אַ ווייטיק געווען צו צעשטערן די גרויסע, ליכטיקע שעה, וואָס ער האָט דערלעבט. אָבער אַוועקגיין האָט ער געמוזט. עס וואַרטן אויף אים מענטשן. אָבער ווי אַזוי לאָזט מען איבער מירלען אַליין? עס האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז מירלס בלייך פּנים בעט, ער זאָל בלייַבן. ער האָט זי עטלעכע מאָל געפרעגט, וואָס ער זאָל טון? — האָט זי אים אַזוי געענטפערט, אַז עס האָט געקענט הייסן: „גיי יאָ, און גיי — נישט". נאָר בשעת מעשה האָט זי געשראָקן — ער זאָל נישט דערקענען, אַז זי וואַרט שוין אויף דער מינוט, ווען ער וועט אַרויס.

דוד האָט זיך לאַנג געיִשובט מיט זיך אַליין. עס האָט אים נישט געגלוסט. אַ וואַרעמער, ליכטיקער אָוונט בייַ זייַן מירלס בעט. צום טייוול מיט די געשעפטן. ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין עצה און זי שטיל גענומען איבערבעטן, אַז עס האַלט היינט בייַם אָפּרעכענען זיך מיט די שותפים. ער וועט גיין און ווי מעגלעך באַלד צוריקקומען.

— ס׳שאַדט נישט, דוד, ס׳שאַדט נישט, — האָט זי אים

געגעבן אַ נאַקעטע האַנט צו קושן, — גיי, גיי, איך וועל וואַרטן אויף דיר.

ער האָט זיך אַראָפּגעבויגן, געקושט די האַנט אַ בערן עלנבויגן, געקושט מירלס האַלב-פאַרמאַכטע מויל און איז אַוועקגעגאַנגען.

מירל האָט אָנגעקלינגען נאָך דער דינסט, געהייסן צוגעמען דאָס געשיר און אָנצינדן דעם לאָמפּ. דערנאָך איז זי אַראָפּ פון בעט, אָנגעטון אַ לייכטן ראָזן פּעניואַר און גענומען קעמען די האָר באַם שפּיגל מיט אַזאַ מין שפּילעוודיקער צאַרטקייט, אַז איר אַליין האָט זיך אויסגעוויזן, דאָס אַזוי אַרום קען מען פון עמעצן, ביסלעכווייז, די נשמה אַרויסציען. שפּעטער האָט זי אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם פּעניואַר און פאַרביטן אים מיט אַ טיפּער-באַרדאָ מאַטינע, אַרומגעגאַסן זיך מיט פּערפום, און גענומענדיק אַ בוך אין האַנט, צוריקגעלייגט זיך אין בעט אַריין. דער לאָמפּ, וואָס איז באַשטאַנען פון צוויי פאַרביקע זומער-פייגל און די רויטע אַטלעסענע קאָלדרע, וואָס איז עטוואָס אַראָפּגעהאָנגען פון בעט, האָבן געוואָרפן אויף איר בלאַסלעך פּנים אַ געמיש פון רויט מיט גרין.

אין די שטילע צימערן האָט זיך פּלוצלינג אַריינגעריסן אַ דראָבנער קלאַנג פון עלעקטרישן גלעקל. מירל האָט אַ ציטער געטון, אויפגעזעצט זיך צעטראָגן, נאָר באַלד צוריק אַ נעם געטון דאָס בוך און אַזוי ווי קיינמאָל גאָרנישט אויפגעמישט אַ בלעטל.

די דינסט האָט געמאָלדן, אַז דער הער לעווענשטיין איז געקומען. מירל האָט זיך פאַרקרומט, אַריבערגעצויגן די ברעמען און געהייסן זאָגן, אַז זי איז נישט געזונט און קען אים היינט נישט צונעמען.

זי איז געווען בייז. דערדאָזיקער אויסגעפּוצטער יונגערמאַן

קומט שטענדיק, ווען מען דאַרף אים נישט. זי האָט זיך איינגעהערט, צי די טיר פאַרמאַכט זיך נישט צום צווייטן מאָל. עפּעס האָט עס צו לאַנג געדויערט, אַזוי, אַז זי האָט געוואָלט אַראָפּשפּרינגען און אַריינשרייען — ער זאָל שוין גיין.

שפּעטער אַ ווײַלע, ווען איבער די צימערן האָט זיך צעטראָגן דער הוילער קלאַפּ פון דער צוגעמאַכטער טיר און ס'האָט זיך שאַרף געגומען הערן דאָס איינגעגעסענע טיקן פון זייגער אין עסצימער, איז מירלען באַפאַלן אַ מידעקייט. עס האָט אָנגעהויבן ווערן צו לאַנג דאָס וואַרטן און דאָס ריכטן זיך אויף ראַפאַלן. זי האָט מורא געהאַט, אַז אין דער צייט זאָל דערווײַל דוד נישט אָנקומען. ער אײַלט זיך דאָך אוודאי היינט מער, ווי אַן אַנדערשט מאָל. זי האָט חרטה געקריגן אויפן היינטיקן צעבראָכענעם טאָג, אויף דעם גאַנצן אומגעלומפּערטן שפּיל, וואָס איז איר געפעלן געוואָרן צו מאַכן.

— דער טײַוול ווייסט עס. פון אינדערפרי אָן, דאַכט זיך, אַז אַ שווערער שאָטן האָט זיך צעלייגט איבער איר בעט. עפּעס אָטעמט אַרום איר מיט שרעק און אומגליק. שוין די גרויקייט פון היינטיקן פרימאָרגן, וואָס האָט זיך, אַזוי ווי אַ פאַרזשאַווערט שטיק שטאָל, אַ ייִנגעריסן צו איר אין צימער, האָט צעלייגט אַ דריקנדע שווערקייט אויפן האַרץ. ווען נישט דידאָזיקע בעפלדיקע פייכטקייט, וואָלט זי אפשר גאָרנישט אין בעט געבליבן. עס וואָלט זיך איר גאָרנישט אויסגעדאַכט, אַז זי איז קראַנק. נעכטן איז זי פול געווען מיט זון, אַזוי ווי שוין גאָר, גאָר לאַנג, ווען זי האָט נאָך דודן נישט געקענט און ווען מען האָט זי נאָך גערופן: „מירוש”...

עפּעס האָט זי אויף זיך אַן עול. ווער דאַרף עס? צו וואָס האָט עס איר געצטויגט?

זי האָט אַוועק עשליידערט פון זיך דאָס בוך און געווען גרייט אַראָפּצושפּרינגען פון בעט, אָנצוטון זיך און ליכטיק צו מאַכן אין אַלע צימערן. נאָר אין דערזעלבער צייט, האָט זיך דערהערט דאָס ציטערדיקע צאַפּלען פון גלעקל, קורץ, אָפּגעהאַקט, איינמאָל און נאָך אַמאָל.

מירל איז געקומען צו זיך. זי האָט דערקענט ראַפאַלס קלונג. מיט ציטערדיקע הענט האָט זי עטלעכע מאָל אַרומגעגלעט די האָר, געשווינט אַרויפגעצויגן מיט איין פוס דאָס שטיק קאָלדרע, וואָס איז אַראָפּגעהאָנגען פון בעט. ווען די דינסט האָט געמאָלדן, אַז דער „פאַן ליפּסקי" איז געקומען — האָט זי אים געהייסן אַריינבעטן.

XVIII.

ראַפאַל איז אַריינגעקומען שטיל און אַזוי ווי פאַרשעמט.

ער איז געווען געקליידט אין אַ שוואַרץ־סאַמעטענער קורטקע, מיט אַ שלייף אונטערן קראַגן פון דערזעלבער פאַרב, וואָס האָט צוגעגעבן זיין אויסזען אַ ווייכע, טיפע שטילקייט. די האָר זענען געווען צעוואָרפן, אַזוי ווי ער וואָלט לאַנג געהאַלטן די נערוועזע פינגער צווישן זיי. דאָס פנים צוזאַמענגענומען און ערנסט.

ער האָט לאַנגע שעהן געטראַכט איבער זיין לעצט באַגעגעניש מיט אַזשעכן, טויזנט מאָל געגעבן אים גערעכט און טויזנט מאָל אָפּגעוואָרפן פון זיך דאָס שוואַרצע געשפענסט, וואָס האָט אים געוואָלט דעם וועג צום גליק פאַרשטעלן. ער איז געווען צו שוואַך, און אויסגעשעפּט — ער זאָל קענען אַצינד פאַרלאָזן מירלען. ער האָט באַדאַרפט וועמען, וואָס זאָל אים אונטערהאַלטן און פירן. גיין צו איר, אָדער נישט גיין?

ווער געדענקט דען, וויפיל מאָל ער איז גרייט געווען צו באַהאַלטן זיך ערגעץ אין די ד׳ אמות פון זיין שטיבל און איינמאָל פאַר אַלעמאָל פאַרגעסן, און ווער געדענקט, וויפיל מאָל דאָס האַרץ האָט געלאַכט אין אים און די אויגן האָבן פון פרייד געטרערט, ווען ער האָט זיך אויף איין מינוט דערמאָנט, אַז היינט באַנאַכט גייט ער ווידער צו מירלען, צו דער אויסגעבענקטער, צו דער אויסגעליטענער און צוריקגעפונענער.

ער האָט געקלערט אָנצוטון העלע מלבושים, אַזוי ווי אין אַ ליכטיקן זומער־טאָג, נאָר דער גרויער, פּיכטער פּאַרנאַכט און עפּעס אַ געהיים פּאַרגעפיל, אַז בײַ מירלען אין די צימערן וועט ער טרעפן אַ דריקנדע שטילקייט, האָט אים געהייסן אָנטון אין שוואַרצן.

ווען די דינסט האָט אים געזאָגט, אַז די „פּאַני" ליגט, האָט ער דערפילט, ווי פון אַ ווינקל אַרויס קוקן אויף אים אַזשעכס פּאַרביסענע אויגן און פרעגן: „איז עס וואָר, אָדער ליגן?".

ער האָט געוואָלט טרעפן מירלען, אין אירע באַליבטע זייַ־דענע קליידער — אַ שמייכל־ריקע מיט אָפענע אָרעמס און מיט דעם פּאַרחלשטן גליק, וואָס האָט געשלאָגן פון איר לייב נעכטן אין גאָרטן.

ער האָט געוואָרט — די הימלען זאָלן זיך אויסלײַטערן — ער זאָל זיך קענען פרייען מיט זייער בלויקייט און דערציילן זיי, אַז ער האָט אין דער גרויסער פינסטערניש — די זון גע־פונען. וואָס האָט אים דאָס קלײנלעכע סטודענטל געאָרט? ער האָט שוין געבענקט נאָך דער מינוט, ווען ער וועט קענען באַ־האַלטן דעם קאָפּ אין אירע קליינע הענט און פרייען זיך, פרייען זיך, פרייען זיך. נאָר די טונקלקייט, וואָס האָט געשלאָגן פון דער דינסטס פּנים און די קאַלטע שטילקייט, וואָס האָט אויף אים אַ יאָג געטון, האָט אים מיט אַמאָל צוריקגעזעצט.

עפּעס אַ פינסטערע קללה הענגט איבער זיין קאָפּ. נאָך דער גרויסער פרייד, וואָס געדויערט תמיד אַזוי לאַנג, ווי אַ שטורעם אין אַ זומערדיקן פּאַרנאַכט, מוז קומען די פּיין, וואָס פרעסט אים אויף, אַזוי ווי ווערעם פרעסן אַ טויט לייב. עס איז נאָך נישט גע־ווען דאָס מאָל, זיין גליק זאָל געדויערן לענגער, ווי געציילטע שעהן, אַזוי ווי דער שטן וואָלט מיט אַ זייגער געשטאַנען און גע־וואַרט. שטעקט אין מירלען אַזאַ מין פּאַרשאָלטענער גייסט, וואָס לאָזט לאַנג אין דער זון נישט קוקן?

מירל ליגט.

— וואָס איז דער פּאַני?

— כ'ווייס נישט. זי האָט געהייסן בעטן.

* *

*

— איר וועט מיר אַנטשולדיקן — איז ער געבליבן שטיין אין דער טיר און דערשראָקן זיך פאַר זיין אייגענער שטים.

מירלס פּנים איז אים געוועזן פרעמד, עפּעס אַזוי אויפגעריסן און רוי. דאָסדאָזיקע שטילע, ליכטיקע פּנים. וואָס איז געוואָרן? ווער איז זי און נאָך וואָס קומט ער אַהער?

אויף איין מינוט איז אים ווידער אַדורך דער נעכטיקער טאָג מיט אַלע זיינע פריידן און ליידן. ווי ווילד מענטשן זענען!... אַמאָל קענען זיי אַרויסנעמען די הערצער פון זיך און מפקיר זיין איינער פאַרן אַנדערן, און אַמאָל קענען די אייגענע מענטשן אַנטלויפן פון זיך, ווי מען אַנטלויפט פון מגפות. ער איז, דאַכט זיך, אַצינד ווידער אַמאָל געבוירן געוואָרן, נאָר מיט אַ זקניש האַרץ און מיט קנייטשן אויף דער נשמה. פאַרשאָלטן איז דער מענטש, וואָס גריבלט און זוכט נאָך. ווען וועט ער שוין דערוואַקסן צו דעם איינפאַכן באַגריף — נעמען דאָס לעבן אַזוי ווי עס זעט אויס? מירל איז דאָך קראַנק. ווער מען פאַרשט ער? פאַרוואָס אַרט אים גאָרנישט, וואָס זי ליגט?

— איר וועט מיר אַנטשולדיקן.

— ס'שאַדט נישט, ראַפאַל! — האָט ער דערהערט איר קול און געזען, ווי זי האָט, האַלב אונטערשפּרינגענדיק אויפן בעט, אויסגעצויגן צו אים ס'פּנים און געהייס, גיין ווייטער.

ער האָט געשטעלט פאַמעלעכע און אויסגערעכנטע טריט, האַלטנדיק איין האַנט פאַרשטעקט אין בוזים פון דער קורטקע.

— ווי שיין ער איז היינט — האָט מירל אַ טראַכט געטון, און אַ שלעכטער ציטער האָט אַ פאַכע געטון איבער אירע רונדיקע, פולע ברוסטן.

— וואָס איז איין, מירל?

ער האָט געוואָלט זאָגן „דו", נאָר עפּעס אַן אומבאַגרייפלעכע מורא האָט אים דערשטיקט דאָס וואָרט אין האַלדז.

— גאַרנישט. עפּעס נישט מיט אַלעמען.
— איר זענט קראַנק?
— עפּעס יאָ און עפּעס נישט.
— נאָכוואָס בין איך געקומען צו אייך?
— איר האָט גוט געטון, ראַפאַל, עס איז מיר אַזוי טרויעריק.

דער „איר”, וואָס איז דאַסמאָל אַזוי גלאַטיק און אייגפאַך אַרויסגעשווומען פון איר מויל, האָט אים צו דער רעשט צוגע־דריקט. ער האָט גערעכנט, אַז זי וועט אים די ערשטע זאָגן „דו”, אַזוי ווי נעכטן, בשעת אים איז עס שווער אָנגעקומען.

אַזשעכס פּנים איז ווידער אויפגעשווומען און געסיקעט אין אויער אַריין: „איר זענט אַזאַ גוט שפּילעכל”.

— פאַרוואָס זיצט איר נישט, ראַפאַל?

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט פונדערווייטנס און געשוויגן, אַזוי ווי פאַרליבטע שילערס, וואָס וואַרפן אַריין בריוועלעך צו זייערע אויסדערוויילטע דורך די פענסטער, און וואָס קענען זיך קיינמאָל נישט דערשלאָגן צו רעדן אויג אויף אויג מיט זיי־ערע געליבטעס.

— ראַפאַל! — האָט מירל טיף און מיט אַ ציטער אין קול זיך אָנגערופן — קומט אַהער נענטער. איך וויל עפּעס הייגט אַזוי פיל רעדן מיט אייך.

— פון וואָס?
— כ'ווייס? פון גאַרנישט און פון אַלעמען.

ער האָט זיך צוגערוקט צו מירלס בעט און אַזוי ווי נישט ווילנדיק אַרומגעקוקט זיך איבער איר שלאָפצימער.

אַ וווּנדערלעך געפיל האָט ער געהאַט, בשעת ער האָט באַ־טראַכט דאָס צימער, צוזאַמען מיט מירלען אין צעוואָרפענעם בעט. עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז דאָ שטעקט אַזוי פיל נישט ערלעכ־קייט און ווייבלעכער לייכטזין, אַזוי פיל באַהאַלטענע און אויסגע־רעכנטע כוונות, אַז עס האָט אים גאַרנישט געאַרט, פאַרוואָס ער געמט זיך נישט איבער מיט מירלס נישט-געזונטקייט. ער האָט אַ געזונטן חוש, דערדאָזיקער חוש נאַרט אים קיינמאָל נישט אָפּ. זי איז געווען צו שיין און צו ווייבלעך. ער האָט נאָך קיינמאָל

אַזעלכע קראַנקע נישט געזען. איר לייכט פאַרויטלט פּנים מיט דעם אויפגעקעמט קאָפּ, אַזוי ווי זי וואָלט זיך געגרייט ערגעץ־ווּ אַוועקצוגיין, די פינגערלעך, וואָס האָבן אַראָפּגעפּייערט פון די אויסגעפּיעשטשעטע הענט, האָבן איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ וואָלוועלן בייגעשמאַק. ער האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַז אַ ווייסע טויב האָט אירע פליגל אין בלוט געטונקען.

עס איז געווען ענג און שווער. ער האָט געהאַט מירלען אַזוי פיל צו דערציילן. ער האָט געחלומט זי צו טרעפן אַ שטילע און אַ צאַרטע, פאַרשעמט און גליקלעך. עס האָט אים ווי געטון זיין אומזיסטע פרייד. פאַרשאָלטן האָט זי, דער נעכטיקער נאַר, צי גאָר דער נעכטיקער חכם? מירלס בלוטיק מויל, אירע צערייצטע אויגן און די ווייסע האַלב־אָפּגעדעקטע ברוסטן, האָבן אין אים געוועקט געפילן פון שאַנד. ער האָט געוואָלט אויסלאַכן דעם אייפערזיכטיקן סטודענט, קילן זיך פאַר די ביטערע מינוטן, וואָס יענער האָט אים פאַרשאַפט — האָט ער געטראָפן אויף אויסגערעכנטקייט, אויף רייץ און אויף שפיל.

— אַזוי אַרום ליבט מען נישט! — האָט אים געריסן אַ געדאַנק — אַזוי אַרום וויל מען נאָר עפּעס דערגרייכן און דערנאָך אָפּוואַרפן פון זיך. אָבער נאָך וואָס? ווּעמען טויג עס? און פאַרוואָס האָט זי גראָד אים פאַר אַ קרבן געקליבן?

עס האָט אויפגעוואַכט דער אַלטער ראַפּאַל, דער מיטן ביטערן שמייכל און מיטן שטענדיקן מבטל מאַכן אַלץ. ער האָט דערזען, אַז עמעצער שפּילט מיט אים אַ נאַרישע, געפערלעכע שפּיל און... ער איז צוריק אויסגעוואַקסן. ער האָט דערפילט אַ שטראָם בלוט אונטערן האַרץ, דאָס מויל האָט זיך אים שוין פאַרקרומט אַ ביס צו טון.

— ראַפּאַ? — האָט מירל איבערגעריסן זיין פאַרטראַכטקייט — וואָס זענט איר היינט כמורנע?

— כ׳בין היינט ליידיק.

— פאַרוואָס? — האָט זי געצויגן מיט די ליפּן.

— דער טייוול ווייסט עס.

— זענט איר בייז אויף מיר?

— אויף אייך? פאַרוואָס?

— איך ווייס?

— איך ווייס אויך נישט.

— אָבער וואָס זיצט איר פּאָרט אַזוי און שווייגט?

— ווען עס רעדט זיך נישט, איז גוט צו טראַכטן.

— פון וואָס טראַכט איר?

— פון אייער שלאָפצימער.

— טאַקע! נו, זאָגט, געפעלט עס אייך?

— ניין.

— פאַרוואָס? — האָט זי פּיעשטשענדיק פאַרבויגן דעם קאָפּ.

— ס׳הייסט, ס׳געפעלט מיר יאָ, נאָר נישט פאַר אייך, און נישט אַצינד.

— וואָס הייסט — נישט אַצינד?

— ס׳הייסט, אַז אַצינד שטעלט עס זיך מיר פאָר גאָר אַנדערש.

— כ׳פאַרשטיי נישט.

— גאַנץ איינפאַך, איר פּאַסט אייך נישט צו צו דערדאָזי־קער רוּקייט.

— וואָס מיינט איר צו זאָגן?

— אייגנטלעך גאָרנישט. נאָר אַזוי ווי איר ליגט אַצינד, מאָלט זיך מיר גאָר אַן אַנדער שלאָפצימער.

— קען מען וויסן, וואָסערעס?

— גרויס — האָט ער אַ פיר געטון מיט דער האַנט — טיף אין די ווינקלען און הויך... די ווענט — מיט באָרדאָ בראָקאַטן — ביז אין דער העלפט מיט פוטער אויסגעקלאַפּט.

ער האָט זיך אין מיטן אָפּגעשטעלט. נאָכוואָס טויג עס? וואָס וויל ער? ער האָט געוואָלט שרייען, אַז ס׳איז אַ ליגן, ער מיינט גאָרנישט אַזוי, איר שלאָפצימער אַרט אים נישט, זאָל עס זיין, ווי עס וויל. ער טוט עס אומישנע, ווייל זי, מירל, האָט אים נישט פאַרשטאַנען. זי האָט פאַרגעסן אָן דער נעכטיקער זון, אָן דעם הייליקן ציטער, וואָס האָט דאָרט אין אַלטן פּאַרק גערוט צווישן דיביימער, בשעת ער האָט זי געקושט אין די ליפּן.

— נו — האָט ער דערזען איר ע ווייסע, שאַרפע ציין, — וואָס ווייטער?

ער האָט געריעדט גיך און אָפּגעהאַקט.

— אייער בעט — ברייט און מיט אַ חופּה. אויפן בעט — אָנגעוואָרפן סאַמעטענע און פּליושענע קאָלדרעס. פון די קאָלדרעס אַרויס — אייער צעשויבערטער קאָפּ, געצירט אין לאַנגע אויערינג.

— ראַפּאַל! — האָט מירל פאַרהאַקט איבערגעריסן — איר מאַכט מיך פאַר אַ קורטיזאַנע?

— האַ? ס'הייסט, ניין... איך האָב מיך נאָר דערמאָנט אַן אַ בילד, וואָס כ'האָב אַמאָל געהאַט געזען.

ס'איז צוגעפאַלן אַ שווערע, אומהיימלעכע שטילקייט. ראַפּאַל האָט זיך אַראָפּגעבויגן און גענומען דעם קאָפּ צווישן ביידע הענט. מירל האָט זיך אָנגעלענט אויפן עלנבויגן און אַ לאַנגע צייט גע-קוקט אויף זיין געזונקענעם קאָפּ.

— ראַפּאַל! — האָט ער געהערט, אַזוי ווי אַ ווייט ווייַנענדיק ווידער-קול — ראַפּאַל!

ער האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ און געטראָפן זיך מיט אַ פּאָר פייכטע, בלישטשנדיקע אויגן.

— פאַרוואָס אַזוי, ראַפּאַל?

ער האָט געשוויגן. מירל האָט זיך איבערגעבויגן איבערן בעט און געאָטעמט אים אין פּנים אַריין.

— זאָג, האָסט געזען אַזאַ בילד?

אַ שטראָם וואַרעם בלוט האָט זיך אַ וואָרף געטון אונטערן האַרץ:

— מירל, זיין מירל! איר ווייכע געבענטשטע שטים!

— האָסט געזען?

— נישט געזען?

— און וואָס וואָלסטו געטון, ווען כ'האָב אַזאַ שלאָפּצימער?

ער האָט אָנגענומען איר האַנט. דאָס קול האָט זיך געבראָכן און געווען אַזוי שטיל, ווי די ווייכקייט פון פוטער.

— איך... וואָלט געהיטן... די טירן — קיינער... זאָל זיך נישט אַריינרייסן.

עס האָט געדויערט אַזוי לאַנג, ווי אַ ריר מיט אַ ברעם. ראַפאַל האָט פּלוצלינג דערפילט אויף זיך אַ פּאָר ווארעמע, גלאַ־טיקע הענט און אַ הייסן, געהאַקטן אָטעם:

— נו, היט, נו, פאַרשליס... זאָל קיינער נישט קומען... קוש מיך, קוש מיך!...

עס איז געוואָרן ענג. ווער האָט דעם לאָמפּ פאַרלאָשן? ווער גיסט אַזאַ זיסן סם אין די אָדערן? ציטער נישט, מירל. איך האָב דיך ליב!... לאָז מיך שטאַרבן אין דיינע הענט... וואָס בלענדט אַזאַ ווייסקייט אין די אויגן? און וואָס ציט זיך ווער צוריק און קריצט מיט די ציין? אַ שאָטן ברומט אין די אויערן, אָדער שטייט ווער און לאַכט?

— דוד, דוד וועט קומען. וואָס טוסטו?...

— זינדערין!...

אַ געשריי רייסט זיך נאָך. ראַפאַל דערפילט אויף זיך דעם אָטעם פון דער גאַס:

„האָט אים ווער פאַריאָגט? איז ער אַליין אַנטלאָפן?"

ווי צעבראָכן! עמעצער שפּייט אין פּנים אַריין. ער איז דערטרונקען געוואָרן אין דעם סם פון איר פאַלש האַרץ...

זי האָט אים אָפּגענאַרט. זינדערין, זינדערין! אָבער ווו איז זיין מירל? זיין אויסגעבענקטע, זיין אויסגעחלומטע? ווער האָט זי צוגענומען?... אפשר איז דאָס נישט זי געווען, נאָר אַן אַנדע־רע, אַ פרעמדע?

אַ געוויין שטיקט אין האַלדז און אַזאַ שרעקלעכע ליידי־קייט יאָגט איבער די פינסטערע גאַסן. עפּעס האָט זיך אָפּגעריסן און איז געשטאָרבן. מירל, מירל!...

די נאַכט קוקט דורך די פייכטע פענסטער מיט טויזנטער בלוטיקע אויגן און יאָגט אַן אַ פיינלעך געשפּענסט, וואָס רירט

דעם שאַרבן פון מח און זעצט שיער נישט די אויגן פון קאָפּ אַרויס.

ווער איז שולדיק, וואָס מירל וויל אַראָפּרייסן פון זיך די הויט און אויסברענען פון זיך די גיהנומדיקע זינד. וואָס איז זי באַפאַלן? ווו זענען געווען די אַלע, וואָס האָבן זי געשיצט און געהיטן? פאַרוואָס האָט דער געטרייער מאַן זי געלאַזט אויף הפקר? פאַרוואָס איז ער נישט געקומען און דערוואָרגן דעם רויען יונג, וואָס האָט זי גענומען, ווי מען נעמט זינדערינס אויף דער גאַס?

— די נאַרישער, געמיינער סוחר! איך האָב דיך פיינט. איך מיאוס מיך מיט דיר! איך וועל דיך נאַרן. איך וועל דיר פאַרסמען דאָס לעבן. דאָס בלוט וועט אין דיר קאַליע ווערן און וועסט קיינ־מאָל נישט דערלעבן דאָס נחת, וואָס דו האָפסט, איך זאָל דיר געבן. איך וועל עס פאַרגיפטן אין מיין שויס, ווייל דו האָסט מיך געוואָרפן, ווי מען וואַרפט אַ פעטן ביין פאַר אַ בייזן הונט!...

האָסט מיך נישט אין זינען געהאַט, דו אויסגעפּוצט נאַריש מענטשל...

אַ שרעקלעכע פיינלעכע נאַכט.

— ווער איז דאָ געווען? וואָס האָט מען דיר געטון? מירל, מירל, וואָס איז געשען?

דוד קניט פאַרן בעט פון זיין ווייב און וויינט אויף דעם אומגליקלעכן סוד, וואָס מירל האָט פאַרהאַקט צווישן די ציין.